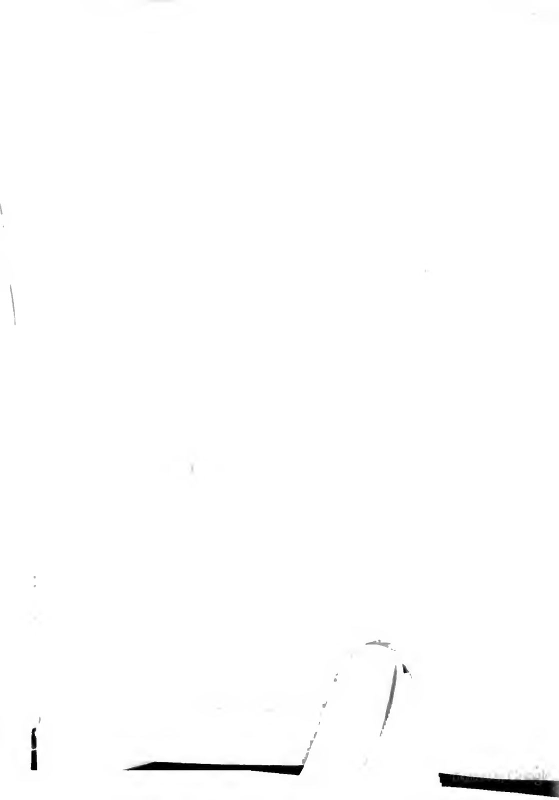

CHRISTOPHORI CELLARII,
SMALCALDIENSIS,

HISTORIA MEDII AEVI A TEMPORIBVS CONSTANTINI MAGNI AD CONSTANTINOPOLIM A TVRCIS CAPTAM DEDVCTA,

CVM

NOTIS PERPETVIS

AC

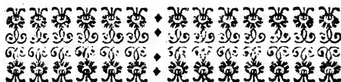
TABVLIS SYNOPTICIS

EDITIO VII.

AVCTIOR ET EMENDATIOR.

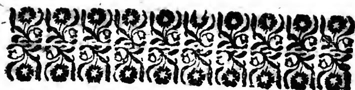
IENAE,
SVMTV IO. FEL. BIELKII.
CIↃ IↃ CCXXIV.

PRAEFATIO
EDITIONIS PRIMAE
CIƆ IƆ CLXXXVIII.

Duodecim anni circumacti sunt, cum Historiæ Antiquæ breuiarium, quod anno superiore vulgaueramus, ita continuauimus, vt in saeculis ante Constantinum latius excurreremus, in ceteris, vsque ad Constantinopolim captam, historiam potissimum Byzantinam consectati. Illa enim præcipue eum apud animum nobis proposita erat. Posteaquam vero tertius iam annus est, ex quo Antiquam illam Historiam auctiorem plenioremque edidimus, adiectis ex continuatione tribus saeculis Christianorum, cuius consilii rationem præfatione eiusdem Antiquæ Historiæ exposuimus; iam visum nobis faciendum fuit, ne continuata Medii aui Historia, cuius limites Christianum

num in vrbe Constantini imperium statuimus imperfecta & mutila relinqueretur. Quantum ergo breuiarii modus potest concedere vbique adiecimus tam ciuili, quam ecclesiastica historiæ, quæ rerum mutationis momenta grauiora continebant, litterariæ quoque rei rationem in singulis sæculis habentes, ne ingenia ignorentur, quæ posterior ætas tulit, vtcunque pro temporibus suis exculta. Tabulas quoque, vt in Antiqua cœptum erat, in conspectum subiecimus, vt illi quoque principes cognoscerentur, quorum res obscuriores erant, quam vt in serie artatæ historiæ singuli potuissent collocari; quamquam nec hos in Notis semper intactos relinquimus, quas non fidei tantum caussa, ex auctoritate proximi cuiusque scriptoris faciendæ, addidimus, sed ut sæpe etiam supplementa essent earum rerum, quas suscepti stili nostri breuitas non capiebat. Pontificum res in tantum attigimus, quantum necessarium iis historiis erat, quæ ab illorum nutu insignem quandam mutationem vel in ecclesia, vel ciuili republica habuerunt: ceteras in aliud tempus & otium reseruamus.

HISTORIA
MEDII AEVI
SAECVLO CHRISTIANO IV.

§. 1. Galerius & Constantius Chlorus Augusti; Seuerus & Maximinus Daza Galerii Cæsares. Constantinus Constantii filius, exstincto Galerio, victisque æmulis Maxentio & Licinio, solus imperat.

Diocletiano & Herculeo ad *a* priuatam vitam abeuntibus, Maximianus GALERIVS, cognomento *b* Armentarius, & CONSTANTIVS *c* Chlorus, ex cæsaribus augusti facti,

a Non tam propter *ingrauescens æuum*, ut Eutropius 9.16.ait, quam propter morbum & animi impotentiam se Diocletianus abdicauit, cum *certis horis insaniret, certis resipisceret.* Lactant. de Mort. Persec, cap. 17.

b quia *ortus parentibus agrariis, pastor armentorum* fuerat Epit. Victor. c. 57.

c ὁ Χλωρὸς διὰ τὴν ὠχρότητα, *Chlorus a pallore* dictus, Zonar. lib. 12. c. 31. Erat autem Constantius non Claudii Augusti nepos, ut Eutropius refert. 9. 14. & in Chron. Eusebius;

A sed

facti, ita Romanum orbem *a* diuiserunt, ut Constantius, quæ trans Alpes sunt cum Italia & Africa; Galerius, quidquid inde ad orientem solem est, possideret. Constantius autem, contentus *b* transalpinis prouinciis, cetera cuncta Galerio concessit, qui duos cæsares creauit, SEVERVM & MAXIMINVM *c* Dazam, sororis filium, ut iste Italiæ; hic Orienti præesset, ipse enim in *d* Illyrico, Thracia & Bithynia

sed Crispi fratris ex filia Claudia, quæ Flauio Eutropio, patri Constantii, gentis Dardanæ nobilissimo viro, nupserat, *Treb. Poll. in Claud. c. 13.* Antequam cæsar fieret Constantius, præsidem egit Dalmatiæ, *Vopisc. in Carino.*

a Vide Eutrop. lib. 10. ineunte.

b Idem Eutropius cit. l.

c *Daza* in Epit. Victoris, siue *Daia* apud Lactantium, priuati; *Maximinus* nomen cæsaris est. Homo cetera *semibarbarus, sublatus nuper a pecoribus & sylvis statim scutarius, continuo protector, mox tribunus, postridie cæsar.* Lactant. cit. l. cap. 19.

d Vide Eutrop. 10. 2. & Excerpta de Constantino Valesii Ammiano adiecta. Regia enim sedes Galerii cæsaris erat Sirmii; augusti, ibidem.

nia commorabatur. Conſtantio in *a* Britanniis mortuo filius CONSTANTINVS, ex *b* Helena procreatus *c* ſucceſſerat, cum prætoriani *d* Romæ MAXENTIVM, Herculei filium, auguſtum nuncuparent, & ipſe pater priuatæ vitæ pertæſus, honores filio eripere conaretur, ſed *e* eluſus ab exercitu in Galliam profugit,

A 2 genero

a Eboraci, quod addit Eutropius 10. 2. 6. anno Chriſti CCCVI; ex quo cæſar factus, XV; ex quo auguſtus, 11. *Valeſ. Chron.*

b Helenam Zoſimus 2. 8. 2. concubinam vocat, *ὂυ κατὰ νόμον συνελθοῦσαι:* Eutropius autem 9, 14. 3. *uxorem*, priuati puta Conſtantii, quam cæſar, cogente Diocletiano, repudiauerat. Filius imperator matri nomen & honorem *auguſtæ* dedit, ut in nummo & Neapolitana inſcriptione eſt. Adi Patinum & Gruterum.

c legitime electus patris Conſtantii *χρίσει καὶ τῶν στρατοπέδων ἁπάντων τῇ ψήφῳ.* Iulian. orat. 1. p. 13.

d in villa VI. millibus ab urbe diſcreta. *Epit. Victor.*

e *Conuicia militum tulit.* Eutrop. 10. 2. 3. & *urbe Roma exactus eſt*, Lactant. mort. perſ. c. 28.

genero Constantino *a* insidias paraturus, sed his quoque per filiam detectis, iusta pœna oppressus fuit. Cum hæc agerentur, pridem Seuerus cæsar, a Galerio contra Maxentium missus, apud Rauennam *b* perierat desertus a militibus. Galerius postquam LICINIVM, *c* nouum hominem, imperatorem dixerat, confestim

a Bis Herculeus Constantino insidiatus est. Primum hortatus eum, ut cum parte exercitus aduersus barbaros iret, ipse, reliquis militibus sibi conciliatis, purpuram resumsit: sed oppressus fuit a Constantino Massiliæ, quam urbem occupauerat. Deinde filiam Faustam sollicitauit, ut maritum sibi proderet, quæ, simulato scelere, vilem eunuchum substituit, in quo insidiæ perficerentur. Sic quoque deprehensus, potestate accepta liberæ mortis, laqueo gulam frangens, vitam turpissime finiuit. *Lactant. mort. pers. c.* 29. 30. Vereor ergo, ne Eutropius 10. 2. aliique binas insidias in vnas confuderint.

b captus aut deditus, venis incisis leniter mori coactus est. *Lactant. cap.* 26. De loco dissensus. Vid. *Eutrop.* 10. 2. & *Zosim.* 2. 10.

c Eutrop. 10. 3. 2.

confestim *a* morbo horribili consumtus fuit. Sequenti anno *b* bellum inter Constantinum & Maxentium exarsit, & hic aliquot *c* prœliis fatigatus, tandem ad Muluium pontem victus & *d* Tiberi submersus est. Dignum memoria, quod scriptor *e* Eusebius ex ipsius imperato-

A 3 ris

a corpore in putredinem & vermiculos cum intolerandis doloribus resoluto, *Lactant. mort. persf. cap.* 33. Dignus exitus Christianorum hoste & persecutore.

b Maxentius Constantino bellum indixerat, non hic illi, Zosim. 2. 14. 1. προφάσεις ἀναζητεῖ τοῦ πρὸς Κωνσταντῖνον πολέμου. Lactant. c. l. cap. 43. *Bellum Constantino indixerat, quasi necem patris sui vindicaturus.*

c e. gr. apud Veronam. *Aur. Victor.*

d Iisdem insidiis, quas hosti locauerat, id est dissolubili ponte, cum victus in urbem festinaret, interceptus. *Zosim.* 2. 15. *Victor* 40. Aliter Lactantius c. 41. qui tamen in exitu conuenit, Tiberi haustum esse Maxentium. Adde Prudent. 1. adv. Symmach. v. 485.

e de vita Constantini lib. 1. c. 28. In ipso prodigio conueniunt christiani scriptores: in forma & modo eius discrepant, de quo con-

ris ore refert, antequam acie cum Maxentianis decerneret, crucem in cœlo adparuisse litteris signatam *a* ΤΟΥΤΩΙ ΝΙΚΑ, id est, HOC VINCE, quo magis in christiana fide, in quam pridem propendebat, præsertim euentu victoriam comprobante, confirmatus fuit. Licinius quoque Maximinum, *b* æmulum suum, in Thracia victum fugatumque adegit, ut *c* veneno sumto, sed inefficaci, inter horri-

consuli Iac. Godofredus potest ad Philostorg. lib. 1. c. 6. Τοῖς ἀπίστοις, quibus μῦθος εἶναι δοκεῖ καὶ πλάσμα, τοῖς ἡμετέροις δόγμασι κεχαρισμένα, respondet Gelasius Cyzicenus Act. Concil. Niceni c. 4.

a Solus veterum Philostorgius tradit. Ῥωμαίων φωνῇ *latine*, IN HOC VINCE, coeuntibus in litteras stellis, expressum fuisse.

b Maximinus, adhuc quadriennio cæsar per orientem, ferre non potuit, ut Licinius sibi præferretur, ex priuato nuperrime cæsar, mox augustus & imperator factus. Quare & ipse, inuito Licinio, se pro augusto gessit, & cum ille nuptias Mediolani cum Constantia celebraret, in Thraciam irrupit, victusque a sponso reduce, in Ciliciam refugit. *Lactant. de mort. pers. c. 45. seqq.*

c Lactantius ibidem c. 49.

horribiles cruciatus apud Tarſum exſpiraret: *a* ipſe vero poſtmodum a Conſtantino, uxoris fratre, *b* aliquoties victus, & cum *c* res nouas moliretur, Theſſalonicæ occiſus fuit, antea ſublatis, quos ille contra Conſtantinum adlegerat ſocios, *d* VALENTE cæſare &

A 4 MAR-

a Licinius ipſe. Inter quem & Conſtantinum bellorum cauſis ſatis ſint *diuerſi mores*, quibus vix triennium congruere potuerunt. Nam ſordidus Licinius, crudelis, & chriſtianorum hoſtis. *Aur. Victor.* & *Euſeb. lib.* 10. *c. pen.* Sed veram & graviorem cauſſam tradunt Excerpta de Conſtantini rebus, Ammiano Valeſii ſubiecta, quæ conſuli poſſunt ab harum rerum cupidis.

b ad Cibalim Pannoniæ: deinde ad Hadrianopolim: rurſus ad Chalcedonem, unde Nicomediam fugit, ſeque victoris arbitrio permiſit. *Zoſim.* & *Eutrop.*

c Cum ſe Licinius Nicomediæ dedidiſſet, pactus erat, ut privato ſibi Theſſalonicæ liceret vivere. Verum & ibi machinatus inſidias, barbaros contra Conſtantinum evocaturus, ab eodem interfectus eſt. Vide quæ ex Socrate, Zonara, Cedreno ad Zoſimi 2. 28. notauimus.

d Valens poſt cladem Cibalenſem cæſar dictus: ſed pace poſt inita, ut auctor turbarum, interfectus eſt *Zoſim.* 2. 19. & 20.

a MARTINIANO imperatore. Puer *b* LICINIVS, & ipse cæsar pacificatione prima dictus, *c* Faustæ insidiis una cum CRISPO cæsare putatur periisse.

§. 2. Idem Christianorum sacris addictus dedicat Constantinopolim. Mater eius Helena, religiosa mulier.

Sic cæsis tyrannis *d* solus rerum potitus est Constantinus, primus imperator, quod *e* certo constet, christianis

a Martinianus, antea magister officiorum, a Zosimo 2. 25. *cæsar* tantummodo vocatus, in nummis apud Fresnium Famil. Byz. p. 23. P. F. AVG. id est *Pius*, *Felix*, *Augustus*. Electus a Licinio, ex Europa in Bithyniam fugiente: occisus isto se dedente ad Nicomediam. *Zosim. c. l. & c.28.*

b Puer viginti mensium cæsar creatus, pace facta post cladem Cibalensem. *Zosim. 2. 20.*

c Eutrop. 10. 4. 6. ubi etiam de Crispo.

d Constantini anno VI. Maxentius; XVII. (al. XIX.) Licinius victus exstinctusque fuit. *Eusеb. Chron.*

e Veteres Philippum Arabem christianum dixere, qui vero nullum professionis argumentum reliquit, saltim nullo modo rem ecclesiæ auxit. *Hist. Antiq. p. 145.*

nis *a* sacris addictus, qui *b* templis gentilium clausis, & nouis Christo dedicatis christianam rem insigniter auxit, vere Magnus ecclesiæ, licet, quod *c* alii putant, non itidem publicæ rei, qui dedicata *d* Constantinopoli exemplum dederit diuidendi imperii & deserendi Occidentis, & barbaros, *e* Gothis pace data, exceptisque *f* Sarmatis, in

 ipsum

a Ita addictus a Maxentii bello christianis sacris fuit, ut pedetentim in illis proficeret, & demum sub vitæ finem Helenopoli perfectior catechumenus fieret, & breui post in Nicomediensi villa baptismo tingeretur. *Vales. in Euseb. Vit. Const.* 4. 61. *Spanhem. Introd. Hist. p.* 354.

b Oros. 7. 28. extr. & Euseb. Vit. Const. 3. 50. seqq.

c cum primis Zosimus 2. 33. & 34.

d Dedicatio facta anno imperii XXIIII. qui Christianorum vulgaris erat CCCXXX. *Hieronym. Chron.*

e Eutropius 10. 4. 8.

f Sarmatas a servis suos pulsos, amplius CCC millia hominum, in Thraciam & vicinas regiones excepit Constantinus. *Anonymus Valesii de Gest. Const.*

ipsum imperium armauerit, *a* limite etiam, extractis militibus, nudato. Huius mater Helena, religiosa mulier, *b* basilicam imposuit monti, ex quo in cælum Saluator adscenderat, & alteram antro Bethlehemitico, in quo in lucem credebatur editus: etiam filius imperator sanctissimum *c* sepulcrum pari substructionum mole honorauit.

§. 3. Ariana hæresis Concilio Niceno damnata, Athanasius.

Ecclesiæ vero felicitatem, quam ex optimo principe habebat, *Ariana* hæresis, ex *d* Aegypto latius in dies serpens, non medio-

a Hoc quoque Zosimus 2, 34. obiecit, quamquam, si verum est, non defuere caussæ Constantino, vel quod barbaros ita attriverat, ut nihil ab iis timeret: vel quod ad grauius bellum, Persicum forsan, militibus indigeret.

b Euseb. Vit. Const. 3 41.

c Euseb. ibidem cap. 29. seqq. & hæc Ἀνάςασις & Μαρτύριον fuit vocata, pertinuitque a sepulcro ad crucis locum, immensis porticibus producta. Vnde in Chron. Alex. p. 666. dicitur ἐκκλησία τοῦ ἁγίου ςαυροῦ. Vide H. Valesii epistolam de hac re.

d Lib. 2. c. 61. seqq. de vita Const. Arius autem fuit presbyter apud Alexandriam.

mediocriter interuertit, sed huic quoque malo obuiam iuit imperatoris pietas, & *a* CCCXVIII. episcopis Niceam Bithyniæ conuocatis pristinam & apostolicam doctrinam restituit, simulque tempus celebrandi *b* paschatis, quod controuersum adhuc fuerat, concilii suffragiis definiuit. Verum ne sic quidem sedati motus sunt, quin grauius erumperent, & pius Athanasius, Alexandrinus *c* episcopus, calumniis oneratus in *d* Treuiros Galliæ ex-

A 6 sutatum

a De numero episcoporum, qui Nicenæ synodo interfuerunt, non conuenit inter antiquos. Eusebio Vit. Const. 3. 8. fuere CCL; Eustachio Antiocheno circiter CCLXX; verum constantior fama est fuisse CCCXVIII. Ita Athanasius Epist. ad Africanos: Hilarius lib. contra Constantium: Hieronymus in Chron. & Gelasius Cyzic. cap. 7. quibus proxime accedit Sozomenus 1. 17 ἀμφὶ τριακόσιοι εἴκοσι. Adde Valef. in Euf. c. l.

b Euseb. Vit. Const. 3 18.

c In synodo Nicena nondum episcopus, sed ἀρχιδιάκονος Alexandrinæ ecclesiæ erat, *Gelas. Cyzic. c. 7. extr* siue διάκονος, *Sozomen.* 1. 17. *extr* Post synodum Alexandro mortuo & post tres menses etiam Achilla, successit in episcopatu. *Socrat.* 1. 15. *Sozom* 2. 17. *Epiphan. hær.* 69. *p.* 737.

d Socrates 1. 35. Sozom. 2. 28. extr.

ſucatum mitteretur. Arius vero *a* pœnitentiam ſimulans in eccleſiam reductus fuiſſet, niſi diuina vindicta *b* inteſtinorum excuſſione imperatam receptionem anteuertiſſet.

§. 4. Conſtantini M. cura reipublicæ, baptiſmus, mors, filii ſucceſſores: fratris filii Dalmatius & Hannibalianus. Conſtantinus filius occiſus a Conſtantis ducibus; Conſtans a Magnentio. Vetranio rebellis. Decentius, Nepotianus, Siluanus ſcenici imperatores.

Cum ſic *c* unum & triginta annos Conſtantinus imperaſſet, republica nouo modo in *d* quatuor præfecturas prætorii diſtri-

a Socrates 1. 26. literas Arii ad imperatorem, quibus catholicam fidem ſimulabat, repræſentauit. Quid? quod etiam decretis Nicenæ fidei ſubſcripſit & iureiurando ſimulatam ſententiam confirmauit, *ibid. c.* 38.

b Socrates 1. 38. Sozom. 2. 30.

c Triceſimum annum imperando exceſſiſſe, *Tricennalia*, quæ celebrauit, argumento ſunt. *Hieronym. & Chron. Alexandr. p.* 667. Mortuus anno XXXI, *Eutrop.* 10. 4. *Hieronym. Chron. Socrat.* 1. *extr.* Aliis anno XXXII, ut *Aur. Victor.* 41. Annus erat Chriſtianorum CCCXXXVII.

d Quatuor præfectis prætorii curam imperii diſtri-

distributa, nouisque *a* legibus latis, ut ecclesiæ una consuleretur; tandem in bellum *b* Persicum moturus, apud *c* Nicomediam, postquam *d* baptismatis lauacro tinctus fuerat, beatam animam efflavit, & filiis ita *e* diuisum imperium reliquit, ut CONSTANTINO Transalpinæ provinciæ, CONSTANTIO Oriens, CONSTANTI Ita-

A 7 lia,

distribuit, Orientis, Macedoniæ, Italiæ ac Africæ, & Transalpinarum partium. *Zosim.* 2. 33. quod fundamentum est non solum politicæ prouinciarum diuisionis in Codice Theodosiano & notitia imperii utriusque; verum etiam ecclesiasticæ episcopatuum. Vide Pet. de Marca Dissert. de Patriarchatu.

a Exempli gratia, de crucis supplicio tollendo, de mancipiis Iudæorum christianis, de immunitatibus ecclesiarum, &c. Vid. Cod. Theod.

b Eutrop. 10. 3. Aur. Vict. 41. Hieronym. Chron.

c in villa publica, cui Achyronæ nomen erat, prope Nicomediam. *Aurel. Vict. & Hieronym. Chr.*

d quod susceptturus in Iordane erat, nisi fatum præuenisset. *Euseb. Vit. Const.* 4. 62. *Socr.* 1. 39. *Sozom.* 2. 34. *Hieronym. Chr.* Ergo fabula est a Siluestro Romæ baptizatum fuisse.

e Vide epitomen Victoris.

lia, Africa & Illyricum concederent. *a* DALMATIVS enim cæsar, Constantini fratre genitus, continuo militari factione exstinctus est, sicut post paullo Constantii iussu *b* HANNIBALIA-

NVS

a Delmatius siue Dalmatius (utroque modo in nummis scribitur) cæsar dictus in tricennalibus Constantini, regendamque accipit *ripam Gothicam* secundum Excerpta Anonymi de gestis Constantini; aut potius *Mesopotamiam* secundum Chron. Alexandrinum, siue *Armeniam nationesque circumsocias*, secundum epitomen Victoris c. 36. Interfectus *confestim* post patrui excessum, *incertum quo suasore*, Aur. Vict. *Constantio sinente potius, quam iubente*, Eutrop. 10 5 2. aut potius ἐπιβουλῇ, *insidiis Constantii*, Zosim. 2. 40.

b Constantini M. duo fratres prole felices: Fl. Dalmatius Hannibalianus filiis Dalmatio cæsare & Hannibaliano rege: & Fl. Iulius Constantius filiis Gallo cæsare ex uxore Galla; ac Iuliano augusto ex Basilina. Iuniorem Hannibalianum Constantinus nobilissimi & patricii dignitate ornatum *Zosim.* 2. 39. tandem regem Ponticarum gentium constituit, data ei filia Constantia in matrimonium, & Cæsarea Cappadociæ in sedem regiam. *Anonym. Valesii*, & *Chron. Alex. p.* 668.

NVS, quem Ponti regem patruus Constantinus fecerat. Filium Constantinum, fratri *a* bellum inferentem, Constantis duces apud *b* Aquileiam oppresserunt, atque ita respublica ad duos augustos reducta est. Dum vero Constantius contra Saporem, Persarum regem, *c* male rem gerit, MAGNENTIVS, natione *d* Francus, tum duarum *e* legionum praefectus, Occiden-

p. 668. Ad hunc nummus pertinet, quem Sirmondus & du Fresne laudant, inscriptus FL. CL. HANNIBALIANO REGI. Occisus Constantii iussu a militibus *Zosim*. 2. 40.

a Bellum de hereditate erat & limite partium postulante Constantino, ut Constans partem Italiae vel Africae sibi concederet, aut nova diuisio prouinciarum institueretur *Epit. Vict*. 62. *Zonar*. 13. 5.

b Eutrop. 10. 5. Epit. Vict. 62.

c Tria Constantii bella Persica, omnia infelicia, τρεῖς πολέμους Περσικοὺς ἀναδεξάμενος, καὶ ἐν πᾶσιν ἐλαττωθεὶς. *Zosim*. 3. 33. 4.

d Epit. Victoris 64 *Ortus parentibus barbaris, qui Galliam inhabitant*.

e Zosimus 2. 42. 3.

dentis imperium inuadit, Constante apud *a* Helenam, Pyrenæo proximum castrum, interemto, postquam *b* tredecim ille annos augustus imperauerat: & *c* VETRANIO, magister militum, purpuram apud Mursam Pannoniæ inferioris sumit. Verum hic sine armis ad *d* privatam vitam retractus: ille cruentis prœliis cum Constantio, fratris ultore, apud *e* Mursam & Ticinum confligit, & rebus tandem exutus, *f* Lugduni mortem subit voluntariam, men-

a Eutrop. 10. 5. 4. Epit. Vict. 62.

b Diu antea cæsar, sed XIII. annis augustus, *Epit. Vict.* & *Hieronym. Chr.*

c Huius historiam Eutropius 10. 6. Zosimus 2. 43 persequuntur.

d quam grandæuus Prusæ in Bithynia exegit, postquam purpura exutus fuerat. *Zosim.* 2. 44. *extr.*

e Victus Magnentius ex Pannonia in Italiam se recepit, & apud Ticinum rursus acie certauit, *Epit. Victoris.* Interponit Had. Valesius lib. 1. Histor. Franc. pag. 30. prœlium ad Longaticum, castellum Alpium Iuliarum; & addit ultimum in Gallia circa Montem Seleucum.

f Epit. Victoris 63. Eutrop. 10. 7.

menſe imperii *a* quadrageſimo ſecundo, quem paucis poſt diebus cæſar *b* DECENTIVS, frater eius, laqueo gula fracta, in Senonibus imitatus eſt. *c* NEPOTIANVS, Eutropia Conſtantini Maximi ſorore genitus, paullo ante; & *d* SILVANVS biennio poſt Magnentii interitum, ſcenici imperatores, intra menſem uterque, ille Romæ, hic in colonia Agrippina oppreſſus fuit.

§. 5. Conſtantius ſolus imperator, Arianus; Synodus Sarticenſis, Sirmienſis (qua Photinus damnatur) Mediolanenſis, Ariminenſis, Seleucienſis.

Sic Conſtantius cuncta paternæ ditio-

a Victoris Epitoma c. 63. cum qua Eutropio etiam conuenit, *imperii anno tertio, menſe ſeptimo* Magnentii dominationem finienti 10. 7.

b Eutrop. c. l. Aurel. Victor. 42. eiusque Epitoma 64.

c Eutrop. 10. 6. 6. Epit. Vict. 63. Nummus apud Carol. du Freſne in Famil. Byz. p. 35. FL. POP. NEPOTIANVS P. F. AUG. Oppreſſus fuit a Magnentio. *Zoſim.* 2. 43.

d Ammianus 15. 11. ſeqq. Epit. Vict. 64. Eutrop. 10. 7. 3. Fuerat magiſter militum per Galliam, Francus genere barbaro patre genitus.

tionis consecutus, neque *a* pietate, neque *b* clementia patrem æmulatur, sed ab Arianis in *c* partes adlectus, Athanasium, quem fratris *d* Constantis litteris

a Lege Athanasii ad solitat. vit. agentes epistolam, sub cuius finem non veretur *antichristum* Constantium adpellare, saltim *ἀντιχρίστου εἰκόνα*.

b Cetera non immitis princeps: in solos *Homousianos*, id est ab Ariana impietate abhorrentes acerbior & iniquus. Exemplum Athanasius c. l. ed. Commel. p. 635. proponit in Hadrianopolitanis, quos capite truncauit, quod fugientes ex Sardicensi concilio Arianos non receperant.

c Athanas. c. l. Sulp. Seuerus 2. 38.

d Athanasius, relegatus a Constantino patre in Gallias, restituitur altero post obitum eius mense a Constantino cæsare, vti ex huius ad Alexandrinos epistola apud Athanasium Apolog. II. & Socrat. 2, 3. manifestum est. Inde Eusebianorum molitionibus rursus expulsus, Romam venit ad papam Iulium, qui ipsum contra Antiocheni concilii patres longa epistola (vide Apolog. Athanasii II) defendit. Iterum Sardicensi concilio absolutus, Constantis ad fratrem Constantium litteris impetrauit, ut

teris & *a* Sardicensi concilio permotus restituerat, denuo in *b* exsilium mittit, & *c* Sirmiensi synodo, qua Photinus damna-

ut Constantius tribus illum epistolis Aquileia, ubi tum latitabat, in sedem pristinam reuocaret, quas literas eidem apologiæ inseruit Athanasius.

a Concilium Sardicæ in Dacia Noua convocatum fuit a Constantio & Constante fratribus augustis, teste Athanasio principio Apolog II. quod contra Sulp. Severum notetur, qui id patri Constantino imperite 2. 36. imputavit. In hac synodo a. ccc. circiter ex Occidente episcopis absolutus fuit Athanasius: orientales enim, Ariani omnes, secesserant ex concilio, ut supra prædiximus.

b Athanas. ad solit. vit. ag. Socrat. 2. 26. & Sozom. 4. 9. a quo tempore Alexandriæ & in Ægypto occulte latuit usque ad mortem Constantii. *Sozom.* 4, 10. & 5, 6.

c Photinus, Sirmii episcopus, *ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν υἱὸν ἐδογμάτισε*, *Socrat.* 2. 8. *extr.* negans eius, *γέννησίν τε καὶ ὕπαρξιν πρὸ αἰώνων.* *Sozom.* 4. 6. Add. *Augustin. epist.* 112. *c.* 7. contra quem synodus a Constantio, ibi commorante, congregata Photinum quidem damnavit, sed fidei tres formulas, Nicenæ contrarias, græce unam, latine duas, composuit, *Socrat.* 2. 30.

damnatus eſt, & *a* Mediolanenſi, res Arianas mire adiuuit, & patres *b* Ariminenſis ac *c*. Seleucienſis concilii minis ac fraude ſollicitavit, ut callidæ Arianorum formæ ſubſcriberent. Etiam Arimino Ariani *d* Nicen Thraciæ profecti,

a In Mediolanenſi concilio, qui ex oriente venerant epiſcopi, in Athanaſium acerbas ſententias dicebant, quos ceteri fere ſequebantur ἢ δέει, ἢ ἀπάτῃ, ἢ ἀγνοίᾳ τῶν ὄντων, reclamantibus Albenſi, Vercellenſi & Trevirenſi epiſcopis cum paucis aliis *Sozom*. 4. 9. *Socrat*. 2, 30.

b Sciſſa hæc ſynodus fuit in catholicos & Arianos: illi Nicenam confeſſionem urgebant, hi Sirmienſem. Catholicorum legati ad imperatorem, xx. numero, non admiſſi ſunt: & eiecti ſuis ſedibus, qui nollent ſubſcribere formulæ Arianæ, *Sozom*. 4. 17. *Socrat*. 2. 37. *ſeqq*.

c Seleuciæ, Iſauriæ ſiue Tracheæ Ciliciæ urbe, eodem anno, quo Arimini occidentales, congregabantur epiſcopi orientis, & quamvis plurimi Ariani erant, tamen etiam in partes ſcindebantur, prævalentibus tandem Acacianis. *Socrat*. 2. 39. 40.

d Hiſtoriam hanc ſcripſere Socrates 2. 37. & Sozomenus 4. 19. Νίκην Thraciæ, ut hi

fecti, confessione subdole facta, quasi Nicena Bithynica esset, imposuerunt imperitis, Sic totus *a* ingemuit orbis, & se Arianum esse miratus est.

§ 6. Iulianus Apostata post fratrem Gallum Cæsar, deinde Augustus, Hierosolymorum instaurationem frustra tentat, Christianis acerbus; moritur in bello Persico.

Nec suis tantum motibus ecclesia ad exitium pæne adflicta fuit, sed hostes quoque externi accessere, quippe Constan-

hi vocant, memorat Ammianus 31. c. 31. inter Constantinopolim & Adrianopolim: & Itinerarium vetus, quod Hierosolymitanum vocant, p. 146.

a Hieronymi verba sunt adv. Luciferianos cap. 7. Erant autem Ariani non unius generis, sed in sectas diuisi, Acacianos, Aëtianos & Eunomianos, singuli a suis auctoribus, Arii hæresin alio atque alio modo explicantibus, denominati, omnes hostes vocis ὁμοούσιος, pro qua alii ὁμοιούσιος substituere, alii abstinendum plane censebant ab οὐσίας vocabulo; pessimi qui ἀνόμοιον Dei Filium dicebant, inde ipsi *Anomæi* adpellati, Adi Epiphanium. Qui vero Athanasio sunt οἱ περὶ Εὐσέβιον, *Eusebiani*, Eusebium Nicomediensem, callidum tectumque Arianum, magnæque in palatio auctoritatis, sequebantur.

ſtantius auguſtus, *a* GALLO cæſare propter male facta enecato, fratrem eius, *b* IVLIANVM, cæſarem dixit, qui rebus ad *c* Argentoratum præclare geſtis, & finibus imperii Romani recuperatis, *d* auguſti honores in Gallia adſumſit, nec *e* adigi a Conſtantio potuit, ut ad officium & priſtinos honores rediret, quem motum *f* mors Conſtantii diremit. Hic *g* defectione

a Ammianus 14. ineunte: Eutrop. 10. 7. Fuerat autem cæſar per Orientem.

b Iuliani genus ſupra pag. 14. indicatum. Patruelis erat Conſtantii.

c Ammianus 16. 29 ſeq. Eutrop. 10. 7.

d Ammianus 16. 34. Videri quidem voluit, ſe nolle hos honores, exercitus acclamatione oblatos: nec tamen invitus retinuit.

e Conſtantius datis litteris præcepit Iuliano, ut *intra cæſaris poteſtatem contineret*, Ammian. 20. 23. & *cæſaris poteſtatem ſufficere Iuliano cenſebat*, ibidem c. 24.

f Ex bello Perſico contra Iulianum copias educens moritur in itinere Conſtantius Mopſucrenis inter Ciliciam Cappadociamque, anno chriſtiano CCCLXI, cum annos poſt patrem XXIIII. auguſtus imperaſſet. *Hieron. Chron.*

g Ammianus 21. 4. *adhærere cultui Chriſtiano fingebat*,

ne ad gentium ritus gravis Christianis erat *a* templa deorum aperiens, & Iudæis permittens Hierosolymorum instaurationem, quamvis hæc *b* igni erumpente & terræ motu fuit impedita, Christianos autem non tam *c* suppliciis, quam *d* ereptis artium officinis

fingebat, a quo tam pridem occulto desciverat, a philosophis Oedesii sectatoribus, quibus operam in Asia dederat, in impias opiniones deductus. *Eunap. in Max.*

a Idem Ammianus 22. 7. *ubi adesse sibi liberum tempus faciundi, quæ vellet advertit, sui pectoris patefecit arcana, & planis absolutisque decretis aperiri templa, arisque hostias admoveri, & reparari deorum statuit cultum.*

b Ammianus 23. ineunte: *globi flammarum prope fundamenta crebris adsultibus erumpentes fecere locum, exustis aliquoties operantibus, inaccessum.* Paullo aliter Nazianz. στηλιτ. 2. pag. 113.

c Eutropius 10. 8. *nimius religionis Christianæ insectator, perinde tamen, ut cruore abstineret.* Si fusus sangvis, pagani & Iudæi fuderunt permittente magis Iuliano, quam imperante. *Philostorg.* 7. 4. adde *Godofred.* p. 286.

d Lege lata, τοὺς χριστιανοὺς ἑλληνικῆς παιδείας μετέχειν ἐκώλυε, Socrat. 3. 16. de qua Mar-

nis vexabat, *a* honorum ciuilium quoque aditu intercluso. Si quid dedisse Christianis visus est, id eo dedisse liquido constat, ut *b* antecessori derogaret; vel sectas *c* inter se committeret, quo intestinis se pugnis ac æmulatio-

Marcellinus, & ipse paganus lib. 25. 15. vere iudicat, *illud inclemens, quod docere vetuit magistros rhetoricos & grammaticos, Christianos.* Adde ipsius Iuliani epistolam 41. ad Iamblichum.

a Sozomen 5. 15. Nazianz. orat. 1. στηλιτ. p. 94. qua caussa etiam Valentinianum, postea imperatorem, Maximi philosophi delatione, *Zosim* 4. 2, 3. relegatum fuisse Philostorgius 7. 7. Sozom. 6. 6. tradunt.

b Socrates 3. 11. ἔνθα διαβολή τις κατὰ Κωνσταντίου ἐγένετο, προθυμότατα τοῖς χριστιανοῖς τὰς αἰτήσεις παρεῖχεν. Vnde est, quod multis exsulibus Constantii, & in his Athanasio redire licuit, qui vero mox graviore edicto rursus eiectus, & deprecantibus Alexandrinis negatus fuit *Iulian. epist.* 6. & 26. & 51.

c Ammianus 22. 7. *Dissidentes Christianorum antistites cum plebe discissa in palatium intromissos monebat, ut ciuilibus discor-*

lationibus delerent. Sed eum eventum habuit siue clandestina siue aperta persecutio, quem Athanasius fugiens prædixerat, *a nubeculam esse, cito transituram.* Nam bello Persico trans Tigrim circumuentus, cum vulnus ab *b* ignoto accepisset, *c* proxima nocte impuram animam in tabernaculo exhalauit, cum quinquennio cæsar in Galliis, a morte Constantii non-

discordiis consopitis quisque, nullo vetante, religioni suæ seruiret intrepidus. Quod ideo egit obstinate, *ut dissensiones augeret licentia.* Adde Iuliani epist. 31. qua Aëtium hæresiarcham reuocauit ex exsilio.

a Socrates 3. 14. νεφύδριον ἐστι καὶ παρέρχεται.

b Calumniatur Libanius, cum Christianorum insidiis Iulianum periisse scripsit, apud *Sozom.* 6. 1. quos ipsi milites Iuliani, a Christi sacris alieni, excusant, Eutropius 10. 8. *hostili* manu, & Marcellinus 25. 8. *incertum*, a quo percussus sit, tradentes: & æqualis his Sex. Rufus c. 28. *ab hostium equite*, & Victor epitom. 27. *ab uno ex hostibus & quidem fugiente.* Christianorum testimonia, ne suspecta sint, prætermitto.

c Amm. Marcell. 25. 11. Epit. Vict. 67.

a nondum biennio augustus imperasset. Aiunt vulneratum, sparso ad cœlum sanguine, impiam vocem *b vicisti Galilae*, edidisse, quod alii ad *c* solem, vt Persarum deum, referunt, quem incusans, *satiare*, inclamauerit.

§. 7. Iovianus imperator Persis cedens, rem iuvat Christianam.

Orbati imperatore milites IOVIANVM legunt, qui pacem cum Persis *d* necessariam magis, quam Romanis dignam fecit, traditis *e* provinciis & *a* vrbibus

a Hieronym. Chron. & Gothofredus ad Philostorg. 7. extr.

b Theodoret. 3. 25. *νενίκηκας Γαλιλαῖε.* At Zonaras lib. 13. c. 13. Κορέσθητι Ναζωραῖε, *saturare Nazarene.*

c Philostorg. 7. extr. *αἷμα πρὸς τὸν ἥλιον ἀπέῤῥανς διαῤῥήδην πρὸς αὐτὸν λέγων Κορέσθητι.* Adde Sozom. 6. 2.

d Philostorg. lib 8. ineunte: *οὐ γὰρ ἦν ἄλλως διασωθῆναι.* Adi etiam Eutropium, Marcellinum, & S. Rufum.

e Am. Marcellinus 25. 23. vocat *quinque regiones Transtigritanas*, quas Valesius vult Persarum respectu intelligendas esse, quod omnes fuerint Romanis citra Tigrin. *Mesopotamiæ partem* dicit Rufus c. 29. addit Zosimus 3. 3. *Ἀρμενίας τὸ πολὺ μέρος*, *magnam partem Armeniæ.*

a vrbibus aliquot munitis. Tunc grandi ruina paganorum superstitio, ab Iuliano adhuc stabilita, corruebat. Cum enim recusaret imperium, quod non conueniret, christianum se *b* gentilibus imperare; omnes vna voce clamauerunt, *c se christianos esse.* Decedens Persia, reuocatis *d* catholicis, quos Constantius & Iulianus proscripserant, & *e* bonis ecclesiæ, quæ ablata fuerant, restitutis, in Galatiæ finibus apud *f* Dadastanam diem suum obiit, vix octauo mense imperii exacto.

a In his Nisibis & Singara præcipuæ: *in* dictis autem ad Tigrin prouinciis XV. castella. *Ammian. & Zosim.* c. I.

b Socrat. 3. 22. βασιλεύειν ἀνθρώπων ἑλληνίζειν προαιρουμένων.

c ibidem, αὐτοὺς εἶναι χριστιανούς. Pluribus verbis descripsit Theodoretus 4. I.

d In his referunt etiam Valentinianum post paulo augustum. *Sozomen.* 6. 6. *Philostorg.* 8. 5. Quo tempore Athanasius quoque ad ecclesiam suam rediit, carus imprimis nouo imperatori ob puriorem doctrinam & pietatem. *Theodoret.* 4. 2.

e Philostorg. c. I.

f Dadastana in Bithyniæ Galatiæque confinio oppidum. *Socrat.* 2. 26.

§. 8. Valentinianus cum fratre Valente Ariano. Procopius tyrannus a Valente victus. Gratianus & Valentinianus II. Valentiniani I. filii. Theodosius M. Maximi, Victoris & Eugenii Victor, ab Ambrosio sacris exclusus. Vltima *imperii diuisio* sub Arcadio Honorioque.

Post hunc VALENTINIANVS imperator *a* Niceæ in Bithynia creatus, cum Constantinopolim venisset, fratrem VALENTEM adsumit regni socium, ut *b* Orienti præesset, ipse Occidentis contentus prouinciis *c* Saxonum deinde ac Burgundionum victor in Sarmatas quoque & *d* Quados moturus, cum hostium legatos apud *e* Bregitionem audiret, *f* erum-

a Philostorgius 8. 8. Zosimus 3. extrem, Ammian. 30. 24.

b Zosimus 4, 2. 1.

c Orosius 7. 32. *Saxones in ipsis Francorum finibus oppressit : Burgundionum, nouorum hostium, nouum nomen.*

d Ammianus 30. 22. *Quadorum venere legati, pacem cum præteritorum oblitteratione suppliciter obsecrantes.*

e Oppidum Pannoniæ inferioris juxta Danubii ripam, Βρεγαίτιον Ptolemæo: fatale Valentiniano, *Ammian.* 30. 21. *Epit. Vict.* 70. Multis videtur Strigonium siue Graan esse.

f Sunt Marcellini verba 30. 23. ex Valesii emenda-

erumpente subito sanguine, vitalique via & voce obstructa, labi cœpit, exceptusque a ministris statim exspirauit, XII. annorum imperator. Valens secundo imperii anno *a* PROCOPIVM tyrannum vincit in *b* Phrygia salutari; mox hæresin *c* Arianam in lapsus orthodoxos premit, etiam paganos *d* philosophos, sub Iuliano elatiores factos, partim supplicio tollit, partim multat exsilio: tandem a *e* Gothis ipse acie victus, in tugu-

mendatione. Hieronymus quoque epist. 3. *Valentinianus vomitu sanguinis exstinctus est.*

a Philostorg. 9. 5. Zosim. 4. 4. seqq.

b Hieronym. chron. *Procopius, qui apud Constantinopolim tyrannidem inuaserat, apud Phrygiam Salutarem exstinctus est.* Ad Thyatira Lydiæ victus prœlio: sed Nacoleæ in Salutari Phrygia captus est. *Zosim.* 4. 7.

c Hieronymus ad III. imperii annum: *Valens ab Eudoxio Arianorum episcopo baptizatus nostros persequitur.* Paullinus Nolanus epist. 26. c. 11. *Tempore Valentis ecclesiam furor Arianorum, rege ipso impietatis satellite, persequebatur.*

d in his præcipue Maximum, carissimum Iuliano. *Zosim.* 4. 15. *Eunap. in Max.*

e Eutropio *Gothicus* adpellatus, quia tres expeditiones in Gothos, Procopii tyranni quon-

tugurio, quo saucius confugerat, igne circumiecto *a* combustus creditur. Valentiniano successit filius GRATIANVS, Alamannorum ad *b* Argentariam victor, iam tum viuo parente octo annos imperii consors & *c* augustae dignitatis: a morte illius cum fratre *d* puero VALENTINIANO II. rector

quondam socios, sed omnes infructuosas fecerat. *Ammian.* 28. 7. *seqq.* quarta tandem occubuit. *Idem* 31. 38 *seq.*

a Variae de Valentis morte sententiae. Sunt qui acie cecidisse, alii palude haustum esse tradiderunt, alii denique casae incendio periisse. Caussa dissensus, quod *nec postea repertus est vsquam.* Ammian. c. l.

b Andr. Schotto in Victoris Epit. 72. est oppidum Galliae *Argenton* in agro Lemonicum: At Valesio ad Ammian. 31. 17. vrbs primae Germaniae in Triboccis, non quidem *Colmar*, vt Cluverius interpretatur; sed *Arburg*, cuius parietinae visuntur; Hieronymus scribit *Argentuariam.*

c non caesar, sed augustus creatus apud Ambianos, *Ammian.* 27. 13. *Hieronym. chron.*

d quadrimus erat Valentinianus iunior, cum fratre apud Treuiros absente, augustus in castris adpellaretur sexto post obitum parentis die. *Ammian.* 30. *extrem.*

rector Occidentis, defuncto autem Valente THEODOSIVM *a* collegam praefecit Orienti, qui *b* barbaris ex Thracia eiectis *c* MAXIMVM, Gratiani interfectorem, debellauit ad *d* Aquileiam, eiusque filium *e* VICTOREM, & ipsum imperii participem, in Galliis, vbi relictus a patre fuerat,

a Theodosius. Theodosii magistri militum filius, genere Hispanus, a Gratiano apud Sirmium creatur imperator, & praeficitur orienti. *Pacatus Panegyr, & Epit. Vict.*

b Gothis, Taifalis, aliis, a Valente receptis, *Zosim.* 4. 25.

c Magnus Maximus, qui Gratianum in Parisiis victum, circa Lugdunum interfecerat, se quinquennium pro augusto gessit. Sulp. Severo Vit. Mart. c. 20. *imperator* dictus, & in nummo apud Patinum D. N. MAG. MAXIMVS P. F. AVG. Adde Zosim. 4. 35. Gratianus VIII. annos cum patre: totidem post mortem illius imperauerat.

d Idem Zosim. 4. 46.

e Epit. Vict. 74. *intra infantiae annos a Maximo patre augustus factus.* Nummus Patini D. N. FL. VICTOR. P. F. AVG.

interfecit. Valentiniano quoque II. apud Viennam occiso *a* suorum fraude, *b* mirandaque ope superato *c* EVGENIO, qui in illius locum successerat; Occidente etiam potitur Theodosius,

a Arbogastis maxime, magistri militum, qui Eugenium, ipse sibi diffisus & suo generi, angustum fastigium evexit. *Zosim.* 7. 53. *seq. Philostorg.* 11. 1.

b Commissum prœlium cum Eugenio sub Alpibus Iuliis Aquileiam versus, ad flumen Frigidum, vbi orando magis, quam feriendo pugnauit Theodosius, *Augustin. C. D.* 5. 26. Miraculum etiam Claudianus quamlibet paganus homo, fatetur III. Cons. Hon. v. 93.

-- gelidis aquilo de monte procellis,
Obruit aduersas acies, reuolutaq; tela
Vertit in auctores, & turbine reppulit hastas.
O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Aeolus armatas hiemes, cui militat æther;

Pugnatum VIII. idus Septemb. *Socrat.* 5. 25.

c Eugenius ex professore rhetorices magister scriniorum & tandem imperator, *Zosim.* 4. 54. *Socrat.* 5. 25. In inscriptione Romana consules notantur THEODOSIVS

dosius, quamquam frui illo non potuit *a* quinto post victoriam mense Mediolani exstinctus: princeps felix atque pius adeo, ut sacris ab *b* Ambrosio exclusus, cum grauior in *c* Thessalonicenses fuisset, *d* aequo animo ecclesiae

B 5

SIVS III. ET EVG. P. N. quod Sirmondus interpretatur *Eugenius princeps noster*, ad Sidonii panegyr. Auito dictum pag. 127. Periit tyrannidis mense IIII. supra biennium.

a Victus Eugenius VIII. idus Septembris: mortuus Theodosius XVI. Kal. Februarias anno imperii XVI; christianae aerae CCCXCV. *Socrat.* 5. 25. 26.

b Templo prohibitus ecclesiae Mediolanensis, cuius Ambrosius episcopus fuit.

c Thessalonicenses magistrum militum per Illyricum tumultu occiderant, quod captivum aurigam, quo in ludis vsuri erant, noluisset soluere, *Sozomen.* 7. 25.

d Vid. *Sozomen.* c. 1. & Augustinum Civ. Dei 5. 26. Agnouit enim atrocitatem, ex ira praecipiti ortam, ideoque legem tulit, ut XXX. dies inter seueriorem damnationem & supplicium intercedant, quae lex est: *Si vindicari in aliquos seuerius*, in vtroque Codice, ut Iac. Gothofredus contra vul-

clesiæ leges & episcopi disciplinam perferret. Pacatam rempublicam filiis ARCADIO & HONORIO, iam tum viuo patre *a* augustis, reliquit, qui ita demum diuisam tenent, vt *b* nunquam rursus coaluerit. Horum enim *c* pueritia & perfidia *d* tutórum euenit, vt *e* barbaræ gentes Romanum imperium lacerarent, quædam etiam sedem in illo sibi figerent, nec Italia aut

gatam subscriptionem probauit ad Cod. Theod. Tom 3. p. 306.

a Quinto patris anno Arcadius augustus adpellatus: Honorius post defectionem Eugenii & Arbogastis. *Socrat.* 5. 10. & 25.

b Divisiones Diocletiani coaluerunt in Constantino; Constantini filiorum in Constantio; Valentini & Valentis post XXX. annos in Theodosio. Ab huius morte Oriens cum Occidente nunquam coniungi potuit.

c Patre moriente Arcadius annum XVII. Honorius XI. agebat: vterque mire stupidus, & ministrorum servus. Zosimus, 5. 12. de Eutropio; κυριεύων Ἀρκαδίου καθάπερ βοσκήματος.

d Hi erant in Occidente Stilico, in Oriente Rufinus, & eo sublato Eutropius. Zosim.

e Gothi, Vandali, Hunni, Franci, alii, quos enumerat Hieronymus epist. 3. & 11.

aut ipsa Roma immunis esset a vexatione, ut sequenti sæculo ostendemus.

§. 9. Res Ecclesiæ. Donatistæ. Concilium Constantinopolitanum contra Macedonium πνευματομάχον. Ecclesiæ doctores. Papatus quædam initia.

Ecclesiæ statum sub Constantino & filiis exposuimus: addo turbas *a Donatistarum* in Africa, persimiles Novatianorum superbiæ. Theodosio imperante concilium *b* Constantinopoli congregatum, Nicena fide confirmata, *c* Macedonium πνευματομάχον

b Donatus Casis Nigris in Numidia episcopus cum factione sua Cæcilianum, Carthaginiensem episcopum, quasi indignum sacerdotio, deturbauit, nec Constantinus, conuocatis Romæ & Arelati conciliis, schisma potuit componere. Incessit factionem opinio sanctitatis & perfectionis, in sola Africa apud Donatistas esse ecclesiam, ideoque catholicos rebaptizandos. Adi, præter Optati & Augustini opera, Henr. Valesii dissert. de Schismate Donatistar.

b Oecumenicum II. anno Theodosii II. natalis Dominici CCCLXXX, patribus convocatis CLXXX.

c Macedonius, episcopus Constantinopolitanus, Spiritum S διάκονον καὶ ὑπηρέτην dixit

condemnauit. *a* Symbolo adiectis verbis, quæ illam hæresin confutarent, *b* Ariani etiam, qui creuerant sub imperio Valentis, a principe recte sentiente in angustias cogebantur. Habuit enim post Athanasium egregios alios doctores ecclesia, *c* Hilarium, *d* Basilium, *e* Cyrillum, *f* Epiphanium, Nysse-

dixit. *Sozom.* 4. 17. Eiectus successorem habuit Eudoxium, Arianorum principem. *ibidem cap.* 26.

a Quæ Apostolico Symbolo de Spiritu S. adiecta verba sunt, non in Nicena, sed Constantinopolitana synodo sunt addita.

b Socrat. 5. 10. Sozomen. 7. 14, & 27.

c Hilarius Pictauiensis Episcopus, adsertor Nicenæ fidei in Occidente sub Constantio & Iuliano. *Socrat.* 3 10. *Sozom.* 5. 13.

d Basilius, cognomine Magnus, Cæsareæ in Cappadocia episcopus, frater Gregorii Nysseni in eadem Cappadocia episcopi.

e Cyrillus antistes Hierosolymitanus, ab Acacianis depositus; rursus in ecclesiam restitutus. *Sozom.* 4. 25.

f Epiphanius Constantiæ in Cypro, quæ ciuitas Salamis est, episcopus, ebraice etiam, supra temporum suorum consuetudinem, doctus.

Nyssenum & Nazianzenum Gregorios, & vergente sæculo *a* Ambrosium, *b* Ioannem Chrysostomum, *c* Hieronymum, ac florere incipientem Augustinum. Huc quoque Papatus quædam pertinent initia, *d* Siricio pontifice sacerdotum coniugium damnante, a *e* Paphnucio in Nicena synodo fortissime defensum ?. accessit Hieronymi suffragium, optimi cetera doctoris, sed in cælibatus laude nimii & vehementis. Honor etiam reliquiis

 mar-

a de Ambrosio, Mediolanensi præsule, supra dictum pag. 33.

b Ioannes Constantinopolitanus præsul, propter eloquentiam dictus χρυσόστομος, ab Eudoxia augusta, Arcadii vxore, quam liberius pro concione castigauerat, semel iterumque expulsus. *Zosim.* 5. 23.

c Senectutem Bethlehemi peregit, vbi moritur anno ætatis XCI. Christianorum CCCCXX. *Prosper. chron.*

d Epistola ad Himmerium. vide Chamieri Panstr. Tom. 3. lib. 16. c. 14.

e Socrat. 1 11. Sozomen. 1. 2. 3. Gelasius Nic. Syn. lib. 2. c. 33. Socratem, ut antiquiorem ceteris, contra multorum in hac caussa calumnias tuetur Chamier c. l. cap. 10.

martyrum non indigne habitus, sensim in cultum & venerationem processit: & panegyricis *a* orationibus Nysseni, Basilii, Nazianzeni & aequalium prima quasi via ad Sanctorum invocationem parata fuit, dum, quod illi fecerant eloquentiæ studio, imperitis errandi fuit occasio.

SAECVLVM V. CHRISTIANORVM.

§. I. Arcadius orientis, Honorius occidentis imperator, vterque infelix. Gothi Romam capiunt: Vandali Hispaniam occupant; nec desunt hostes domestici.

MOrtuo Theodosio ARCADIVS, Orienti imperans, ægre provincias contra barbaros defendit, *b* Chrysostomum in exsilium pellit, restituit, iterum expellit: HONORIVS Occidenti præest infelix imperator, siquidem

a Crebra nempe ad defunctos facta apostrophe, oratoria figura, quamquam sæpe sub conditione dixerunt εἴ τις σοὶ λόγος *si quis sensus tibi & cognitio rerum humanarum est*, aut simili modo. Adi Spanhem. Hist. eccl. p.388.

b De Chrysostomi exsilio, eiusque caussa prædiximus pag. præced.

dem eo regnante, aut potius socero *a* Stilicone, *b* Gothi non solam Pannoniam, vt antea factum erat, aut *c* Graeciam etiam, quae ad Arcadii regnum pertinebat, sed ipsam quoque Italiam *d* Alarico duce vastant, Ro-

a Stilico magister militiae sub Theodosio, eoque mortuo tutor & rector Honorii; postea etiam bis socer, utraque filia, Maria primum, & post mortem eius Thermantia, immaturis quamquam nuptiis, imperatori iuncta, vrgente has nuptias Serena Stiliconis vxore, Honorii, qui frater Theodosii M. erat, filia *Zosim.* 5. 28.

b Visigothi sive VVestrogothi, iam tum in patria sua ab Ostrogothis distincti. *Grot. in Vandal. Prolegom. p.* 44.

c Zosimus 5. 6. Athenas religione contra Alaricum defensas esse, Minerua propugnante, prodidit, quod falsum esse ad eundem locum notauimus.

d Alaricus, socius Theodosii Magni in bello contra Eugenium, aegre ferens nullos sibi à filiis honores haberi, negarique expetitam pro suis sedem ac stipendium; vtriusque regionem ferro ignique vastauit instigatus ab Rufino, &, ut plures censent, etiam a Stilicone, illo

a Romam capiunt, *b* ATTALVM imperatorem imponunt, quem ipsi mox deiiciunt, Honorio interea Rauennæ latitante: hinc Galliam inuadunt. *c* Vandali cum Alanis Hispaniam occupant, ut nunc demum Romanum imperium, quod semper amissa recuperauerat, barbarorum præda fieret, & in dies minueretur. Accedebant interna mala, defectiones ducum, qui purpuram sibi sumserunt, *d* CON-

illo sibi, hoc filio suo ex his turbis regnum paraturo. *Zosim.* 5. 5. & 7. *Oros.* 7. 38.

a Bis Alaricus obsedit Romam: tandem portu capto frumentoque auerso ad deditionem adegit. *Zosim.* 5. 39 *& lib.* 6. 6.

b Attalus fuerat præfectus urbis ὕπαρχος τῆς πόλεως, *Zosim.* 6. 7: quem laudat Symmachus *lib.* 7. *ep.* 54. & 113. fit imperator anno christiano CCCCIX. Deiectus solio, apud Alaricum eiusque successorem manet in Galliis, a cuius morte traditus Honorio, in insulam Liparam, digitis duobus amputatis, relegatur. *Philostorg.* 12. 5.

c Procopius Vandal. lib. 1. c. 3.

d Zosimus 6. 2. & seq. Tenuit autem Transalpinas prouincias, quemadmodum etiam, qui sequuntur, tyranni.

CONSTANTINI cum filio *a* CONSTANTE, quem cæsarem dixerat, *b* IOVINI & SEBASTIANI fratrum, & *c* aliorum, quamquam singuli, superstite Honorio, vel ab Romanis oppressi, vel a suis necati sunt.

§. 2. Theodosius II. imperator orientis. Synodus Ephesina contra Nestorium. Placidia Honorii soror, a Gothis capta, recepta.

Arcadio post *d* XIIII. annos imperii defuncto filius sufficitur, THEODOSIVS II. quadraginta & trium annorum in Oriente imperator, qui Ephesi synodum contra *e* Nestorii impietatem con-

a Hispaniæ præfuit cæsar, *Zosim.* 6, 4. tandem augustus declaratus a patre, *Idem* 6. 13.

b Philostorg. 12. 6. Sebastianus autem fratri Iouino iam interfecto successit.

c vt Marci & Gratiani ante Constantinum in Britannia rebellantium, *Zosim.* 6. 2. *Olympiodor apud Photium cod.* 80. & alius post Sebastianum, cuius nomen intercidit apud Philostorgium c. I.

d XIIII. annos solus imperauerat: XIII. cum patre: mortuus christiano anno CCCCVIII. vitæ suæ XXXI. relicto filio octenni Theodosio. *Socrat. lib.* 6. *c. vlt.*

e Nestorius Germanicianus Syrus, ex Antiochena ecclesia in Constantinopolitanum episcopa-

congregauit. Honorius receptam *a* Gothis *a* Placidiam sororem *b* CONSTANTIO patricio secundis nuptiis coniungit, quem, vrgente illa, socium imperii adsumit, sed breui post decessurum; eiusque ex Placidia filium, antequam in societatem veniret, susceptum, *c* Nobilissimi honoribus ornat.

§. 3. Valentinianus III. imperator occidentis amittit Africam, Britanniam, Galliam. Attila Hunnorum rex, victus ab Aëtio, reparat vires. Venetiarum origo.

Hic VALENTINIANVS III. est, Honorii

scopatum vocatus dixit ἄλλον μὲν εἶναι τὸν τοῦ θεοῦ υἱὸν καὶ λόγον, ἄλλον δὲ τὸν Χριστὸν θέσει υἱοποιηθέντα, καὶ χάριτι θεωθέντα ideoque constanter negauit, Mariam θεοτόκον esse. *Zonar.* 13. 22.

a Placidia, a Gothis capta, inuita tandem nupsit Ataulfo, Alarici successori, eoque extincto reddita fuit fratri vna cum Attalo. *Philostorg.* 12, 4. *Olympiodor. apud Photium.* p. 104.

b Constantius erat magister militum, cum Placidiam vxorem duceret & Valentinianum III. ex illa generaret. Post ea, VI. mensibus imperii socius, vita excessit. *Philostorg.* 12. 10.

c Imperatorum filiis & agnatis hæc dignitas collata, antequam cæsares fierent: sæpe etiam coniun-

norii sororis filius atque *a* successor qui cæsar *b* IOANNEM tyrannum oppressit, eoque sublato *c* augustus a Theodosio adpellatus est, cum vix VII. ætatis annum expleuisset. Quo imperante *d* Africa amissa fuit & *e* Britannia;

coniungitur cum dignitate cæsaris, vti ex nummis adparet NOB. CAES. inscriptionem habentibus.

a Mortuus Honorius anno christ. ccccccxxxIII. cum paullo ante sororem cum filio expulerat, qui Constantinopolim ad Theodosium fugerunt. *Prosper chron.*

b Ioannes mortuo Honorio imperium inuasit, de quo inscriptionis verba CONSVLATV IOANNIS AVG. apud Sirmondum sunt in Sidon. p. 127. Erat Primicerius notariorum, cum purpuram Rauennæ sumeret, ibidemque captus imperii mense duodeuicesimo, & Aquileiæ iussu Placidiæ augustæ interfectus fuit. *Socrat.* 7. 23. add. *Vales. Hist. Fr. l.* 3. *p.* 123.

c Socrates 7. 24. Regebatur autem puer a matre Placidia, cui Theodosius φροντίδα τῶν πραγμάτων ἐπέτρεψε, *rerum administrationem commiserat*, ibidem.

d Procop. Vandal. 1. cap. 3.

e Angli, Saxonum ad Albim vicini, in auxilium a Britonibus vocati, hostibus se coniungunt, eosque subigunt, quibus auxilio profecti fuerant, *Beda Hist. Angl. lib.* 1. c. 5.

tannia, Vandalis illam, Hispania relicta; hanc Anglis inuadentibus: & Gallia ita *a* a Francis occupata, ut post hæc nunquam deseruerint. Nec sola hæc calamitas erat, verum *b* *Attila* rex Hunnorum, ex Pannonia per Cattos & Bructeros in Galliam incurrens; nobilissimis *c* urbibus euersis, ab Aëtio

a Sæpe quidem excursiones in Galliam fecerant, nunc autem domicilium in ea figunt. Adi Valef. Hist. Fr. lib. 3. & Boxhorn. Histor. Vniv. p. 324.

b De Attila copiose scripsit Iornandes Getic. 35. Caussa belli fertur *Honoria*, Placidiæ ex Constantio filia, soror Valentiniani, fuisse, quæ nuptiarum & dimidii regni conditione Attilam sollicitauerit, quod cum negasset Valentinianus, repulsæ vindictam suscepisse barbarum. *Ibid. c.* 42.

c Had. Valesius Hist. Fr. lib. 4. p. 159. nominatim recenset Augustam Treuirorum, Diuodurum Mediomatricorum Durocorrorum Remorum, Augustobonam Tricassium, Antissiodorum, & quidquid inter Rhenum & Ligerim interiacet. Fractus primum impetus ad Aurelianos, *Greg. Turon.* 2. 7. *Sidon l.* 8. *ep.* 15. vehementius concussus prœlio in campis Catalaunicis, Aëtio, Romanæ mili-

tio quidem, militiæ magistro, & *a* sociis, in *b* Catalaunicis campis victus fuit & in Pannoniam repulsus: viribus autem celeriter reparatis altero anno maiore exercitu Alpes Iulias perrupit, *c* Aquileiam, Mediolanum, Ticinum vastauit, & Italiam omnem terroribus implevit. Tunc Venetæ regionis & vicinarum *d* coloni in insu-

militiæ magistro victore. *Iornand. Get. c.*38. *&* 40. Gesta hæc anno CCCCLI.

a Meroueo rege Francorum, & Theodorico Visigothorum, qui prœlio illo occisus fuit, *Greg. Tur.* 2.7. *Vales. chron. & Iornand. c.*40.

b Catalauni oppidum Galliæ Belgicæ, nunc *Chalons* ad Matronam in Campania. Iisdem campis Aurelianus Tetricum deuicerat, *Eutrop.* 9. 9. De Hunnorum clade Iornandes scripsit *Get. c.* 37. *&* 40.

c Iornandes ibidem cap. 42. Adde Valesium lib. 4. H. Fr. p. 166. seq.

d Constantinus Porphyrogennetus in præceptis de regendo imperio nominat Aquileiam, Concordiam, Iustinianam, Castrum Nonum; addi possunt Altinum, Patauium, Opitergium; quarum incolæ in insulas refugerunt. Hinc Cassiodorus quinquaginta circiter annis post Attilam, lib. 15.

insulas maris Adriatici refugiunt, & loci fiducia & opportunitate illecti sedem ibi rerum suarum constituunt, quæ origo est vrbis potentissimæ Venetiarum.

§. 4. Maximus imperii occidentalis raptor, oppressus a Geiserico, qui Romam iterum cepit. Vandalici in Africa regni incrementa, sub Geiserico & Hunerico.

Valentinianus *a* adulteriis infamis, cum *b* XXI. annos imperasset, interfectus est auctore *c* MAXIMO, qui & imperium eius & matrimonium inuasit. Augusta (Eudoxia erat, Theodosii minoris filia) vt se a Maximo vindicaret, *Geisericum*, Vandalorum regem *d* euocauit, qui Romam *e* iterum cepit, & omnibus

15. epist. 24. insulas has Cycladibus comparans, more aquatilium vimineis casulis habitari a mercatoribus, scripsit.

a Procop. Vandal. 1. 4.

b Periit enim anno CCCCLV.

c Maximus senator Romanus, qui iniuriis & stupris Valentiniani commotus fuit ad cædem faciendam. *Procop. c. l. Euagr.* 2. 7.

d Vandali tum Carthagine in Africa habebant regiam sedem: & Geisericus secundus ibidem ex hac gente regnabat. Vide Tab. regum Vand.

e postquam ab Alarico Gotho primum fuerat capta. Historiam hanc persequitur Procopius c. l. c. 5.

bus diuitiis ſpoliavit, quo tumultu ipſe Maximus, vix trimeſtris tyrannus, occiſus ac membratim diſcerptus fuit. Reuertens Geiſericus *a* Eudoxiam cum filiabus in Africam abducit, earumque alteram, cui Eudoxiæ nomen erat, Hunerico filio ſuo vxorem dat; alteram Placidiam, quæ Olybrio, rerum poſtea potito nupſit, Leoni auguſto cum matre Conſtantinopolim remiſit. Lætus ſucceſſu rerum Siciliam quoque & Sardiniam ſubegit, *b* Illyrici atque Achaiæ litora inſulasque circumiectas prædando infeſtans, Græcorum claſſe, quæ contra venerat, immiſſis ignibus deleta. Sic vndique victor Geiſericus, Vandalicum regnum, cuius caput Carthago erat, *Hunerico* filio reliquit,

a Hanc quoque, & quæ ſubſequitur, hiſtoriam ex Procopio c. l. habemus. Adde Euagrium 2. cap. 7.

b Idem Procopius c. l. Memorabile eſt, quod de eodem ſub finem cap. 5. addit, cum e Carthaginis portu ſoluens a nauta interrogaretur, quo curſum intendi vellet, reſpondiſſe, *ἐφ᾽ οὓς ὁ θεὸς ὤργισται, in eos, quibus iratus eſt Deus.*

quit, qui catholicos in Africa (nam Ariani sunt Vandali) *a* crudelissime vexavit.

§. 5. Occidentis imperatores nouem posteriores. *Imperii occidentalis interitus.* Sciri & Eruli.

Ab eo tempore *b* Aëtio exstincto, in dies ita concidit Occidentis imperium, ut per annos CCCXLV. iaceret, nec erigi ante potuerit, quam virtus Francorum subveniret. Nam qui Valentiniano succeſſere, nouem principes usque ad Odoacrem, intra annos XXII. mortui omnes aut expulsi, *c* reges Italiæ magis, quam imperatores fuerunt, amiſſis pæne cunctis prouinciis, ac per Vandalorum latrocinia ne ipsa quidem Italia satis pacata & secura. De Petronio MAXIMO, qui Valentinianum occidit, supra diximus

a Persecutionem hanc scripsit Euagrius Hist. Eccles. 4. 14.

b Aëtius magister militum fortiſſimus, qui Attilam in Catalaunicis campis vicerat, suspectus Valentiniano III. propter potentiam, ab eoque trucidatus in palatio. *Iornand. Get.* 40. *Procop. Vand.* 1. 4.

c Sic Caſſiodorus chron. Constantino & Rufo coss. *His coss.* inquit, *Maiorianus Italiæ suscepit imperium.* Italiæ dicit, non Occidentis.

mus. Hunc *a* AVITVS in Gallia excepit, ſocer Sidonii Apollinaris, poſt XVIII. imperii menſes epiſcopus *b* Placentinus. *c* MAIORIANVS autem, Theodorici Veſigothi victor, videtur plus auſurus fuiſſe, ſi per fata licuiſſet, quarto anno *d* Ricimeris fraude apud Dertonam interfectus. Nec diutius rebus SEVERVS præfuit, in palatio Romæ *e* fataliter vita defunctus. AN-

a Sidonius panegyrico. De conſulatu eius diſputat Sirmondus ad Sidon p. 126.

b Captus fuerat a Ricimere, magiſtro militum, apud Placentiam, & imperium deponere coactus; *Caſſiod. chron.* eiusdemque vrbis factus epiſcopus, *Greg. Turon.* 2. 11. & *Marius* in chron. quos Evagrio 2. 7. diſſentienti opponit *Valeſius*.

c Maioriano etiam panegyricum dixit Sidonius. Fit imperator eodem anno, quo Leo in oriente ſucceſſit Marciano, nempe CCCCLVII. *Caſſiodor.*

d Caſſiodorus in chronico: *Maiorianus immiſſione Ricimeris exſtinguitur, cui Seuerum, natione Lucanum, Ravenna ſuccedere fecit.*

e Caſſiodorus c. l. *veneno* dicit *peremptum*

 Rici-

a ANTHEMIVS Hunnorum, cum magister militum esset, apud b Sardicam victor, post biennii interregnum imperator; a Ricimere genero suo deturbatur, ipse gener Leonis in Oriente imperatoris. c OLYBRIVS gener Valentiniani, ab eodem Ricimere suffectus, VII. imperii mense vitam peregit, cuius successor d GLYCERIVS, ab Iulio Nepote deiectus hoc solatium calamitatis habuit, quod apud Salonas Dalmatiæ, cuius urbis nunc

Ricimeris fraude: sed Sidonius panegyr. Anthemii v. 317.

Auxerat augustus naturæ lege Seberus
Diborum numerum.

a cui etiam panegyricum dixit Sidonius. Hunc Leo augustus dedit Italis nominatim poscentibus. *Cassiodor.* adde *Vales. p* 203.

b Hoc prœlium Sidonius scripsit paneg. Anthem. a versu 236. Sardicam & ipse nominat v. 274.

c Procopius Vand. lib. 1. cap. 5. Cassiod. c. I.

d Eodem anno fit imperator, quo Leo minor ab avo creatur augustus; sequenti deiicitur, *Cassiodor.*

nunc *a* episcopus erat, eundem NEPOTEM, quem *b* Orestes fugaverat, insidiis captum occisumque vidit. Orestem *c* *Odoacer*, Scirorum dux & Erulorum, ad Ticinum acie victum, apud Placentiam interfecit: filio autem *d* ROMVLO augustulo, ætatem pueri miseratus, imperio abrogato, vitam conservavit, in quo imperatoris nomen in Occidente anno humanæ salutis CCCCLXXXVI. desiit, post tria demum sæcula a Francis seu Germanis restituendum.

a Evagrius 2. 16. Iornandes de success. regn.

b Orestes, magister militum, imperium eripuit Nepoti, non autem ipse sibi sumsit, sed filio Romulo dedit, quem propter ætatem *augustulum* adpellarunt *Cassiodor. chr. & Procop. principio Gothic.*

c Odoacer Scirorum & Erulorum, Scythicarum gentium dux, non Rugorum, ut vulgo dicitur, quia cum Rugis ipse bellum gessit. *Cassiodor. & Procop. c. l.*

d Vulgo *Momyllum* vocant ex corruptis Evagrii 2. 16 libris, ubi Rob. Stephanus etiam Μωμύλλος edidit, sed Valesius Ῥωμύλλος. Nummus eius ita inscriptus est ROMVLVS AVGVSTVS P. F. AVG. Auspicatis nominibus ergo maximus, minimus fortuna fuit.

§. 6. Marcianus orientis imperator. Concilium Chalcedonenſe contra Eutychen. Leo Magnus. Leo II. Zeno Iſauricus. Baſiliſcus, Anaſtaſius Δίκορος Eutychianus.

Interea Theodoſio II. MARCIANVS ſucceſſerat, ex milite & Geiſerici *a* captivo imperator Orientis, ſub quo Chalcedonenſis ſynodus *b* Eutychianam hæreſin damnavit, *c* repetitis quæ Niceæ, Epheſi, & Conſtantinopoli contra Arium, Macedonium & Neſtorium decreta fuerant. Marcianum excepit LEO, *d* infelix Vandalico bello: nunc *e* LEO II. illius ex Ariadne filia nepos; aut huius potius pater ZENO Iſau-

a Liberatus e cuſtodia miro omine, aquila alis dormientem regente. *Procop. Vand.* 1. c. 4.

b Evagrius 2. 4. Eutychiani σύγχυσιν καὶ κρᾶσιν εἰσάγοντες, καὶ μίαν εἶναι τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς καὶ τῆς θεότητος ἀνοητῶς ἀναπλάττοντες.

c Evagrius ibidem.

d Procopius Vandal, 1. 6. ſcripſit illud bellum. Poſtea Zeno pacem fecit, quam ſervarunt Anaſtaſius & Iuſtinus: ſub Iuſtiniano rupta. *Idem Vand.* 1. 7.

e Zonaras 14. c. 2. Altero anno moritur, patrem relinquens ſucceſſorem.

Isauricus, *a* animo & corpore fœdissimus homo, quo *b* concitante Theodoricus, Ostrogothorum rex in Italiam ex Illyrico profectus, Odoacrem, augustuli imperatoris victorem ad *c* Isontium Carnorum fluvium vicit, & altero prœlio ad Veronam debellauit. Ex hoc tempore reges Italia ex Gothorum gente habuit, ab Iustiniano tandem gravi bello deiiciendos. Zenonem *d* BASILISCVS, frater *e* Verinæ augustæ, fugavit, qui quod melior expulso non esset, adhæc Eutychianus; restitutus

Zeno,

a Zonaras c. l. ἄισχιστος τὴν μορφὴν καὶ τὴν ψυχὴν γεγονώς.

b Procopius Gothic. lib. 1. cap. 1.

c Cassiodorus in chron. utrumque prœlium memoravit. Flumen alii *Sontium* vocant.

d. Basilisci tyranni historiam Procopius habet Vandal. 1, 7. & Zonaras 14. 2. Post anni unius & octo mensium dominationem relegatus in Cappadociam, fame & frigoribus (nam hieme eiiciebatur) miserrime periit.

Verina Leonis Magni vidua, socrus Zenonis. *Zonar c. l.*

Zeno, *a* exitum tandem vita sua non indignum fertur habuisse. Qui successit ANASTASIVS, *b* Δίκορος cognomine, itidem in sectam συγχυτικῶν procedens, *c* Bulgarorum primus incursiones expertus est, qui, Thraciam & Illyrici partes pervagati, in Mœsia inferiore sedem fixerunt.

§. 7. *Chlodoveus* Francorum rex, primogenitus ecclesiæ.

Eadem tempestate cum Anastasius Orientem, Theodoricus Italiam teneret, *Chlodoveus*, quintus in Gallia Francorum rex, sed primus ex barbaris, qui Christum *a* sincere

a Tradunt vivum iussu vxoris in sepulcrum illatum esse vel *γαστριζόμενον τὸ μεθύοντα*, *mente & sensibus ebrietate gravatis*: vel *νοσήσαντα δὲ δόκησιν, ὡς τέθνηκε, παρασχόντα*, *ex morbo pro mortuo habitum*. In hoc consensus, lamentantem & domesticos frustra implorantem in clauso monumento exspirasse. *Zonar*, 14. 2.

b Cognomen inde est, *ὅτι ἀνομοίας ἀλλήλαις εἶχε τὰς κόρας τῶν ὀφθαλμῶν*, *quod pupillis oculorum fuit dissimilibus*. Zonar. c. l. cap. 3.

c Idem Zonaras c. l. qui vocat *ἔθνος μήπω πρὶν γινωσκόμενον*.

a sincere confiteretur, meritis in ecclesiam consecutus est, vt *christianissimi* nomine & *primogeniti ecclesiæ* augeretur, quod in successores propagatum fuit.

§. 8. Ecclesiæ doctores & scriptores. Pelagianorum & Semipelagianorum hæresis. Iudæorum scholæ, Talmud, impostor Moses.

Ecclesiam hoc sæculo voce scriptisque illustrarunt Augustinus, Hipponis Regii in Numidia episcopus, Theodoretus Cyrrhensis præsul in Syria, Cyrillus Alexandrinus, Isidorus Pelusiota, Maximus Taurinensis, Paullinus Nolanus, Prosper Aquitanicus, Claudianus Mamertus, Salvianus Massiliensis: & qui res gestas in ecclesia scripserunt, Socrates, Sozomenus, iterum Theodoretus, Sulpicius Severus, & Paulus Orosius, presbyter Hispanus: quibus Sidonium Apollinarem addo, Arvernorum episcopum,

C 4 tam

a Fuerunt ex barbaris ante Francos christiani reges Gothi, Vandali, sed Ariani, non catholici. Hic vero a christiana vxore Chrotildi, tetrarchæ Burgundionum filia, sollicitatus, ex voto christianus fit, victoria contra Alamannos apud Tolbiacum potius, anno regni sui XV. christiano CCCCXCVI. *Aimoinus* I. 15. adde *Vales. lib. 6. ineunte.*

tam epiſtolis, quam panegyricis carminibus ſui temporis res illuſtrantem. E contrario præter Neſtorium & Eutychem, de quibus in ſynodis huius ſæculi diximus, *Pelagius*, Brito genere, profeſſione monachus ac diſcipulus *a* Rufini, vires naturæ *b* contra gratiam extollens, incredibiles turbas per vniuerſam eccleſiam dedit. Damnata eius hæreſis in *c* Africanis

a Rufinus Aquileienſis monachus, Alexandriæ in Ægypto hauſit ex Didymo, Origenis ſectatore, Origenianam de viribus naturæ opinionem; quam poſtea in Italia diſcipulis Pelagio & Cæleſtio inculcauit, a quibus per Occidentem diſſeminata fuit. Sicut ergo Origenes primus erroris huius in Oriente, ita Rufinus primus in Occidente doctor fuit. Rufinum revocato errore reſipuiſſe, teſtatur MS. liber ex Palatina in Vaticanam delatus. *Noris Hiſt Pelag. lib* 1. *c.* 3.

b Pelagianorum errores præcipui erant: Gratiam Dei ſecundum merita dari: hominem in hac vita poſſe perfectum eſſe: non dari peccatum originis. *Auguſtin. de don. perſev. c.* 2.

c Africanæ ſynodi directe Pelagianis oppoſitæ: præterea damnati fuerunt etiam in Ephe-

canis synodis, Carthaginensi & Milevitana, non autem ita exstincta fuit, quin *semipelagianismus*, *a* emolito aliquantum errore, in Gallia propullularet, auctoribus Cassiano Massiliensi presbytero & Fausto episcopo Reiensi, qui tam multos sectatores invenerunt, ut altero demum saeculo Arausicana II. synodo oppressa fuerit perniciosa opinio, licet nec insecutis temporibus penitus exstirpari potuerit. Iudaeorum quoque res variae erant. Hactenus enim eversis, Hierosolymis academiam *b* Tiberiade, Zippore, Lyddae habuerunt, conscripto quoque, quod saeculo III. christiano factum fuit, Talmude Hierosolymitano:

Ephesina oecumenica, quod ex epistola synodi ad Caelestinum papam adparet. *Noris lib.* 2. *c.* 9. Antiquior enim Pelagii haeresis est, quam Nestoriana, cepitque propagari ineunte, quod scribimus, saeculo, aut etiam sub finem praecedentis.

a Semipelagiani mediam inter Pelagii & Augustini sententiam tenebant, unde certamen de Praedestinatione exortum.

b Palaestinae haec oppida sunt, quorum scholae Iudaeis celeberrimae.

tano: sed cladibus tandem attriti in Babyloniam secedunt, & illustres ibi scholas condunt *a* Soræ, Pombedithæ, Nehardæ & Talmud illud maioris molis, quod Babylonium vocatur, conficiunt. In Creta vero mire elusi sunt a *b* Mose quodam, qui reditum in patriam per mare exsiccatum pollicitus, in caussa fuit; ut ingens turba in aquas præcipitata periret.

SAE-

a Iuchasimo. 120. col. 1. יראחר שנפטר וב בבבל על דרך א"י והיא ישיבת סורא עשו ישיבת *Postquam mortuus est Raf.* (Iudas Hakkadosch) *academiam in Babylonia instituerunt ad modum terræ Israel, & hæc academia Sorana*, cuius rector primus R. Huna fuit. Extremis temporibus successoris eius (fuit is R. Hasda) condita fuit ab Raf Bar Nachmani ישיבה בומכריתא *academia Pombeditana.* Vrbes hæ Euphrati appositæ, etiam Neharda, quam & *Schephitib in Nehardea* dicit R. Beniamin. *Itin. p.* 81.

b Accidit hæc tragœdia sub Theodosio II. quam Socrates Hist. eccl. lib. 7. cap. 38. scripsit.

SAECVLVM VI. CHRISTIANORVM.

§. 1. Chlodouei Francorum regis victoriæ, & mors. Alaricus, Gesalicus, Amalaricus Vesigothorum reges.

CHlodoveus *a* Syagrii nuper & Alamannorum, nunc etiam *b* Burgundionum victor, Vesigothorum quoque regem *c* Alaricum prælio ad Pictavium vincit & in fuga obtruncat, cuius successorem *d* Gesalicum, ex concubina geni-

a Syagrius, Ægidii magistri militum filius, Suessionum tyrannus, æmulus erat Chlodovei, quo victo hic Augustam Suessionum, illius sedem, suam fecit regiam. *Gregor Turon.* 2. 27. qui ibidem Syagrium vocat *regem Romanorum.*

b Burgundiones Lugdunensem primam, Sequanos, maiorem partem Viennensis provinciæ cum Peninis & Graiis Alpibus insederant, quorum rex Gundiucus quatuor filiis regnum divisum reliquerat, e quibus Gundobaldus Childericum, Chlodovei socerum, & Godomarum fratres suos, toto regno potiri conatus, summo scelere interfecit. Hinc belli caussa Chlodoveo contra Gundobaldum orta. *Aimoin.* 1. 19. & *Vales. lib. 6. p.* 272.

c Aimoinus lib. 1. c. 20. & 21.

d Valesius lib. 6. & 7. p. 269 & 310.

tum, tertio post anno Theodoricus rex Italiæ, socer Alarici exturbat, nepote suo Amalarico in eius locum suffecto, cuius ipse, nec non regni curam, dum adolescereet puer, in se suscepit. Quinto post victoriam anno decedens Chlodoveus, *a* regnum filiis quadripartitum reliquit, qui *b* Gothos tandem ex Gallia in Hispaniam eiecerunt.

§. 2. Iustinus Thrax, & Iustinianus I. orientis imperatores, quorum hic Vandalos vincit per Belisarium & Narsetem. *Finis Gothorum in Italia imperii.* Leges in Codicem & Pandectas collectæ. Aphthartodocetæ. Sclavonici, Poloni & Bohœmi regnorum fundamenta. Sericum in Europa.

Inter

a Aimoinus lib. 2. ineunte: *Quatuor filii Chlodovei regnum inter se æqua lance dividunt, & Theodoricus quidem sedem regni sortitus est Metis: Chlodomeres Aurelianis: Chlotarius Suessionis: Childebertus Parisiis.*

b Cum Amalaricus vxorem suam, Chlodovei filiam, inhumaniter tractauisset, quod ipsa catholica Arianam mariti fidem sequi noluerat; a fratre eius Childeberto victus & interfectus est. Rebus ergo in Gallia graviter adflictis; qui successere, Toletum Hispaniæ, iam ante a Gothis magnam partem subactæ, pro Narbone regiam fecerunt. *Vales. lib. 7. p. 367. seqq.*

Inter hæc defuncto Anastasio per *a* IVSTINVM Thracem ad *b* IVSTINIANVM rerum summa devolvitur, qui Vandalis Belisarii virtute victis *c* Africam denuo provinciam fecit, *d* Siciliam & Italiæ magnam partem Gothis eripuit, liberassetque omnem, nisi Belisarium a cursu rerum felicissimo ad bellum *e* Persicum revocasset. Tamen Narses in Belisarii lo-

a Iustinus, vulgo Thrax, rectius Illyricus Bederianites, ut ex Victore & Agathia Valesius H. Fr. l. 7. p. 331. probat. Zonaræ dicitur in iuventute βουκόλος καὶ συφορβὸς fuisse *lib.* 14. *c.* 5. Imperavit annos IX.

b Iustinianus sorore Iustini genitus quarto mense ante Iustini obitum consors imperii factus.

c Capto & Constantinopolin abducto ultimo rege Gelimere, Vandalicum in Africa regnum, cum stetisset annos xcv. eversum fuit. *Procop. Vand.* 2. *cap.* 3. & *lege* 1. *Cod. de Off. Pr. Pr. principio.*

d Siciliam supra p. 47. vexaverant magis Vandali incursionibus, quam possederant. Facta ergo fuit iuris Gothici, excepto Lilybæo quod Theodoricus sorori Amalfridæ dedit dotis loco, cum Trasamundo, Hunerici successori, nuberet. *Idem Vand.* 1. 8.

e Procop. Pers. 2. 14. Goth. 2. 30. Chosroes tum rex Persarum erat.

cum miſſus, regem *a* *Totilam* eiusque ſucceſſorem *b* *Teiam* ſubegit, qui finis fuit Gothorum in Italia imperii, circiter annos LXX. vſurpati. Leges quoque diſperſas in Codicem & Pandectas colligi, & Inſtitutiones iuris Romani conſcribi iuſſit imperator immortali laude dignus, quæ haud imminui ab illis potuit, qui *c* Aphthartodocetis illum adnumerarunt, cum rectus eius de Chriſto Deo & Homine ſenſus *d* publicis monumen-

a Idem Goth. 4. cap. 32.

b Ibidem cap. vlt.

c Evagrius 4. 39. antiquiſſimus auctor eſt, qui *ἀφθαρσίας* errorem bono principi, iam ætate provecto, imputavit, quaſi edicto *ἄφθαρτον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου κέκληκε καὶ τῶν φυσικῶν καὶ ἀδιαβλήτων παθῶν ἀνεπίδεκτον.* Hunc alii, Græculi præſertim, ſequuntur Zonaras, Cedrenus, Nicephorus, Conſt. Manaſſes. Error, ex Eutychiano ortus, dicitur *αἵρεσις τῶν Ἀφθαρτοδοκητῶν*, *Zonar.* 14. 9.

d v. gr. epiſtolis ſynodicis, Mediolanenſi & Romana, Actis ſynodi VI. inſertis: illa (auctorem prodit P. Diac. 6. 4. Langob.) *chriſtianiſſimus* vocatur: hac Agatho papa cum CXXV. epiſcopis *pietatem* eius prædicat, ad cuius

mentis contra privatorum censuras defendatur. *a* Sclavi quoque hoc tempore ex Russia & a Cimmerio Bosporo pars inter Dravum & Savum consedere, pars in Poloniam progressi & Bohœmiam; quæ trium regnorum Sclavonici, Poloni & Bohœmi initium sunt. Monachi etiam duo ex India reversi, semina *b* bombycum detulerunt, rationem serici conficiendi citeriorem orbem perdocentes.

§. 3. Iustinus II. imperator tributum Persis denegat. *Langobardici* in Italia *regni origo*. Exarchi.

Iusti-

cuius exemplum Constantinus Pogonatus *ecclesiæ catholicæ succurrat*. Et patres Quinisextæ synodi τὸν τῆς θείας λήξεως, *beate defunctum*; sicut Gregorius P. M. lib. 3. ep. 4. ad Theudelindam reginam adpellat *piæ memoriæ* principem, sub quo *de fide Chalcedonensis concilii nihil motum, nihil fuerit violatum*. Et ultimo iam imperii anno PIISSIMVS publica inscriptione apud Grut. p. 161. n. 1. dictus est, ut taceam Paulum Diaconum, qui Langob. 1. 25. *principem fide catholicum* vocavit.

a Diversa agmina Sclavorum erumpentium habet Procopius Goth. 3. c. 3. & 40. & lib. 4. c. 25. Σκλαβηνοὶ, *Sclaveni* ab eo vocantur.

b Lege Procop. 4. Goth. c. 17. & Zonar. 14.

Iustiniano XXXVIII. annos regnanti successit IVSTINVS II. *a* Curopalates cognomine, qui pacem cum Persis factam dissolvit *b* tributo denegato, quod patres *c* Iustiniano regnante pependerant, indignum ratus, Romanos barbaris vectigales esse. Cum Narsetem, Gothorum in *d* Italia victorem, ad *e* gynæceum

a Curopalates a cura palatii dictus, summa aulæ Constantinopolitanæ dignitate, τὴν φυλακὴν τῆς αὐλῆς ἐμπεπιστευμένος. *Enagr. H. E.* 5. 1. Et, ἡ μετὰ βασιλεία πρώτη ἀρχὴ Κουροπαλάτην οἱ περὶ τὰ βασίλεια καλεῖν εἰώθασι. *Nicephorus Patriarcha p.* 6. *ed. Paris.* Non ergo præfectus fabricæ palatii, ut apud Cassiodorum 7. 5. sed præfectus prætorianorum, sive par præfecto prætorii potestas intelligitur. Adi Nic. Alamannum ad Procopii Hist. arcan. c. 6. 21.

b Zonoras 14. 10.

c Procopius Pers. 2. 10. extr. & Goth. 4. 15. tradit, quinque millia pondo auri in præsenti & quingenta in singulos annos data esse Chosroi ab Iustiniano, quod Persæ interpretabantur, ac si pro excubiis limitis Romani acciperent, sicut Gothi quoque & Hunni, & alii barbari accepissent.

d Narses, devictis Gothis, Italiæ præfectus fuit.

e Sophia augusta, uxor Iustini, Narseti *fertur man-*

ceum (nam eunuchus erat) virtutis metu damnaturus esset; ille iniuriæ impatiens *Alboinum*, Langobardorum regem, ex Pannonia evocavit, qui Italiam Constantinopolitanis eriperet. Hæc initia sunt Langobardorum in Italia imperii, quo Græcis nihil, præter *a* quinque vrbes, in Italia relictum fuit, longe lateque barbarorum potentia se diffundente, nec vnquam postea, quamvis *b* Francorum auxilio petito, recuperari Italia & ad Græcos reduci potuit. Ex eo tempore Italiæ partem a Langobardis reliquam per *c* *Exarchos*, quorum sedes Ravennæ erat, rege-

mandasse vt eum puellis in gynaceo lanarum faceret pensa dividere. Paul. Diac. 2. c. 5.

a Sunt Ravenna, Roma, Spoletum, Neapolis, Beneventum. Ravenna caput & sedes Exarchi; ceterarum singulæ suum ducem habebant, ut mox de Exarchis dicemus.

b Francos aliquoties imperator Mauricius contra Langobardos concitavit, teste eodem Paullo Diacono lib. 3. cap. 17. 22. 30. 31. & Aimoin. 3. 37.

c Evocatis a Narsete in Italiam Langobardis, qui sedem regni Ticinum constituerunt; Iustinus II. Longinum cum *Exarchi* titulo misit,

regebant Græci ad Constantinum vsque Copronymum, sub quo Aistulfus, Langobardorum rex vltimo proximus, Ravenna expugnata, finem Exarchatus fecit.

§. 4. Tiberius II. & Mauricius imperator infelix.

Iustino II. post *a* XIII. annorum imperium TIBERIVS CONSTANTINVS, *b* Persarum Mauricii ductu victor successit: huic *c* a quinto anno ipse MAVRICIVS suffectus est, infelix imperator tum bellis contra *d* Persas & *e* Avaros Scythas, qui Danubii ripam insederant,

sit, qui Italiæ statum formaret. Hic relictis vrbibus præfecit *duces*, qui antea comites, aut correctores erant, quorum caput exarchus fuit. Vide Paul. Diac. passim: & Pet. de Marca Conc. Sacerd. & Regn. lib. 3. cap. 10. n. 4. Nomina & tempora singulorum ἐξάρχων habet Scalig. Can. Isag. p. 169.

a Zonaras 14. 10.

b Chosroes a Mauricio duce in campis Araxianis fugatus. *Agathias lib. 4. extr.*

c Zonaras 14. 11.

d Persicum Mauricii bellum scripsit Theophylactus Simocatta libris prioribus.

e Hunnica gens erat, Avarum Scytharum nomen

ſederant; tum *a* defectione militum & ſuis tandem ſuorumque ſuppliciis, quippe a *b* PHOCA deiectus, cum filios omnes cædi vidiſſet in *c* Eutropii portu; ipſe quoque ſupplicium miſerabiliter ſuſtinuit. Cum filiorum cædi adſtaret, ſuam mox ſubiturus, clara voce exclamaſſe fertur: *d Iuſtus es Domine & iuſtum iudicium tuum.* Hæc in Oriente geſta ſunt.

§. 5. Gallici regni diviſiones, & motus civiles inter Chlodovei poſteros.

Gallia hereditatis ſorte & diviſionibus infelix motus inteſtinos & civile bellum experta fuit, nec Chlotarius, Chlodoveo genitus, quievit ante, quam *e* iugulatis

men ſimulans, unde ψευδαβάρους rectius dici cenſet idem Simocatta lib. 7. cap. 8.

a In bello adverſus Avaros, idem *l.* 7. *c.* 1. 2, & *l.* 8. *cap.* 7. ubi cauſſa tumultus dicitur τρόπος φιλάργυρος, *avaritia* Mauricii.

b Phocas in exercitu Mauricii fuerat ἔξαρχος ὁ ἑκατόνταρχος, *ibidem lib.* 8. *cap.* 7.

c Portus hic ad Chalcedonem *ibidem* 8. 11.

d Δίκαιος εἶ Κύριε, καὶ δικαία ἡ κρίσις σου. *Theoph. Simoc c. l.*

e Gregor. Turon. 3. 18. Aimoin. 2. 12.

latis fratris sui Chlodomeris filiis & Childeberto fratri, & Theodobaldo Theodorici maioris fratris *a* nepoti, succederet. Sic ad unum redacta Francorum Gallia in Chlotarii filios rursus *b* quadrifariam divisa, cædibus nefariis & civili sanguine ubique inquinatur.

§. 6. Res Ecclesiæ. Profligatus Arianismus, speciatim apud Vesigothos, Burgundiones, Langobardos Concilium œcumenicum V. Constantinopoli habitum, Origenes.

Ecclesia hoc sæculo non mediocriter felix in eo fuit, quod Arianismum vidit undique profligari, cui barbari, in Romanum imperium infusi, tenaci-

a Theodorici nepos, ex filio Theodeberto, itidem rege.

b Aimoinus lib. 4. ineunte: *totum regni corpus quadripartita sectione ex æquo quatuor fratres partiuntur.* Parisiorum urbs Chariberto; Guntramno Aurelianensis: Childerico Suessionensis: Sigeberto Mediomatricum cessit.

naciter adhuc inhæserant, *a* Vandalis enim in Africa, & Gothis in Italia post exstinctis Vesigothi quoque in *b* Hispaniam depulsi catholicam fidem *c* Reccaredo duce professi sunt, quem Toletana III. synodo confirmaverunt. Et *d* *Sigismundus* Burgundionum rex, do-

a Vandalos & Alanos Africæ, & Ostrogothos Italiæ Arianos fuisse, supra dictum fuit.

b Galliam reliquere a Francis victi, *vide supra pag.* 60; parte tamen in Septimania remanente.

c Reccaredus rex Gothorum Toletanus, primo regni anno ex Ariano fit catholicus, quem Gothi in Hispania fere omnes, eorumque in Septimania reliqua; tum Suevi in Gallæcia, itidem adhuc Ariani, sequuntur. *Vasæus chron. Hisp. ad an.* 586. *ex* Ioanne abbate: & *Aimoin.* 3. 77.

d Sigismundus Gundobaldi filius, Gundiuci nepos: victus tandem a Chlodomere Franco & cum filiis interfectus, frustra Alcimo Auito vitam eius deprecante. *Aimoin.* 2. 4. Cetera Gundiucum etiam quatuor filiis divisum Burgundionum regnum reliquisse, supra p. 59. memoravimus.

doctore Alcimo Avito, ab Ariana secta ad *a* catholicam ecclesiam cum populo suo recessit. Langobardi etiam, *b* Theudelindam imitati, reginam suam, quod rectum est, de Deo & Christo sentire cœperunt. *c* Britannos, in paganitatem relapsos, christianæ fidei restituit Gregorius Magnus, pontifex Romanorum. Ante medium huius sæculi synodus Constantinopoli ab Iustiniano convocata, priorum decretis con-

a Catholici christiani fuerunt Burgundiones, si fides Orosio 7. 32. habenda; contagione autem Vesigothorum Ariani facti, Alcimi Aviti ministerio ad veram fidem reducuntur. *Agobardus adv. leg Gundob.*

b Theudelinda Authari, deinde Agilulfi; Langobardicorum regum coniux, Christum vere professa, auctor suis fuit eandem fidem suscipiendi. *Paulus Langob.* 4. *c.* 5. *& 6.*

c Britannos *Christo subditos* fuisse iam tum suo tempore, testis Tertullianus est adv. Iudæos cap. 7. relapsos ad deorum cultum convertit denuo, emissis eo monachis, sanctus Gregorius. *Paul. Diac.* 3. 26. *Beda Hist. Angl.* l. c. 23.

confirmatis, quædam dogmata *a* Origenis condemnavit. Et hæc quinta dicitur œcumenica.

§. 7. Res litteraria.

Nec defuerunt, qui literarum ſtudiis eccleſiam illuſtrarent: Fulgentius Ruſpenſis, epiſcopus in Africa: Ennodius Ticinenſis, & Alcimus Auitus Viennenſis antiſtes, qui non minus poetica clarus fuit, quam Venantius Fortunatus Pictavienſis

a Graves errores ſunt, quæ Origeni vulgo imputantur. Hieronym. 2. adv. Rufin. cap. 3. *Dei filium creaturam, Spiritum S. miniſtrum, mundos innumerabiles; angelos verſos in animas hominum; animam Salvatoris fuiſſe antequam naſceretur ex Maria: reſurrectionem noſtrorum corporum ſic futuram, ut eadem membra non habeant.* addit μετεμψύχωσιν epiſt. 59. ad Avitum cap. 1. Hæc & ſimilia an vere tribuantur Origeni, diſputat Huetius in Origenianis lib. 2. num in ipſa œcumenica ſynodo, non autem in particulari Conſtantinopolitana, quæ præceſſerit, damnata fuerint, dubitat Valeſius ad Evagr. 4. 38. quod aliis tamen certum eſt. Vide H. de Noris diſſert. de Synodo Quinta cap. 6. qui tum ibi, tum initio Hiſt. Pelag. probat, Origenem fuiſſe patrem Pelagianorum.

viensis episcopus & Arator subdiaconus Romanus. Senatores quoque huc pertinent Boethius Severinus, & Aurelius Cassiodorus, vterque sub Theodorici regno clarissimus, hic etiam ab regis huius epistolis; & historiarum conditores Evagrius Scholasticus ac Gregorius episcopus Turonensis. Nec Prisciani studium, quo linguam Latinam apud *a* Constantinopolim vindicauit, sine laude praetermittendum est. Praeferri tamen his omnibus debet, qui *b* vertente saeculo floruit, Gregorius eximiis in ecclesiam meritis Magnus cognominatus.

SAE-

a Paul. Diaconus Langob. I. 25. *Tunc* (Iustiniano imperante) *apud Constantinopolim Priscianus Caesariensis grammaticae artis profunda rimatus est.*

b Sub finem huius in septimum usque saeculum Gregorius papa florebat mortuus ann. DCIIII. Hinc est, quod Bellarminus de Script. eccl. septimo illum saeculo transcripsit.

SAECVLVM VII. CHRISTIANORVM.

§. 1. Phocas imperator, *papae fautor*. Heraclius successor, Monotheleta. *Muhammedismi origo &* incrementa. Constantinus III. Constans, Constantinus IV. Pogonatus victor Saracenorum, & auctor Concilii oecumenici VI. Iustinianus II. ῥινότμητος, auctor Synodi Quinisextae.

PHOCAS, qui Mauricium occiderat, *a* Syriam & Palaestinam inuasoribus Persis, qui *b* Chalcedonem vsque excurrebant; nec non papae *c* Bonifacio III. honores & titulum episcopi vniver-

a Zonaras lib. 14. cap. 14.

b Idem c. l. quod pronius ad credendum est, quam subHeraclio euenisse, in quo principe id Chronicon Alexandrinum p. 882. notavit.

c Paulus Diaconus Langob. 4. 37. *Hic* (Phocas) *rogante papa Bonifacio statuit sedem Romanae & apostolicae ecclesiae caput esse omnium ecclesiarum.* Fuit quidem titulus oecumenici episcopi ante Phocae tempora, cum Iustinianus & alii imperatores vtriusque Romae, veteris & novae, praesules *universales patriarchas* in Codice & Nouellis saepenumero adpellaverunt: sed tum restrictus erat ad alterutrius dioecesin propriam, in qua Oecumenicus erat episcopus: nunc autem imperator iussit

D totius

versalis concessit. Hunc tyrannide, qua VIII. annos abusus fuerat, *a* HERACLIVS deturbavit, quo imperante cum *b* Monotheletarum hæresis, tum *c* *Mohammedis* infausta religio, scelera-

totius ecclesiæ Christianorum caput esse Rom. pontificem, & canonem XXVIII. concilii Chalcedonensis, quo IↃCXXX. Patres τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας Ῥώμης θρόνῳ, *aqualia privilegio adiixerant sedi Constantinopolitana*; quantum in se fuit, abrogauit. Caussa autem decreti augustalis fuit, quod Cyriacus episcopus Constantinopolitanus improbabat Phocæ parricidium, reliquamque tyrannidem. *Theophanes chron.*

a Heraclius ex Africæ patris sui præfectura tyrannum adgressus *Zonar.* 14. 14. *Chron. Alex. p.* 874.

b Fuit hæresis de una Christi voluntate propago Eutychianismi quam Heraclio, cum Hierapoli belli Persici caussa ageret, Iacobitarum patriarcha Athanasius instillare primus cœpit, Sergius Constantinopolitanus & Cyrus Phasidis seu Lazicæ provinciæ episcopi, quibus quæstionem proposuerat imperator, confirmarunt. Secuti Sergii successores, & ipse tandem Honorius pontifex Romanus. *Cedrenus p.* 345. & *Acta synodi* VI.

c Cedrenus p. 346. Zonaras 14. 17. Nomina *Mo-*

feratis auspiciis orta incredibili incremento potentiæ in dies aucta fuit. Etenim non solam Persiam, devicto *a* Iazdigerde rege, subegerunt Mohammedani, sed *b* Syriam quoque, Aegyptum, Palæstinam, & quam paullo ante *c* Heraclio Chosroes ademerat, & reddiderat Siroes filius, Hierosolymam suæ ditioni cum insula *d* Rhodo adie-

Mohammed & *Achmed* eiusdem originis *valde desideratum* significant.

a Vltimum Persarum regem Cedrenus p. 345. & Hist. Miscell. vocant *Hormisdam*; verius Tarich, Arabicum chronicon, *jazdigard.* Vide Tarich Schickardi p. 170.

b Sub Omare, tertio a Mohammede chalipha. *Cedren. p.* 350. *seq.*

c Chosroes II, rex Persarum, Hierosolymam expugnauit, negans pacem Heraclio petenti: filius Siroes pacem cum Heraclio fecit captivis redditis & Hierosolymorum urbe restituta. *Zonar.*

d Tunc colossum demoliti sunt Saraceni, cuius æs Iudæus mercatus I ɔ c c c c camelis asportasse dicitur. *Zonar.* 14, 19.

cerunt, Heraclii nepote *a* CONSTANTE, qui CONSTANTINO patri, sed paucorum mensium imperatori, successerat, nauali *b* pugna superato. Quid? quod ipsam Constantinopolim adgressi Saraceni, &, quo minus caperent, vix *c* multis prœliis a CONSTANTINO Constantis filio, cui cognomen *d* Pogonati erat, prohibiti sunt. Congregata est

a Heraclio, cum XXXI. annos imperasset, successit filius Constantinus, & huic, nouercæ Martinæ fraude sublato, Constans, Constantini filius, Heraclii nepos. *Zonar.*

b Iuxta Phœnicen, Lyciæ portum. Proxima ante prælium nocte somniavit Constans se Thessalonicæ esse, quo coniector cladem protendi dixit, quasi θὲς ἄλλῳ νίκην significatum esset. *Zonar.* 24. 19.

c Per septennium mari pugnatum fuit, hostibus Cyzicum, si quid accidisset, aut hieme refugientibus. Domiti tandem barbari *igne Græco*, quem vocant, sub aquis ardente. *Zonar.* 14. 19.

d Quod prima lanugine profectus, ex Sicilia barbam promissam retulerat, *Pogonatus* cognominabatur. πώγων enim *barba* est. Ceterum successit patri post XXVII. annorum imperium: ipse imperavit annos XVII. *Zonar.*

eſt hoc principe ſynodus Conſtantinopoli, quæ ſexta œcumenica fuit, contra *a* Monotheletas: & ſub ſucceſſore IVSTINIANO II. ſiue Ῥινοτμήτῳ in *b* Trullo alia, *c* quæ Quiniſexta dicitur, quod

D 3

a Damnati hoc concilio Sergius Conſtantinopolitanus, Cyrus Phaſidis antea, poſt Alexandrinus patriarcha, eorumque ſectatores: & ipſe Honorius Romanus pontifex, qui in epiſtola ad Sergium ſcripſit, ἓν θέλημα ὁμολογοῦμεν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, *unam voluntatem Domini Ieſu Chriſti fatemur*, ut actione XII. Synodi VI. refertur. Quomodo Pontificii id excuſare conentur, ex eorum libris notum eſt. Vide Hiſt. Monothel. 1679. Pariſiis editam.

b Trullum pars palatii imperatorii, ita dicta; quod faſtigium eius tectum & ornatum fuit *trullo*, ſive fornice hemicyclico. *Lambec. Bibl. Vinn. Tom. 8. p.* 407. Hinc *Trullanum* hoc concilium vocatur, quamuis & ipſum ſextum in eadem æde fuit habitum, ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ θείου παλατίου τῷ οὕτως ἐπιλεγομένῳ τρούλλῳ, *in ſecretario ſacri palatii, quod cognominatur Trullum*, ut ſub initium actionis II. indicatur.

c Græce πενθέκτη, id eſt, quæ nec quinta eſſet, nec ſexta, ſed utrique canones adiiciat iuſſu imperatoris. Διὰ τοῦτο καὶ οὐδὲ ἕκτη κυρίως κατονομάζεται, ἀλλὰ πενθέκτη.

quod canones quintæ & ſextæ adiiciat de moribus, etiam *a* Romanæ eccleſiæ caſtigandis, quæ cauſſa eſt, ut iniquius hanc ſynodum Romani clientes ferant, nec

θέχθη. ἀνεπλήρωσε γὰρ τὸ ὑστέρημα τῆς τε πέμπτης καὶ τῆς ἕκτης συνόδου. *Propterea nec ſexta proprie nominatur, ſed Quiniſexta: nam, quod quinta & ſexta ſynodo deerat, ſuppleuit.* Balſamo *in Pandectas Canon. Beueregii p.* 154. An & hæc vniuerſalis fuerit, diſputatur. Negant Pontificii propter cauſſam mox indicandam: ait Balſamo c. l. ἔστι δὲ καὶ οἰκουμενικὴ & ipſi patres cxxvii. in ſermone προσφωνητικῷ ad imperatorem: τὴν ἁγίαν ταύτην καὶ θεόλεκτον οἰκουμενικὴν ἀθροισθῆναι σύνοδον ὥρισας, *ſanctam hanc & diuinitus electam ſynodum univerſalem congregari decreviſti.* Adde Spanhem. Introd. Hiſtor. Sacr. p. 626.

a Balſamo p. 154. ed. Oxon. οἱ δυτικοὶ ἐπίσκοποι, Ἰταλοὶ δηλονότι καὶ Λατῖνοι ὑπὸ τῶν κανόνων τῆς τοιαύτης συνόδου καιρίως καθαπτόμενοι, *Occidentales epiſcopi, Itali ſcilicet & Latini, ab huius ſynodi canonibus opportune icti,* v. g. Canon. xxxvi. confirmat Canonem xxviii. Chalcedonenſis concilii de æqualitate Romani & Conſtantinopolitani epiſcopi. Adde Spanh. Introd. Hiſt. p. 628.

nec universalem esse concedunt. Cum adprobare eam papa *a* Sergius nollet, imperator misit, qui eum Constantinopolim deportarent, quod factum fuisset, nisi interventu exarchi, qui pontificis partes tuebatur, ereptus fuisset.

§. 2. Leontius pellit Iustinianum, Leontium Tiberius III. s. Absimarus, & hunc vicissim exsul Iustinianus, Iustinianum Philippicus Bardanes.

Post hæc Iustinianus, victis Leontii ductu *b* Iberis & Bulgaris, victus ab Arabibus, qui Africam invadebant, & ab LEONTIO *c* naso multatus *d* Chersone exsulavit. Nihil autem tutum est, quod iniustum, & vix triennium exactum erat, cum Leontium APSIMARVS, qui & TIBERIVS III. vocatur, omnibus rebus exutum *e* naso vicissim;

a Sergius papa Romanus: non ille antiquior Constantinopolitanus in VI. synodo damnatus. Rem narrat Paul. Diac. in Langob. 6. 11. nec qui Vitas pontificum scripsere, diffitentur.

b Zonaras 14. 22. hæc bella memorauit.

c Vnde cognomen ῥινοτμήτου nactus fuit.

d Zonaras cap. 22. extr. εἰς Χερσῶνα ἔθεντο ὑπερόριον. Tauricæ vrbs Chersonesi.

e Idem c. 23. Λεόντιον ἀφείλετο τῆς ῥινὸς,

mutilaret. Apsimarum post VII. annorum tyrannidem exsul *a* Iustinianus Bulgarorum ope deiecit, & grauissimis suppliciis vna cum Leontio in regia vrbe necauit. Immoderate autem imperio post reditum vsus, inuidiam denuo incucurrit, qua factum est, ut novum æmulum inueniret, PHILIPPICVM BARDANEM, qui ipsum & filium eius Tiberium trucidavit.

§. 3. Neustriæ, Austrasiæ, Burgundiæ regna in Galliis. Maiores domus.

Trans Alpes noua rerum facies erat. Divisionibus enim possessionum in filios factum, vt nunc nova regnorum nomina audirentur, *b* *Neustriæ* ad occasum, Austriæ siue *Austrasiæ* ab ortu, Burgundico veteri etiam manente: & ex his quædam denuo diuisa aut rursus connexa pro numero principum fuerunt. Coniuncta triennio tenuit Chlotarius maior, Chlodouei filius, ut *c* supra prædiximus: etiam huius

a Idem Zonaras 14. 25.

b Neustriæ sedes primaria Lutetia fuit, sicut Austrasiæ Metis: Burgundiæ Vienna, Aurelianum aut Cabillonum, *Vales. lib. 16. ineunte.*

c Vide pag. 63.

huius nepos CHLOTARIVS minor, *a* interfectis aut fato exstinctis, qui Austrasiæ & Burgundiæ hæredes erant; atque ita DAGOBERTO filio reliquit, in cuius filiis rursus divisio facta, vt *b* SIGIBERTVS Austriæ, CHLODOVEVS siue Ludovicus Burgundiæ atque Neustriæ imperaret. Nova etiam nunc dignitas in regnis Francorum nata. Cum enim Chlotarius minor Austriam atque Burgundiam in ditionem redegisset, ipse in Neustria consistens, *c* *Maioribus domus* nova regna administranda dedit, qui mos etiam ad successores translatus fuit. Horum potentia nimium quantum inualuit, ut ex palatii præfectis regnorum procuratores, mox tutores ipsorum regum, ac postremo reges evaderent.

D 5 §. 4.

a Sigebertus, Chlotarii maioris filius, Austrasiæ regnum in filium Childebertum, patrui Guntramni, Burgundici regis post paullo heredem, transfuderat: hic diviserat in Theodebertum & Theodericum, quorum prole exstincta Chlotarius minor omnia Franciæ regna consecutus est. *Aimoin. lib. 3.*

b Idem Aimoinus 4. 27.

c De origine huius dignitatis & incremento consulas Hadr. Valesium Hist. Fr. Tom. 3. pag. 2.

§. 4. Res ecclesiæ, seu dissidia inter Græcos & Latinos, & monachorum ruditas, eruditorum paucitas.

Ecclesiæ statum in conciliis maiorem partem notavimus, qui non optimus hoc sæculo erat, iam tum gliscente Græcorum Romanorumque schismate, cuius potissima caussa erat primatus, quem Latini a Phocæ temporibus sibi, ut debitum, vindicabant, Græcis iure repugnantibus, quod, Occidentis imperio deleto, apud se rerum sedes & domus imperatrix esset. Sic dum papa æqualem, patriarcha superiorem ferre non potest, magno ecclesiæ damno schisma irreparabile exortum fuit. Creuit etiam inscitia monachorum ut post Gregorium, qui ineunte sæculo defunctus est, paucos habuerit ecclesia & litterarum res publica, quorum ingenio illustrarentur. Isidorus Hispalensis in hoc numero fuit, & auctor *a* Alexandrini Chronici, & flo-
rere

a Vulgo Fasti Siculi vocantur, quia in Sicilia manuscriptum hoc chronicon repertum fuit.

rere incipiens Anglorum Beda *a* venerabilis.

SAECVLVM VIII. CHRISTIANORVM.

§. 1. Philippicus Bardanes, Artemius, Theodosius, Leo III. Constantinus V. Copronymus, Leo IV. imperatores. Iconomachia.

PHILIPPICVS Bardanes Iustiniano, quem confecit, non felicior fuit. Præter enim cladem, quam Bulgari aut Saraceni inferebant, *b* ARTEMIVS, qui nomen ANASTASII sumsit, nondum XXX. mensium imperatorem expulit, & hic post XV. menses a THEODOSIO expulsus fuit, quem vix biennio potitum rebus LEO Conon, gente Isaurus fugavit, ut reliquum vitæ tempus, perinde ac Artemius, monachi habitu extra regiam privatus exegerit. Certamen illo tempore de imaginibus exortum est, quas deleri Leo

D 6 vo-

a Beda Anglus Saxo, morum grauitate & doctrina meruit, vt *Venerabilis* cognominaretur.

b Quæ de Artemio & Theodosio dicuntur, Zonaras lib. 14. extremo copiosius prodidit. Adde Suidam in Αναςάσιος.

voluit cum CONSTANTINO *a* Copronymo, patris post XXIIII. annos successore, qui etiam concilio *b* Constantinopoli coacto illarum in ecclesiis vsum condemnauit; in qua sententia etiam nepos LEO IIII. permansit, ex matris gente *c* Chazarus cognominatus; hic quidem quinque tantum, pater autem Constantinus XXXIIII. annos imperio vsus Orientis. Non breuis ergo fuit imaginum tumultus.

§. 2. Irene imperatrix cum filio Constantino VI. Synodo Nicenæ II. opposita Francofurtensis.

Mor-

a Pudendi cognominis origo fuit, *κόπρον αὐτὸν ἐκκρῖναι τῇ θείᾳ κολυμβήθρᾳ καταδυόμενον, quod sanctam aquam, cum infans baptizaretur, polluerat.* Zonar. 15. 2.

b Hæc Constantinopolitana IIII. cui neminem ex Latinis interfuisse, Zonaras 15. 6. auctor est: immo si Theophani fides est p. 359. neque ex aliorum patriarcharum Alexandrini & Antiocheni diœcesi. Habita an. IↃCCLIIII. qui Constantini fuit XIII.

c Chazaria barbara regio circa Danubium, a Scythis Auaribus aut horum vicinis Chazaria habitata. *Zonar.* 14. 24. *In Iustiniano Rhinotmeto.* Adde infra pag. 88. ex Theophane dicenda.

Mortuis εἰκονομάχοις principibus, cum IRENE augusta filii CONSTANTINI nomine rempublicam tractaret, *a* Niceæ coacta synodus est, quam falso *b* œcumenicam VII. dicunt, qua non tantum restitui imagines, sed *c* coli etiam publice præceptum fuit, ex quo tempore vulgata est iconolatria, cui *d* Græci ad hunc diem addicti sunt, quamuis qui proximo sæculo successere, *e* Leo Armenius, *f* Theophilus aliique Byzantini imperatores grauiter in cultores imaginum animaduerterunt imitati forsan Caroli Magni pietatem,

a Niceæ in Bithynia, vnde synodus Nicena II. adpellatur.

b Romanis & aliis εἰκονοδούλοις œcumenica censetur, habita an. IↃCCLXXXVII. Indicta fuerat Constantinopoli superiore anno, sed disturbata a scholariis & excubitoribus, qui superiorum principum sententiam tuebantur. *Theophanes p.* 389.

c Decretum enim est εἰκόνας σὺν τῷ σταυρῷ προσκυνεῖσθαι Cedren. *p.* 387. seu προσκυνεῖσθαι καὶ σέβεσθαι, *Zonar.* 15. 11.

d Critopol. Confess. cap. 15.

e Zonaras 15. 20. siue p. 106. ed. Bas.

f Cedrenus pag. 425.

qui, sub finem octaui sæculi *a* Francofurti synodo coacta, abrogari curauit, quæ impie Nicena II. sanxerat.

§. 3 Motus Saracenorum & Bulgarorum. Maiorum domus in Francia auctoritas. Turcorum aduentus in Asia. *Exarchatus* in Italia *sublatus* per Langobardos, *regnum Langobardicum* per CAROLVM Magnum, OCCIDENTIS inde IMPERATOREM.

Motus interea ingentes erant in publica re, *b* Saracenis Constantinopolim iterum oppugnantibus: & *c* Bulgaris ad *d* Longum Murum excurrendo ingentem prædam abigentibus. Saraceni

a Francofurti ad Mœnum habita synodus omnium fere Occidentis episcoporum an. ɪɔccxcɪɪɪ quæ non tantum Felicis Vrgellitani & Elipandi Toletani de *filio adoptato* sententiam; sed etiam caussam *imaginum*, in Niceno II. concilio perperam definitam, condemnauit. *Adelmus ad ann.* 794.

b Zonar. 15. 1. Cedren. p. 371. sub Leonis III. imperio,

c regnante Copronymo. *Cedren. p.* 381.

d Zonaras in Anastasio 14. 4. Ἀναστάσιος ἔκτισε τὸ μακρὸν λεγόμενον τεῖχος ἀπὸ τῆς μεγάλης θαλάσσης διῆκον ἄχρι τῆς Σηλυβρίας, διὰ τὰς ἐφόδους τῶν Μυσῶν ἢ Βουλγάρων, καὶ τῶν Σκυθῶν, id est Murus a Ponto Selymbriam vsque ductus, vt ager Byzantinus tutior esset ab incursio-

ni quoque Hispaniæ domini in *a* Aquitaniam, & iterum in *b* Prouinciam excurrunt, bis tamen a Carolo Martello, Magni Caroli auo repulsi, & in altera expeditione ad internecionem apud Narbonam cæsi. Hic, & pater eius Pipinus, Maior domus erat iis temporibus, quibus curam imperii reges in præfectos transtulerunt, solo nomine sibi reseruato: cuius filii *c* Childericum, vltimum ex Pharamundi stirpe regem statuerunt, eidemque exstincto plena possessione successerunt, quamvis nec antea illis, neque patri aut auo quidquam præter nomen, & secundum multorum sententiam ne nomen quidem defuit. Carolomanno *d* religiosam vitam

cursionibus barbarorum. Longitudinem Procopius bidui itinere definit lib. 4. de Aedific. c. 9

a Aquitania illis temporibus proprios duces habebat, diremta Francia regia. Eudoni ergo duci in auxilium venit Carolus vicitque. *Paul. Diac. Langob.* 6. 46.

b Ibidem 6. 54. Adde de vtroque prœlio Eginhardum in vita Caroli M. ab initio.

c Fit rex anno IↃCCXLIII. *Vales. p.* 553.

d Carolomannus, Caroli Magni patruus in Italia monasterium subiit, primum in monte

tam imperio præferente, Pipino fratri accessit, quicquid ille ex paterna divisione possederat, aut *a* Gripponi fratri rebelli, fuerat ademtum. *b* Turci ea tempestate, ex Tartaria per Caucasias portas maiori mole prorumpentes, in Asiæ luce versari cœperunt, cum Saracenis post multa prœlia & pacem & religionis societatem inituri. Exarchatum

quoque

monte Soracte, deinde quod S. Benedicto dicatum in Samnio est, *Adelmus ad ann.* 746.

a Grippo, sive Grifo; tertius Caroli filius non contentus parte, quam pater destinaverat, & concesserant fratres; ad Saxones fugit & Boiaros. *Idem ad ann.* 748.

b Turcorum nomen etiam antea non ignotum fuit, atque ita Theophyl. Simocatta in hist. Mauricii lib. 3. cap. 6. *Οὔννους τοὺς πρὸς Βορρᾶν τῆς ἕω*, *Hunnos in Oriente boreales* memorat, *οὓς Τούρκους ἔθος Πέρσαις ἀποκαλεῖν*, *quos Turcos vocare Persis mos est.* Theophanes *pag.* 264. hos eosdem ait esse, qui Chazari aliis dicuntur: & Heraclio contra Persas militasse. Esto omnes Turcos eiusdem originis esse, & per Caucasias portas in Asiam ac Europam diversis temporibus irrupisse; iam vero famosam illam & maiori mole irruptionem, non prædandi, sed possidendi caussa factam intelligimus, de qua idem

Theo-

quoque *a* tollebant Langobardi, & ipſum pontificem Roma eieciſſent, niſi Pipinus Francorum rex pacem inter ipſum & Aiſtulfum, regem Langobardorum conciliaſſet, qua Ravenna cum Exarchatu pontifici dicitur *b* dono data, quod initium eſt poteſtatis in regiones pontificiæ. Mortuo Pipino ſucceſſere filii CAROLVS & CAROLOMANNVS; hoc quoque *c* poſt triennium defuncto, ſolus CAROLVS, victoria contra *d* Deſiderium, Langobardorum vltimum regem, ac inſtauratione occidentalis imperii & chriſtianæ in Germanis fidei, vere MAGNVS, ob merita in Romanam eccleſiam in ipſa natalitiorum ſolennitate a pontifice & populo Romano *e* auguſtus & imperator adpellatus.

§. 4.

Theophanes pag. 366. ad annum incarnationis IↃCCLVI. & Ludov. Tubero, qui annales Scythicos inſpexit, *de Temp. ſuis* p. 140.

a Sigon de Regn. Ital. lib. 3, in Aiſtulfo.

b Adelmus ad ann. 756.

c Idem ad ann. 771.

d Eginhard. in vita Caroli.

e Ibidem fol. 442. quod factum eſt exſpirante ſæculo ſub finem anni IↃCCC.

§. 4. Res Ecclesiæ. Conuersio quarundam gentium. Paucitas eruditorum. Schisma inter Græcos & Latinos auctum.

De ecclesia horum temporum non est quod illis, quæ de conciliis diximus, adiiciamus, præter conuersionem gentium quarundam in Germania, quam Caroli regis & Carolomanni expeditionibus imputamus. Tunc augeri episcopatus & collegia cœpere, & alibi quoque illustres scholæ institui, in quibus primas tenet Parisiana, præfectis ei Bedæ discipulis, Alcuino & Clemente, qui se nihil præter bonas litteras ex patria venum exportasse profitebantur. Bedæ enim illustris etiam hoc sæculo fama erat, præterea Ioannis Damasceni, & Paullini Aquileiensis: quibus addi par est historicos Georgium Syncellum & Paulum Diaconum, Warnefredi Langobardi filium. Minora concilia prouinciarum, vt Liptinense in Belgica secunda; Suessionense; Gentiliacum supra Parisios in Pipini palatio habitum; Ratisponense & alia nunc missa facimus ex Actis suis relegenda. De schismate Græcæ & Latinæ ecclesiæ, in dies crescenti,

dictum

dictum supra fuit: accessit hoc tempore controuersia de *a* Symbolo & Spiritu Sancto, non leue momentum posterioribus sæculis certaminum & æmulationum futura.

SAECVLVM IX. CHRISTIANORVM.

§. 1. Imperatores orientales: infelix Nicephorus, occidentem Francis cedens, Michael Rangabe, Leo V. Armenius, Michael Balbus, (Saracenorum noui motus) Theophilus, Theodora cum filio Michaele, Basilius, Leo VI. Philosophus, Turcos & Vngros contra Bulgaros implorans.

CUm rebus præesset rex Carolus, quem Magnum vocant; *b* Irene Constantinopolitanis imperabat, eaque expul-

a hoc est, addita Constantinopolitano symbolo voce FILIOQVE. Adelmus ad ann. 767. *Orta quæstione de sancta Trinitate inter orientalem & occidentalem ecclesiam*, nisi iam tum in VII. sæculo hæc controuersia gliscebat, vt Spanhemius ad Hist. eccl. introd. p. 634. probauit, nondum quidem in apertum odium erumpens: futuris autem temporibus vehementius disceptanda.

b Irene, filio excæcato superstes in imperio, dicitur in matrimonium expetita a Ca-

a expulsa NICEPHORVS, vel æquo animo, vel necessitate Occidentem Francis cedens, utpote haud par tuendo Orienti, nedum vindicandis occidentalibus prouinciis. Pacem enim annuo *b* tributo a Saracenis emit: a Bulgaris vero victus, captus, obtruncatus ex *c* cranio suo dedit victoribus poculum. Propter quam infelicitatem & filius *d* STAVRACIVS, a patre pridem coro-

a Carolo, *Zonar.* 15. 13. sicut idem filius Constantinus Caroli filiam ambiisse, *Adelm. ad ann.* 788. certius, fœdus inter Carolum & Irenem sancitum fuisse, *Adelm.* 802. Inscia matre Constantinum excæcatum esse, docet ex chron. Græco MS. Carol. du Fresne ad Zonar. p. 75.

a Primum in monasterium suburbanum, deinde ex eo in insulam Lesbum. *Zonar.* 15. 14.

b Cedrenus fol. 393.

c Hoc constanter tradunt Zonaras 15. 15. Cedren. p. 393. Theophanes. p. 416. imperaverat annos IX.

d Stauracius, Nicephori filius, ex prœlio, quo pater occubuit, vulneratus fugiens, se imperatorem Adrianopoli dici passus est:

coronatus, imperio excidit. Succesſor MICHAEL *a* Rangabe cum Carolo *b* fœdus renouat, poſt infelicem adverſus Bulgaros pugnam, cum biennium imperaſſet, in monaſterium ſecedens. Nec fœdus illud cum Carolo neglexit LEO Armenius, poſt ſeptennii imperium cæſus inſidiis MICHAELIS Balbi, ſub quo Saraceni iterum mouent, & Hiſpanienſes quidem *c* Cretam occupant, inde Cyclades & Pelopon-

eſt: Conſtantinopoli autem præteritus a ſenatu qui Michaelem præferebat, religioni ſe monachorum dicavit. *Zonar. & Cedren.*

a Ῥαγγαβὲ vel Ῥαγκαβὲ hoc cognomen ſcribitur a Græcis. Erat autem gener Nicephori. *Cedren.*

b Adelmus Benedictinus ad ann. 812. *Michael*, inquit, *pacem a Nicephoro inceptam* (cum Carolo M.) *per legatos confirmauit, Imperatorem eum & Baſileum adpellantes.* Eginhard. in Vita Caroli p. 438. *Imperatores Conſtantinopolitani Nicephorus, Michael & Leo, ultro amicitiam & ſocietatem eius expetentes, complures ad eum miſere legatos.*

c Zonaras lib. 15. cap. 24.

loponnesum infestantes, Africani vero *a* Siciliam inuadunt, & ipsas Italiæ oras, Calabriam præsertim & Apuliam, opprimunt, postquam *b* Dalmatia quoque a Byzantinis defecerat. Nam ciuili bello cum *c* Thoma quodam acerrime gesto ita confectæ vires imperii erant, vt barbaris resisti non potuerit. Nec felicior Saracenico bello *d* THEOPHILVS fuit, post IX fere annos succedens patri Michaeli; post XII sui imperii, exstinctus mœrore, cuius vidua *e* THEODORA pro filio impubere *f* MICHAELE regnans pacem cum Bulgaris habuit, quod principis Bulgari soror capta, & Byzantii custodita,

a Idem cit. loc.

b Præter Zonaram & Cedrenum etiam Adelmus memorat ad ann. 806.

c Grauissimum hoc bellum Zonaras scripsit & Cedrenus.

d Idem Zonaras lib. 15. cap. 26. seqq.

e Idem lib. 16. ineunte.

f Etiam hic Michael adultior factus, imperauit solus; matre in monasterium expulsa: oppressus tandem a successore Basilio. *Zonar.*

ta, *a* christianæ se religioni addixerat, & suis restituta auctor fuerat, vt eandem fidem profiterentur. Non autem diutina pax Bulgarorum fuit, sed quamuis *b* BASILIO imperante, cui Macedonis cognomen ex patria est, quietem Græcis præstiterunt; tamen *c* LEONEM Philosophum, filium Basilii, denuo adgressi in fugam verterunt, qui *d* Turcos & Vngros, Istri accolas, ad opem ferendam arcessens, tristi exem-

a Idem Zonaras 16, 2. Cedrenus p. 445.

b Imperauit Basilius annos xix. Periit in venationibus a cerno ictus. *Zonar.* 16, 11.

c Idem lib. 16. cap. 12. Cognomen habuit ex philosophiæ studio. *Constantin. Manass.*

d Idem Zonaras c. I. *δώροις τοὺς Τούρκους ἔπεισε, τοὺς περὶ τὸν Ἴστρον, οἳ καὶ Οὔγγροι καλοῦνται, τοῖς Βουλγάροις ἐπεξελθεῖν, Turcos Istrum accolentes, qui & Vngri vocantur, muneribus impulit, vt Bulgaros adgrederentur.* Turci hi Vngri siue Hungari vocantur, quod forsan ex eadem patria profecti sunt: non autem confundendi cum Turcis orientalibus, ad quorum

emplo barbaris aperuit imperii Romani fores. Hæc facies rerum circa partes Orientes erat.

§. 2. CAROLVS Magnus, Saxonum victor. Cursus Evangelii per Germaniam & Septentrionem. Scholæ & Collegia instituta.

Carolus autem, *a* diuturno bello deuictis Saxonibus, omnem Germaniam cœlesti doctrina illuminari curauit, quæ in septentrionem etiam ad *b* Danos & Sueones diffudit, splendorem, *c* scholis institutis & cathedralibus

rum discrimen Zonaras 18. 27. (siue Basil. ed. p. 243.) hosce vocat Τούρκους πρὸς ἑσπέραν, *occidentales Turcos.*

a Non semel, sed quartum, quintum, cum sæpius rebellassent, deuicti a Carolo Saxones, vt vltra xxx. annos bellum extractum fuerit. *Adelmus.* De veteri autem Saxonia eiusque finibus vide Geographiam medii ævi.

b Hoc sub Ludovico Pio, Caroli Magni filio evenit. *Alb. Cranzius Metropol.* 1. *cap.* 19.

c In Italia his temporibus Pauiensis, Patauina, & Bononiensis, nisi hæc est antiquior: in Gallia Parisiensis; in Britannia Oxoniensis & Canterburiensis; in Germania Osnabrugensis, de qua Cranzius Metrop. 1. c. 2. & Canonicorum collegia plurima sub Carolo & Ludouico filio instituta: item abbatiæ & monasteria, vt essent officinæ litterarum.

libus ecclesiis, vt nunquam deesse possent, qui divinitus acceptam doctrinam ad posteros propagarent.

§. 3. Hispaniæ miserabilis conditio. Asturiæ, Suprarbiæ & Nauarræ regna. Nordmannorum in Gallias excursio.

Hispaniæ contra miserabilis conditio erat, Saracenis maiorem eius partem tenentibus, qui hoc firmiorem in ea sedem figebant, quo maior spes, diuiso chalipharum imperio, possidendi illam & posteris relinquendi adparebat. Ex vno enim supremo chaliphatu non *a* duo tantum surrexerunt, quorum sedes Bagdadum & Cairo erant; sed & horum vicarii in Perside, Libya, Mauretania, Hispania, excusso iugo, quisque se pro rege gessit, & prouinciam, quam acceperat, ut suam & nunquam amittendam confirmabat. Partem tamen Hispaniæ, quæ septentriones spectat, & montibus impedita est, vtcunque potuere, Asturiæ & Suprarbiæ reges defenderunt, nec qui ex his isto sæculo exorti sunt, noui reges *b* Nauarræ negle-

a Scalig. Can. Isagog. fol. 139.

b Qui ad Pyrenæi iuga refugerant Christiani, regnum ibidem constituerunt, quod

neglexerunt. Nordmanni etiam prædones hoc primum tempore ex aquilone excurrentes Belgicæ litora & Neustriæ infestarunt, graviores sub finem sæculi Francorum prouinciis futuri, quæ nunc varie diuidi sub Caroli nepotibus cœpere.

§. 4 Carolinæ stirpis imperatores a Ludouico Pio ad Arnulphum vsque: quorum ille vincit barbaros, vincitur a filiis. Lotharius post XV, annos religioni se dat. Ludouicus II, sine liberis decedit. (Regnum Lotharingiæ) Carolus Caluus præripit fratri dignitatem imperatoriam. (Regnum Arelatense) Ludouicus Balbus, imperator sine Roma & Italia. Carolus Crassus, felix successione, non imperio, in quo illi Arnulfus sufficitur.

Mortuo enim ad aquas grani magno hoc victore, quod XLVII regni anno; decimo quarto augustæ dignitatis contigit; reliquis *a* filiis pridem exstinctis LVDOVICVS ex asse hæres fit imperii & regnorum, præsertim cum *b* BERNARDVS, qui Italiam regundam ab auo acceperat, læsæ maie-

Suprarbiæ, Pompelonense, & tandem Navarræ adpellatum fuit, Ennico Arista primum id nominis vsurpante anno 839. *Vasaus cap. 17.*

a Carolo & Pipino.

b Nepos Magni ex Pipino filio, de quo Regino consulatur ad annum IↃCCCXVIII,

maiestatis crimine post paullo oppressus fuit. Hic imperator ab studio religionis & in ecclesiam meritis PIVS cognominatus, *a* Sclauos, Danos, Britannos, Saracenos vincit, a filiis vero *b* nefario bello victus in monasterium coniicitur, vnde ab optimatibus liberatus imperioque redditus decedit illius anno XXVII, ætatis LXIIII. Filii post ciuile *c* bellum ita tandem possessiones diuiserunt, vt LOTHARIVS Italiam *d* vtramque, Romanam & Langobardicam, cum Austrasia & Narbonensi Gallia; LVDOVICVS Germanicum regnum cum Pannonia; CAROLVS, Caluus cognomine, Galliam reliquam acciperet siue occidentale regnum Francorum. Et Lothario post XV annos *e* religioni se dante, rursus in filios distributa

E 2 here-

a De his bellis & victoriis Adelmus ad ann. IↃCCCXV. & seq.

b Vide anonymum de vita Ludouici cap. 14.

c Prœlio acriter commisso ad Fontenetum Burgundiæ, victus est Lotharius a fratribus. *Herm Contract.* ad an. IↃCCCXLI.

d Langobardia, quamquam subiugata erat a Carolo Magno: mansit tamen separatum ab reliqua Italia regnum.

e anno IↃCCCLV. *Regino.*

hereditas, LVDOV. II. Italiam cum imperatoria dignitate: CAROLO Galliam Narbonensem & Burgundiam: LOTHARIO sortito Austrasiam ab ipso vel patre nomen *Lotharingiæ* habentem. Primus decedens Carolus maiori fratri Provinciam siue Galliam Narbonensem; minori Burgundiam reliquit, quo mortuo Lotharingiæ regnum *a* diuisum fuit, & pars Gallica Carolo patruo, qui Calui cognomen habuit; pars Germanica fratri Ludouico, Romano imperatori, cessit, cuius possessiones sine liberis defuncti cum imperatoria dignitate CAROLVS Caluus fratri suo, defuncti maiori patruo, pontificis ope *b* præripuit, & abscissa Narbonensi Gallia, cui *c* BOSONEM, vxoris fratrem, regem dedit, quæ initia sunt Arelatensis regni; cetera cuncta in filium LVDOVICVM *d* Balbum transferri voluit,

a Aimoini continuator cap. 25. singulas vrbes vtriusque partis recenset.

b Aimoini contin. cap. 32. & Regino ad ann. IↃCCC LXXIIII.

c Idem Regino ad annum IↃCCCLXXII.

d Cognominatus inde fuit, quod *impeditioris & tardioris esset eloquii.* Regino.

fuit, qui vero Imperator fuit *a* fine Roma & Italia. Nam CAROLOMANNVS, Ludouici Germanici regis filius, inique ferens cum fratribus, præreptam patri hereditatem; *b* Italiam occupatam rexit, fine tamen imperatorio nomine. Hic a patre acceperat *c* Boiariam & Pannoniam, ficut frater LVDOVICVS orientalem Franciam, Thuringiam, Saxoniam, Frifiam & partem regni Lotharingici; CAROLVS autem Alemanniam & ciuitates transrhenanas: verum ita tribus regnis diuifa Germania in vnum mox rediit, defunctis fratribus CAROLO fuccedente, cui ventris obefitas Craffi cognomen dedit. Nec Germaniæ tantummodo regnum coniunxit, fed in Italiæ quoque hereditatem venit, *d* Carolomanno, maiori

a Hæc cauffa eft, vt multi ex faftis imperatoriis expugnant. Regino ait, tantum *in regnum* patri fucceffiffe.

b Aimoini contin. cap. 32. & Regino.

c Hæc diuifio ex Reginone eft ad annum ıↄ ccc L xxxvi. extr.

d Anno ıↄ c c c L x x x mortuus eft Carolomannus: fequenti ↄ c c c L x x x i. Carolus

ri fratri, succedens; & in *a* Gallicanam Ludouici Balbi filiis, Ludouico & Carolomanno, fataliter exstinctis. Felix sic successione, non autem imperio fuit, quippe animo & corpore marcescens displicuit proceribus, Germanis *b* ARNVLFVM, Carolomanni nothum filium sufficientibus; Italis ciuili discordia in factiones scissis; & Neustriæ partem *c* Nordmannis ex pacto impetrantibus

§. 5. Italiæ facies sub rege Berengario I.

Maio-

lus Italiam in deditionem accepit & Romæ imperator creatus est. *Regino.*

a Ludovicus, Ludovici Balbi filius & successor, moritur Iↄ C C C L XXXIII, in eius locum sufficitur frater Carolomannus, qui interea Burgundiam rexerat & Aquitaniam, nam & hæc per Magnum Carolum ad Galliam reducta erat Hoc ab apro, sequenti anno, inter venationes occiso, optimates Carolum imperatorem in regnum inuitant, vt contra Nordmannos tueatur. *Aimoin. Contin. c.* 40. *& Regino.*

b Anno Iↄ ccc L xxxvii, Arnolfus subrogatur: pridie idus Ianuarias subsequentis anni moritur imperator Carolus. *Regino.*

c Sigebertus Gemblacensis ad annum Iↄ ccc L xxxviii; at Mich. Ritius refert ad tempora Caroli Simplicis.

Maiores ceteris turbæ in Italia erant, *a* BERENGARIO, Foroiulienſi; & *b* GVIDONE, Spoletino duce, de regno dimicantibus, illo Inſubrum, hoc Romanorum ſubnixo auxiliis. Pellitur Berengarius, reuertitur & vincit Arnulfi ope: rurſus a LVDOVICO, Boſonis filio, quem Itali arceſſiverant, fugatur: ſed brevi poſt capit, quem fugerat, & *c* luminibus privat. Gratum diſſidium hoc barbaris fuit, hinc Saracenis, illinc Vngris novo hoſte, Italiam ſpoliantibus.

§. 6. Res litteraria, ſeu eruditorum paucitas.

Non felicior fuit respublica litteraria, ad paucitatem redactis, qui conſultum ſtu-

a Berengarius bis fugatus a Guidone, bis reductus ab Arnulfo. *Regino.* adde *Boxhorn.* *p. 504 Hiſt univ.*

b Pulſo Berengario Guido imperatoris nomen ſumſit. Ticinique ſedem potentiæ collocauit. Fugatus tandem cum filio Lamperto, quem etiam regnaſſe Regino tradit, ſanguinis vomitu exſtinguitur.

c Errant multi veteres & novi ſcriptores, qui hunc Boſonis Ludouicum exæcatum cum filio & ſucceſſore Arnulfi, eiusdem nominis, confundunt. Lege Reginonem, Sigebertum & Ottonem Friſing. lib. 6. c. 14. 15.

diis irent, vbique gentium barbarie invalescente, quamquam scholis institutis in rectum nitebantur cordati imperatores. Aliquantum nomen ex litteris adepti sunt *a* Eginhardus & *b* Theodulfus, Carolo Magno æquales, ille in aula eius versatus; hic Aurelianensis episcopus: Agobardus, Lugdunensis antistes, sub Ludouico Pio: Haymo discipulus Alcuini, Abbas Fuldensis, & Halberstadiensis episcopus: Rabanus Maurus, Haymonis in cœnobio contubernalis, abbas postea Fuldensis, Moguntinus tandem archiepiscopus: Seruatus Lupus, *c* Ferrariensis abbas: Walafridus Strabus, abbas *d* Augiensis: Anastasius Bibliothecarius, præter alia, pontificum vitas scribendo persecutus: Hincmarus archiepiscopus Rhemensis: &

a Scriptor vitæ Caroli Magni, & ut quidam aiunt, gener.

b Theodulfi opuscula Sirmondus vulgauit.

c Ferraria abbatia Galliæ in Vastinio tractu XXIII leucis a Lutetia in meridiem.

d Augia abbatia in insula lacus, Acronio cohærentis prope Constantiam.

& *a* Aimoinus monachus, Francicarum rerum scriptor notissimus. Hi ita bonis litteris dederunt operam, vt irruentem barbariem haud potuerint propulsare, vt vel stylus eorundem argumento est. In Græcia inclaruerunt scriptis monumentis Theodorus *b* Studites, Nicephorus & Photius, Constantinopolitani patriarchæ, ille compendiariæ chronographiæ auctor; hic Bibliothecæ excerptæ Nomocanonis, & plurium epistolarum: & ipse imperator Leo VI, philosophi nomen a doctrina consecutus, scriptor Τακτικῶν iuxta & Βασιλικῶν.

§. 7. Res Ecclesiæ. Photius. Controuersia prædestinatiana.

Photius imprimis doctrina eminuit quæ etiam tantam inuidiam, vt fit, contraxit, vt *c* tribus vix conciliis iudicari contro-

E 5 ver-

a Vossius IX, Spanhemius in X ponit.

b Cognomen a Studio est, monasterio Constantinopolitano ἡ τοῦ Στουδίου μονή. *Zonar.* 15. 14.

c Constantinopolitani Ignatium deposuerant, suffecerant Photium. Reclamabant Romani & alii, qui Ignatio fauebant. Tria in regia vrbe concilia coguntur. Primo confir-

versia potuerit, Romanis laicatum & nescio quid obiicientibus. Nec leuior in Gallis controuersia Praedestinatiana erat, occasionem praecipuam praebente Godeschalcho, monacho in Rhemensi dioecesi, etiam conciliis aliquot agitata, *a* vt Carisiaco, Valentino III. & Lingonensi II, Hincmaro Rhemensi aduersus Godeschalci doctrinam pugnante: defendentibus contra Remigio Lugdunensi, Seruato Lupo atque aliis. Cetera quae ad ecclesiam pertinent horum temporum, supra in conciliis & certaminibus sunt exposita.

SAE-

firmatur Photius, damnatur Ignatius: simul canones de moribus eduntur, quod inique ferunt Romani, qui summo studio laborant, vt secundum concilium Ignatio plus, quam Photio, succurrat: tertio iterum Photius confirmatur: reiicitur Ignatius, indignantibus, qui student partibus Romanis. Vide Acta & canones, & adde Spanhemium Hist. eccl. p. 861. seq.

a Carisiacum villa & palatium supra Isaram. Concilium habitum est anno ɪↄ cccLVIII. *Vales. Notit. Gall.*

SAECVLVM X.
CHRISTIANORVM.

§. 1. Lacer status Hispaniæ & Galliæ. Carolinæ stirpis in Gallia reges vltimi. HVGO CAPETVS.

LAcer status Occidentis erat exorto nouo sæculo. Late per Hispanias dominati Arabes in regnis suis. Toletano, Cordubensi, *a* Cæsaraugustano, perpetuis Christianos bellis vexabant: nec Gallias vastare desierant Nordmanni, quibus inualidi reges opponebantur CAROLVS Simplex, Balbi Ludouici filius, ODONIS, sub finem superioris sæculi exstincti, successor, ab *b* Heberto seu Hugone captus & in carcerem coniectus: & RODVLFVS Burgundus, ac *c* Transmarinus LVDO-

E 6 VICVS

a Vt Cordubense & Toletanum Saracenorum regna vbique in Hispaniæ annalibus memorantur: ita Cæsaraugustanum hoc demum sæculo innotuit. *Vasæus.*

b Mich. Ritius Reg. Franc. lib. 1. extr. Hebertum vocat, Viromanduorum regulum, non autem ipse regno potitus fuit, sed Franci Rodulfum, Caroli Burgundici ducis filium, sibi regem crearunt: Carolus autem mortuus in vinculis.

c In Angliam fugerat patre in vincula coniecto: vnde reductus, Rodulfo mortuo, *Trans-*

VICVS, Caroli Simplicis filius: & medio ſæculo *a* LOTHARIVS, Transmarini filius, & hunc ſecutus LVDOVICVS V, Lotharii filius, breuis rex imperii, & vltimus ſtirpis Carolinæ, quem HVGO CAPETVS excepit, novam ſtirpem inferens in domum regnatricem.

§. 2. Occidentis imperatores, Ludovicus IV. Conradus, & e gente Saxonum Henricus Auceps Vngrorum victor, Otto I. Berengarii victor, Otto II. & III.

Nec Germania intacta malis fuit, aut Britannia, hanc *b* Nordmannis æque adfligentibus ac Gallorum Franciam; illam Vngris incurrentibus primo ſtatim *c* anno LVDOVICI Imperatoris, Arnulfi filii, in quo poſt XII annos Germaniæ Reges ex Caroli Magni ſtirpe maſcula defecerunt, vno ſuccedente CONRADO, Franciæ

Transmarini nomen habuit. Sororem duxit Ottonis I, Rom. imperatoris, qui pulſum a ſuis reſtituit. *Ritius c. l. & Friſing. enſ.* 6. 19.

a Lotharius XXXII. annos regnauit: mortuus IↃ CCCC L XXXVII.

b Dani vocantur Matth. VVeſtmonaſterienſi & Flor. VVigornienſi, qui Britanniam inſederant & adfligebant.

c qui vltimus annus erat ſuperioris ſæculi.

ciæ orientalis duce, qui materno genere ad Magnum referri potuit, *a* bello autem intestino vexatus, curam Italiæ & imperatoriæ dignitatis posthabuit, quemadmodum etiam successor HENRICVS AVCEPS, qui primus in Saxonum gentem regium Germanorum nomen intulit, Vngrorum victor in campis *b* Merseburgicis, & auulsæ recuperator *c* Lotharingiæ, munitorque plurimarum in Saxonia vrbium. Filius autem OTTO Magnus pristinam felicitatem Germaniæ reduxit victo *d* Berengario II, Italiæ rege, & *e* Sclauis Boiohœmi sub iugum missis, adiecit quoque regno Chersonesum Cimbricam, & Belgicas prouincias in deditionem accepit, longeque remouit gentem

E 7 Vn-

a Luithprandus lib. 2. cap. 9.

b Otto Frising. 6. 18. Luithprand. 2. 9.

c Continuator Reginonis p. 75. ad A. 924. *Carolus & Henricus apud Bonnam pacem facientes fœdus ineunt, & Carolus nunquam sibi amplius Lotharienſe regnum vſurpaturum promittens, regreditur.*

d Sigonius Regn. Ital. lib. 7. ann. 964.

e Frisingensis 6. 19. qui etiam de Belgica deditione, & Vngrorum clade testis est.

Vngrorum. Ecclesiam quoque insigniter iuuit archiepiscopatum *a* Magdeburgi constituens, & plures episcopatus, Misnensem ad Albim, *b* Merseburgensem ad Salam, *c* Citicensem ad Elistrum, defunctus tandem anno seculi DCCCCLXXIIII, cum XXXVI imperasset. Partam patriæ gloriam conseruarent OTTONES II, & III, filius ac nepos, ille *d* Lotharii Galliæ regis, hic, *e* pontificiæ seditionis, non secus ac *f* auus, coercitor.

§. 3. Italiæ res, cuius nouum regnum in Berengario II. exspirauit: etiam Calabria & Apulia ad occidentis imperium reductæ.

Italia ab Ottonis imperio in societatem felicitatis Germanorum venit: antea misere turbata & ab regibus suis dilacerata. Berengarii enim miranda fata nunc

a Cranz. Metropoli lib. 6. c. 11.

b Botruf. lib. 2. Mutius lib. 13. extremo.

c præter annales etiam lapide cathedralis templi restante.

d Siffridus & Cranzius 4. Saxon. c 18.

e Ioannem, vitio creatum pontificem excæcando *Idem Sax. 4. 24.*

f Otto I papam Ioannem deposuit, & Leonem substituit. *Luitbprand. 6. c. 8 seqq Frisingens 6. 23.*

nunc solius regis, nunc exsulis, nunc cum hoste diuisum regnum habentis; superiore seculo recensuimus, quamvis etiam in hoc tempus pæne multa eius incurrant. Huius enim ætatis secundum Sigonium est, quod LVDOVICVS Bosonis eum grauiter adflixit, mox oculis ereptis ipse adflictissimus; & *a* RODVLFVS Burgundus eum interemit Flamberto cædis administro. Nec vero Berengarii sanguine exstincta est Italorum discordia sed contra Rodulfum arcessitus HVGO comes Arelatensis intutum regnum habuit, nunc Rodulfo ab Italis repetito; nunc Arnoldo Boiariæ duce in spem regni sollicitato. His perfunctus seditionibus Hugo LOTHARIVM filium sibi adiungit, qui, post XIIII. annos patre in prouinciam regresso & breui post mortuo, solus biennium regnauerat, cum morbo confectus ex vita quoque excessit. *b* Medium fere sæculum erat, cum *c* BERENGARIVS II, primi

a Sigonius lib. 6. Reg. Ital. huius & sequentium vitas accurate scripsit.

b Annus sæculi XLIX. secundum Sigonium.

c De hoc & filio Sigonius sub finem lib. 6. de regn. Ital.

mi ex filia nepos, Veronæ rex Italorum crearetur, quem duodecimo poſt anno, vna cum filio ADELBERTO, regni ſocio, OTTO I. Germanorum princeps oppreſſit, & patriæ ſuæ Italiam cum augusti nominis dignitate coniunxit. Sic nouum Italorum regnum, Germanico oppoſitum, exſpirauit, cuius ſedes non Romæ, ſed Veronæ aut Ticini fuerat. Tunc quoque *a* Calabriæ & Apuliæ partes, quas Græci adhuc tenuerant, ad occidentis imperium reducuntur, & ſecure poſſeſſioni adfinitate conſulitur, Nicephori Byzantini imperatoris *b* priuigna in vxorem Ottoni filio petita, quamquam *c* male hic poſtmodo iiſdem in locis a Græcis eſt exceptus. Sed altius res Græcorum nunc repetendæ ſunt.

§. 4. Orientis imperatores: Alexander, Conſtantinus VIII, Romanus Lacapenus (Croati & Serui) Romanus iunior, Nicephorus Phocas victor Saracenorum, Joannes Tzimiſca, augens res recuperatas, Baſilius non minus felix.

Leo-

a Sigonius lib. 7. ad ann. IↃCCCCLXIX. & Cranzius Metrop. 3. 31.

b Continuatio Reginon. extrem. &. Cranzius c. 1.

c Sigebertus, & Sigonius lib. 7. p. 18.

Leoni philoſopho ſucceſſerat frater *a* ALEXANDER, huic altero anno *b* CONSTANTINVS VIII, filius Leonis, qui Bulgarorum bello ſuorumque inſidiis fatigatus, *c* ROMANVM Lacapenum ſocium imperii ſumit, ſub quo primum in hiſtoriis *d* Croati & Serui memorantur, qui paullo ante videntur in Illyrium & Mœſiam ex Scythia irrupiſſe, Croatiæ & Seruiæ regna in illis locis conditui. Pulſo *e* Lacapeno ſolus iterum *f* regnat Conſtantinus, filiumque ROMANVM ſucceſſo-

a Zonaras 16. 15.

b ibid. cap 16. Dictus *Porphyrogennetus.*

c Idem Zonaras lib. 16. cap. 18. Cognomen Λακαπηνός. Erat ſocer Conſtantini.

d Zonaras in Lacapeno, de Simeone Bulgarorum principe: κατὰ τοῦ ἔθνους τῶν Χρωβάτων ἐστράτευσε, & in Michaele Duca lib. 18. cap. 17 τὸ τῶν Χρωβάτων ἔθνος, οὓς δὴ καὶ Σέρβους τινὲς καλοῦσι.

e XXVI. annos cum genero regnauerat, *Zonar.* 16. 22.

f Conſtantinus cum patruo & matre XIII, cum ſocero XXVI, ſolus XV annos, expulſo ſocero, regnauit, *Zonar. c. l.*

cessorem relinquit, quo post tres annos defuncto NICEPHORVS PHOCAS imperator factus *a* Cyprum, Ciliciam, & magnam Syriæ partem, victis & eiectis Agarenis, recuperat: percussor huius & successor *b* IOANNES TZIMISCA, Russorum, Scytharum, & Saracenorum terror, auxit res recuperatas; etiam *c* BASILIVS, Romani filius, Constantini nepos, Iberos, Phœnices, Syros, Bulgaros in potestatem Romanorum redegit, vt auspicatum & felix fuerit externis bellis Græcorum vergente sæculo imperium.

§. 5. Res Ecclesiæ. Plures barbarorum gentes ad Christum conuersæ.

Est quoque, quod ecclesia sibi ex hoc tempore gratuletur. Non vna enim barbarorum gens ad Christum nunc conuersa dicitur: *d* Nordmanni, cum Carolus Simplex in Francia regnaret, Rollone duce nuptiis regis filiæ ad ciuile & sacrum,

a Zanoras 16. 24.

b Zanoras, lib. 17. ineunte, huius Tzimiscæ victorias enarrat. Veneno sublatus est, cum sex annos & dimidium imperasset.

c Basilius Porphyrogennetus. *Zonar.* 17. 5.

d Rivius de reg. Franc. lib. 1. extrem.

erum religionis fœdus perducto : *a* Vngri, quos Turcos etiam ætatis illius scriptores vocant, cum Constantinus VIII. rebus Orientis præesset: *b* Russorum quoque, qui nunc *c* Moscoui vocantur; nec non Polonorum professio christiana ad hæc tempora potius, quam supe-

a Zonaras lib. 16. cap. 21. Adde quæ de Turcis ad sæculum IX pag. 95. diximus. Vngri autem sunt Vngari siue Hungari. In Pannonia enim & ad Istrum sedes habuisse tam Cedrenus, quam Zonaras testes sunt. Ille f. 548. *οἱ πρὸς δύσιν ἐν Παννονίᾳ κατῳκημένοι Τοῦρκοι*: hic in Leone Philosopho, *Τοῦρκοι, οἱ περὶ τὸν Ἴστρον, οἱ καὶ Οὔγγροι καλοῦνται.* Conuersionem alii ad Henrici II. tempora referuant, cuius soror nupsit Vngarorum regi. *Gemblac ad A* CIↃ X.

b Idem Zonaras Russorum conuersionem in sæculo IX in Basilio Macedone recensuit: contra Spanhemius Hist. Eccles. p. 769. & 910. disputat, sub finem X. sæculi integram gentem ad Christum adductam esse. Adde eundem de Polonis.

c Vel nomen hodie testatur Russos & Moscouos eosdem esse, vt adeo Luithprandus caute interpretandus sit lib. 5. cap. 6. *gentem,* dicens, *quam a qualitate corporis Græci vocant Russos, nos positione loci vocamus Nordmannos.*

ſuperiora pertinet, quamuis non negemus, raros chriſtianos etiam antea in illis gentibus fuiſſe. *a* Danos etiam boreales, & Liuones ac Sueonas maiori tum euangelii lumine perluſtratos eſſe, proditum in hiſtoriis eſt.

§. 6. Res Litteraria ſeu eruditorum paucitas.

Nec vero leuia damna erant, quæ ecclesiam premebant, inualeſcens in dies ſuperſtitio, impietas *b* pontificum, ruditas monachorum, & omnium qui ſacris operam addixerant, vt rari admodum fuerint, quorum litteraturam poſteritas commemoret. Oriens Conſtantinum habuit, Porphyrogennetum vulgo cognominatum, qui, neglectis fere imperii habenis, totus fuit in litteris: Alexandria Saido ſiue *c* Eutychio Batricide, vari-

a Sub Henrico & Ottone, *VVittichind. lib. 1. & 3 pag. 19. & 47.* Adde Spanhem. c. l.

b Adi vel ſolum Luithprandum lib. 6. cap. 6. quod nec Baronius diffitetur, intruſos fuiſſe in Romanam ſedem homines *monſtroſos, turpiſſimos, perditiſſimos, vsque quaque fœdiſſimos* &c.

c Eutychius eſt Græcum nomen: gentile *Said*, quod *felicem* ſonat Arabice.

variis litterarum monumentis claro gloriata est. Occidens sterilior fuit, nec fere quemquam habuit, qui scribendo adeptus nomen sit, præter annalium rudi stilo conditores Reginonem & Frodoardum, abbates, Luithprandum, diaconum Ticinensem, Wittichindum monachum Corbeiensem, & paucos alios.

SAECVLVM XI CHRISTIANORVM.

§. 1. Imperatores orientales: Constantinus VIII. Romanus Argyropolus, Michael IV, Paphlago, Michael V Calaphates, Constantinus VIIII (cui Turci & Nordmanni graues fuerunt) Michael VI. Stratioticus, Isaacis Comnenus, Constantinus X. Ducas, Romanus Diogenes, Michael Ducæ, Nicephorus Botoniates, Alexius Comnenus, qui perdunt quod multis periculis recuperatum fuerat; invalescente inprimis Turcorum potentia.

SVperiore sæculo virtus Græcis videbatur rediisse: nunc rursus ignauia perduntur, quæcunque tot prœliis & periculis recepta fuerant. CONSTANTINVS, Basilii Porphyrogenneti frater & in imperio collega, dum solus nunc rerum potitur, a Pazinacas & Saracenos vincit: at

a Frequens his temporibus Pazinacarum, Scythicæ gentis, mentio. Trans Danubium colebant vbi nunc Valachia est & Russia minor.

at proximus successor ROMANVS *a* Argyropolus ab iisdem barbaris grauiter adflictus Syriam perdit, *b* Chalepi principe quidquid Christianorum erat, quoquouersus occupante. Quod per *c* scelus inuaserat MICHAEL IIII, natione Paphlago, imperium, post septennium pietate deponit, in ascetarum disciplinam inuita vxore secedens. Nec MICHAEL V siue Calaphates quidquam egit imperatore dignum, & ne agere in posterum posset, seditione deiectus est & luminibus priuatus. Sub CONSTANTINO monomacho *d* Turci, qui per Persidem se infuderant, totum Orientem occupant, & ab Occasu

a Ἀργυρόπωλος, quasi argentarius.
b Vrbs Syriæ Χάλεπ: Aleppo nunc vocatur; tum sedes Turcorum principis. Ceterum hæc & quæ dicentur, potissimum ex Zonaræ annalibus sunt, quod semel indicasse sufficiat.
c Adulterii scelus, superstite Romano.
d Turci orientales, quos solos hodie hoc nomine adpellamus: non occidentales & Istri accolæ, de quibus supra non semel dictum fuit,

Occasu Nordmanni *a* Apuliam, Germanis nuper a Græcis extortam, inuadunt ac possident. MICHAEL Stratioticus, miles melior, quam imperator, altero anno abdicare se cogitur, sicut ISAACIVS Comnenus post biennium palatio *b* Studiense monasterium, & purpuræ monachi habitum antepofuit. CONSTANTINI DVCAE exercitum delent *c* Vzi, Scytharum gens, & ex Macedonia vsque prædam abigunt, quamquam mox omnes deleti ab Vngris sunt ex Scythis Pazinacis. *d* ROMANVS quidem DIOGENES, quem augusta maritum legerat Constantino mortuo, aliquamdiu represserat Sultanum, victricibus armis ad Euphratem progressus: grauia tamen post hæc passus

a Apuliam & Calabriam Germanos recuperasse amisisseque, supra in Ottonibus dictum est. De Nordmannorum inuasioneSigonius lib 8.

b Vide supra pag. 105.

c Zonaras lib. 18. c. 9. in hoc imperatore.

d Huius Romani victorias lege apud Zonaram 18. 11.

passus est, nec Iconium solum, futuram Turcorum regiam, aut solos *a* archistrategos interceptos vidit, sed ipse quoque captus a Turcis, a *b* suis autem crudelissime excæcatus fuit, *c* mitiorem sic hostem, quam domesticos expertus. Ex illo tempore cum MICHAEL *d* DVCAE imperaret, non amplius prædandi caussa prouincias Turci inuadebant, sed subacturi & possessuri, cum nemo esset, qui resisteret. Non a longinquo nunc hostis

a Erant Manuel Comnenus, Imperatoris fratre genitus: & Basilacius. *Zonar.*

b Captus a Turcis, liberaliter habitus, atque dimissus pace facta: redux ex captiuitate in itinere a Constantinopolitanis, Andronico auctore, opprimitur, & oculis priuatur, *Zonar.* 18, 15.

c Constantinus Manasses p. 254. ed. Meurs.

Ἐλέγχει γὰρ αὐτογενεῖς τῷ βασιλεῖ προδότας
Ῥωμαίους ὁ τριβάρβαρος, ἀλλόφυλος συμφύλους,
Γίνεται προμηθέστερος αὐτῷ καὶ τῶν οἰκείων.
Καὶ κηδεμονικώτερος αὐτὸς τῶν ὁμογνίων.

d Constantini Ducæ filius, ὁ τοῦ Δούκα.

hostis terrebat, sed Bithyniam ingressus, *a* Niceam & alia oppida occupauit, nec ALEXIVS Comnenus, qui *b* NICEPHORVM Botoniatem deiecit, prohibere potuit, ne *c* insulæ partim deficerent, partim ab hostibus subigerentur. Non enim a Turcis solis premebatur, sed a Francis quoque siue *d* Nordmannis ad Epidamnum victus & castris exutus fuit.

§.2. Imperatores occidentis Henricus II. Sanctus, Conradus II. Salicus, Henricus III, Henricus IV. longo, sed infelici imperio usus.

In Occidente Ottonibus successerat HENRICVS Sanctus, dux Boiariæ, conditor Bambergensis episcopatus qui *e* Nordmannorum auxilio Apuliam Græcis

F ereptu-

a Vnde est, quod sacri belli militibus hæc vrbs in transitu expugnanda fuit.

b Nicephorus successit Michael: Nicephoro Alexius.

c Cyprus, Creta, Chios, Lesbus, Samus, Rhodus: quamquam postea recuperatæ a Græcis. *Zonar.* 18. 22.

d Robertus Apuliæ & Calabriæ dux, contra Alexium in Græcia bellum gessit. *Zonar. c. l.* & *Sigon. lib 9.*

e Herman. Contractus ad annum CIↃXXII, & Bertoldus Constantiensis principio continuationis.

excepturus male consuluit Italiæ securitati, sedem in ea & dominationem figentibus, qui auxilio venerant, CONRADVS II siue Saliquus, Francus genere, *a* Burgundiam, quæ per annos plus quam CXXX. suæ gentis reges habuerat, imperio adiungit, ex pacto vel testamento Rodulfi III, regum ex illa gente vltimi. HENRICVS III, siue Niger, *b* Vngaros, Polonos, Bohœmos compescit, & tres vitio creatos *c* pontifices & de sacerdotio alter-

a Idem ad ann. CIↃXXXII, & Sigeb. Gemblac. ad ann. CIↃXXXIIII, & Otto Frising. 6. 30.

b Immo regnum Vngriæ Henrico traditum fuisse, idem Hermannus Contractus, grauis scriptor illorum temporum, refert ad annum CIↃXLV. *Petrus*, inquit, *Vngrorum, Henricum regem ad se inuitatum magno paratu suscepit, eique regnum Pannoniarum principibus Vngrorum fidelitatem illi & successoribus iuramento firmantibus, reddidit.*

c Sigebertus ad ann. CIↃXLVI, *Romæ vno contra duos, & duobus contra vnum de papatu contendentibus, rex Henricus contra eos Romam vadit, & eis canonica & imperiali censura depositis* &c.

altercantes deponit *a* totidem nouos constituit, iure iurando pollicentibus Romanis, se *b* sine imperatoris consensu nunquam electuros esse antistitem. Quem vltimum constituit & contra Nordmannos defendit, Leo IX fuit; *c* primus pontificum, qui armis se tueri & bellum gerere, quamquam infelici successu, ausus est. Quinquennium supra medietatem saeculi erat, cum HENRICVS IIII, puer admodum, patri successit, *d* longo quidem, sed infelici imperio vsus, a papa Hildebrando, qui Gregorius VII dici volebat, & RVDOLFO anticaesare *e* atrociter agitatus, & a suo tandem *f* filio, exacto saeculo, depulsus in exsilium.

a Bambergensem primo episcopum, Clementem II; deinde hoc mortuo Damasum II, & tandem Leonem IX.

b sunt verba Sigeberti Gemblacensis c. l.

c Hoc accurate, vt solet, exposuit Casp. Zieglerus in *Episcopo milite in Vet. eccles. inuiso*, cap. XI.

d quinquaginta annorum, sed tumultuum pleno & aduersarum rerum. *Sigebert.*

e Vide anonymum de Vita Henrici IIII.

f Henrico V. qui postea imperauit.

§.3. Pauca de regnis Angliæ (quam Nordmanni regunt) Franciæ (vbi regnant Hugonis Capeti posteri) & vtriusque Hispaniæ, quæ sub Sanctio Maiore coalescit, postquam Castella regni nomen acceperat.

Cetera Europæ regna minore historiarum luce illustrata sunt, præsertim septentrionalia. Angli ex Neustriæ Nordmannis nunc nouos reges accipiunt. In Francia Hugonem Capetum, nouæ familiæ conditorem, ROBERTVS filius, sub initium sæculi excepit, hunc a XXXIII annis filius HENRICVS, & post XXIX annos huic successit filius *a* PHILIPPVS, quem rebus in secuturum vsque sæculum præfuisse, suo loco dicemus. Hispania citerior, qua Christianis parebat, Aragoniæ & Nauarræ regna *b* coniuncta vidit: vlterior hoc memorabile habuit, quod, cum *c* Pelagius, Gothicus genere, Saracenis Hispaniam inuadentibus, non rex Gothorum, sed Legionis & Asturiarum, quo confugerant Christiani, cum successoribus adpellatus fuerit; hoc

a Sigebertus ad ann. clↃLX.

b Vide Vasæi annales.

c Idem Vasæus cap. 16. prolegom. & Alfonsus a Carthagena cap. 69

hoc sæculo Castella, a comitibus adhuc recta, regni nomen acceperit, Sanctio Maiore Nauarræ rege, matrimonii iure eam prouinciam consecuto, quam filio *a* FERDINANDO dedit, qui Legionis regnum connubio adiunxit, vt ex hoc tempore non amplius Legionis & Asturiæ, sed Legionis & Castellæ reges, oblitterato Asturiarum nomine, dicerentur. Hunc Ferdinandum Imperatoris titulum adfectasse, sed cohibitum fuisse ab Henrico III, Germaniæ rege & Romano imperatore, ipsis Hispanorum *b* historiis proditum est.

§.4. Belli sacri initia duce Godofredo Bullionæo.

Exeunte hoc sæculo *Bellum Sacrum*, seu expeditio in terram sanctam, in concilio *c* Claromontano decreta fuit. Multi ergo principes duce *d* GODOFREDO Bullionæo ex Europa in Asiam traiecerunt, & Ni-

a Vasæus c. I, & Tarapha ad ann. CIↃXXV.

b Ioann. Marianæ lib. 9. cap. 5.

c Clarus Mons ciuitas Aluerniæ, vbi concilium coactum fuit anno CIↃXCV. *Robertus Monachus lib. 1. VVilhelm. Tyr.* 1. 14.

d principe tractus Lotharingici.

Nicea Bithyniæ *a* operoso obsidione capta, per Pisidiam & Lycaoniam, non semel cum Turcis confligentes, transeunt, & *b* Tarsum cum aliis Ciliciæ oppidis expugnant. *c* Edesseni Balduinum, ducis fratrem inuitabant, vrbem regiam ipsi dedentes, cum maior exercitus pars Antiochiam, quæ ad Orontem est, obsiderent, & post multos labores inexpugnabilem proditione *d* ciuis Christiani caperent, eamque contra Turcos, qui recuperatum ibant, turpem quamuis famem perpessi, fortiter defenderent. Inde *e* Hierosolyma expugnata Godofredum, qui dux militiæ fuerat, *f* regem constituunt, cui post annum defuncto

a nauibus per terram e mari Constantinopolitano in lacum (*Plin 10. epist. 50.*) deductis, qui occidentale vrbis latus tutum præstabat, *Guil. Tyr.* 3, 6.

b Idem lib. 3. cap. 21.

c Idem lib. 4. cap. 2.

d Albertus Aquensis lib. 4. Robertus Monachus lib. 5. Guil. Tyrius lib. 5. cap. 21.

e Idem Guilelmus lib. 8. cap. 18. Robertus lib. 8. Aquensis lib. 6.

f Guil. Tyr. lib. 9. cap. 2. Aquensis lib. 6. cap. 33.

defuncto frater *a* BALDVINVS successit princeps Edessenorum. Hæc origo est Christianorum Hierosolymitani regni, quod octo tantum regibus mansit, durauitque annos LXXXVIII.

§. 5. Hildebrandi pontificis superbia & impietas.

Dum ita crescere res in Oriente videbantur, damnum haud leue sensit in Occidente ecclesia, Hildebrando pontificiam potestatem *b* supra reges & imperatores extollente, quæ eo plus roboris in dies accepit, quo pauciores in Europa relicti principes erant, optimo quoque ad sacram se militiam addicente, qua vel exstinctus fuit, vel procul ab Europæ finibus submotus.

a Idem Alb Aquensis lib 6. cap. 30. & 43.

b Notus ex Sigeberto ad annum cIↃLXXVII & aliis, fastus hominis, qui cum Rudolphum contra Henricum inauguraret, coronam ei misit inscriptam,

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolfo.

De hoc papa morituro idem Sigebertus ad ann. cIↃLXXXV refert, *Deo, Petro & toti ecclesiæ* confessum esse, *se valde peccasse in pastorali cura*, quod Baronius quidem mendacium vocat, Sigebertus autem testatur: *De hoc ita scriptum reperi.*

§. 6. Res litteraria.

Litterariam rem, vt tempora ferebant, iuuerunt apud Græcos *a* Theophylactus, Achridensis Bulgarorum metropolitanus, qui æque ac Oecumenius, eiusdem fere temporis scriptor, Chrysostomi monumenta diligentissime expressit, vt fere epitomen illorum fecisse videantur; Georgius Cedrenus monachus, & Ioannes Curopalata, conditores historiarum: in Occidente Fulbertus & Iuo, Carnotenses episcopi; Lanfrancus, Cantuariensis archiepiscopus, qui Berengario, *b* Turonensis ecclesiæ vel Andegaviensis diacono, de *c* sacra Eucharistia contra antiquam fidem sentienti, tam scripto libro, quam voce & suffragio in *d* Romana synodo cum primis restitit: & annalium scriptores Herman-

nus

a Dubia multis, aliis paullo antiquior Theophylacti & Oecumenii ætas. Consule præter alios & Spanhem. ad secul. x.

b Sigebertus ab ann. cIↃ L I. Turonensis ecclesiæ, ceteri Andegauienses diaconum vocant.

c Idem Sigebertus c. l.

d sub papa Nicolao II, anno cIↃ L IX.

nus Contractus, Augiensis monachus, *a* nobili genere; Bertoldus Constantiensis, Lambertus Schafnaburgensis. Ingulphus Anglus,& MarianusScotus,monachusFuldensis.

SAECVLVM XII CHRISTIANORVM.

§.1. *Belli sacri* successus,& reges Hierosolymitani a Balduino I. ad Guidonem vsque, qui a Saladino fugatus est.

CVm Balduinus I Hierosolymæ regnaret, noua *b* expeditio in Palæstinam ex Occidente suscipitur, sed fraude Alexii imperatoris *c* quinquaginta millia hominum in Asia minore cæduntur. Regno post hæc accesserunt *d* Antipatris,Cæsarea, Ptolemais,Tripolis,Berytus,& auxiliantibus Danorum *e* Norwagorumque nauigiis valida vrbs Sidon, Saracenis aliquoties in-

F 5 fu-

a Ex illustri comitum Veringensium genere,quorum possessiones nunc Hohenzolleriani tenent.

b Guilielm.Tyrius lib.10. cap. 12.

c Idem cit. lib. cap.13.

d Obsidionales has expeditiones scripsit idem Guilielmus lib.10. cap.14. & lib.11. cap.16. 13.

e Idem lib.11. cap.14.

fugam conuersis, quos cum in Ægyptum vsque persequeretur, ipsi expeditioni rex *a* immoritur. Sufficitur BALDVINVS II, *b* ancipiti Marte cum Turcis ad Antiochiam pugnans & tandem *c* captus, sed post XVIII menses, datis obsidibus & ingenti redemtionis precio promisso, libertati redditus. Antequam vero liberaretur, Venetorum ope, qui nunc potentes mari erant, *d* Tyrus in deditionem redacta fuit. Mortuo Balduino Andegauensis comes *e* FVLCO, gener illius, successor datus est, qui vndecimo regni anno equo praecipitatus, dum *f* leporem venatur,

a Balduino II, filio comitis Retelii, Eustachius, frater Godofredi & Balduini I, regnum cessit. Consanguineus Bullionaeorum erat, etiam antea successor Balduini I. in ducatu Edesseno per XVIII. annos: succedit in regno anno clɔ CXVIII. *Tyrensis lib. 12. c. 1. & 3.*

b vincitur & vincit, lib. 12. cap. 10. & 12.

c Bis capitur, lib. 12. c. 17. & 19.

d Idem Guil. Tyrius lib. 13. cap. 6. seq.

e) Idem lib. 14. cap. 1.

f Idem lib. 15. cap. 27. & Robertus de Monte ad A. 1143.

tur, animam exhalauit. Filius BALDVINVS III, tredecim annorum puer, *a* Edessam amittit, quo tempore *b* Conradus III imperator, & *c* Ludouicus VII rex Galliæ in Palæstinam moturi, ille ad Iconium, hic inter Laodiceam & Attaleam Turcorum insidiis tantummodo opprimuntur. Qui euaserant periculo, *d* Damascum obsident, sed, ducibus pecunia corruptis, soluitur obsidio, & infectis rebus *e* Conradus in patriam reuertitur. Rex Balduinus III, Ascalone in potestatem redacta, apud Tripolim *f* medici, vt putabatur, perfidia exstinguitur, regnum fratri AMALRICO relinquens, qui

a lib. 16. cap. 5.

b ibidem cap. 20 seq. Robertus de Monte ad ann. cIↃ CXLVII. & Sanutus lib. 3 part. 6. cap. 19.

c Guilelmus Tyr. cap. 23. seq. & Robertus c. l.

d Guil. Tyr lib. 17. cap. 4. seq.

e ibidem cap. 8.

f Pillulas venenatas medicus a Christi cultu alienus dederat. Mortuus an. cIↃ CLXII. *Guil. Tyr. 18. extremo.*

qui *a* Aegyptiis ad petendam pacem coa-ctis fato concessit, cuius filius BALDVINVS IIII, Saladinum Ægypti dominum, *b* aliquoties vicit, tandem ab eodem ad Sidona victus, rerum summam, quam per morbum administrare nequibat, comitibus commisit, & tandem sororis filium *c* BALDVINVM V, quinque annorum puerum, successorem constituit, qui *d* vnum tantummodo annum superstes fuit auunculo. Vitricus ergo *e* GVIDO, matre pueri nitente, inuitis aliis, rex factus eas turbas discordiæ concitauit, quibus regnum breui post tempore euersum est penitus. Saladinus enim *f* fugato Gui-

a Idem lib. 19. cap. 5. & 26. seq. captis nempe præcipuis oppidis Cayro & Damiata. *Marinus Sanutus lib. 3. part. 6. cap. 21.*

b Mar. Sanutus lib. 3. part. 6. extrem.

c Vide Tyrium lib. 22. cap. 25. & 29, & Marinum Sanutum lib. 3. part. 6. extrem.

d Mortuus Balduinus IIII anno cIɔ cLXXXV; puer Balduinus cIɔ cLXXXVI. *Sanut. c. li*

e Sanutus lib. 3. part. 6. cap. 24.

f Guido pulsus a Saladino in Cyprum refugit,

Guidone *a* Hierosolymam cum praecipuis vrbibus occupauit, & actum fuisset de Christianorum rebus, nisi ex Europa auxilia opportuna subuenissent, quibus Ptolemais, Tyrus & aliae christiani regni partes sunt recuperatae. Hierosolyma adhuc manebat in potestate barbarorum.

§. 2. Orientis imperatores: Joannes Comnenus, non infelix, Manuel, subdolus, Andronicus Comnenus Alexii pueri percussor, Isaacius Angelus Saracenis amicior, quam sacrae militiae, Alexius Ducas, Murzuflus cognomine, imperii raptor.

Dum haec in Palaestina geruntur, Byzantii patri Alexio successerat IOANNES Comnenus, Hunnorum in *b* Pannonia victor, Scytharum quoque, Thraciam inuadentium repressor, qui in Cilicia, ex Syria redux, inter *c* venandum vulneratus interiit. Hunc excepit filius MANVEL, Conrado III, Romano imperatori

fugit, quam insulam ab Richardo, Angliae rege, qui proxime subegerat, possidendam accepit. *Nicetas de Isaac. Ang. lib. 2, extremo.*

a Idem Sanutus lib. 3. part. 9. cap. 6. Amissa autem Hierosolyma anno CIↃ C LXXXVIII.

b Nicetas Choniates in Ioanne cap. 4. & 5.

c Guil. Tyrius lib. 15. cap. 23.

ri *a* adfinitate iunctus, sed subdolus & fraudulentus, sacræ expeditionis milites panibus ex farina & *b* gypso compositis occidens, postea *c* victus a Sultano Iconiensi. Nec alio in militiam hanc animo successores sunt, quippe ANDRONICVS Comnenus, pueri Alexii pro tutore *d* percussor Constantinopoli *e* Latinos alios in fugam pellit, trucidat alios: & ISAACIVS ANGELVS, *f* fœdere cum Saracenis percusso, *g* infidus est in sacros milites, sub Friderico enobarbo in Palæstinam proficiscentes: nec ALEXIVS DVCAS, Murtzuflus cognomento, im-

a Comes enim Sulbacensis Berengarius duos imperatores, Orientis & Occidentis, habuit generos. *Otto Frising. l. 1. Gest. Frider. & Tyrens. 16, 23.*

b Nicetas lib. 1 de Manuele cap. 5. p. 74. τοῖς ἀλφίτοις ἐμφύροντες τίτανον ἐποίουν τὰ σιτία ὀλέθρια. Sibi autem non constare ait, an imperatore iubente, ὡς ἐλέγετο, *ut fama erat*, hoc factum sit.

c Idem Nicetas lib. 6. vitæ Manuelis.

d Nicetas in vita Alexii huius cap. 18.

e Idem c. l. cap. 11.

f Idem in Isaacio Angelo cap. 5.

g ibidem cap. 2.

imperii raptor, aliter adfectus erat. Nulli horum impune perfidia cessit, sed iste *a* horribili vitæ exitu; ille *b* oculorum orbitate; his *c* exsilio ac fuga Latinis pœnas dedit.

§. 3. Occidentis imperatores: Henricus V, qui *inuestituram ecclesiasticam* pontifici cedit, vt Lotharius Saxo patrimonium Petri, Conradus III. *Suevus*, Fridericus Barbarossa sacræ expeditioni immortuus, Henricus VI. filius, Siciliæ rex, cognomento Asper.

In Germania post initium sæculi HENRICVS V. imperabat, *d* impius in patrem pontificum instinctu, quibus *e* ius inuestituræ clericorum cessit, sicut successor LOTHARIVS Saxo possessiones *f* Mathildianas, quod Petri patrimonium adpel-

a Verberibus enim sane multis adfectus, manu & altero oculo truncatus, scabioso camelo per vrbem vectus & stercore contaminatus, tandem pedibus suspensus est, vt lenta morte exstingueretur *Nicetas in Andronico lib. 2. c. 11.*

b Idem lib 3. cap. 9. de Isaacio Angelo.

c Vide initium sæculi sequentis.

d Vide supra dicta pag. 123.

e Appendix ad Chron. Mariani Scoti.

f Mathildis, partis Hetruriæ domina, fertur possessiones suas pontifici testamento donauisse, mortua circa annum cIↃ cxv.

Suspe-

adpellatur. CONRADVS III, euerso æmulo HENRICO Superbo, sacræ militiæ, vt prædiximus, se dedit, quamquam aliorum discordia impeditus infectis rebus ex Palæstina domum reuertit. Nec felicior eo bello fratris filius FRIDERICVS Barbarossa, *a* victor quidem Iconiensis Sultani, in limite autem *b* Armeniæ Minoris, aut Syriæ, non magno flumine submersus, inopinato fato maximum sui desiderium reliquit. Nam patriæ rebus haud male consuluerat, cuius & hæc memoranda facta sunt; quod *c* Bohemiis regem pro duce dedit, & *d* Franconiæ ducatum Herbipolitano episcopo donauit. Filius FRIDERICVS, consors militiæ, Phœnice & Cœlesyria recuperatis

ratis

Suspectam vero donationem reddit, quod an. CIƆ CXV, Conrado Abbate Vrspergensi teste, *ab Italia directi nuntii ad defunctæ prædiorum terras amplissimas hereditario iure possidendas cæsarem* Henricum *inuitaerunt*

a Nicetas Choniates in Isaac. Ang. lib. 2. cap. 6. & 7.

b Idem cap. 8. & Siffridus ad ann. CIƆ C XC.

c Guntherus 6. Ligur. v. 446.

d Trithemius chron. Hirsaugiens. ad annum CIƆ C LXVII.

ratis expeditioni *a* immoritur: alter filius HENRICVS VI. *b* Siciliæ quoque regnum cum Italiæ parte matrimonii iure, quod filiam Rogerii regis vxorem duxerat, consecutus est cum *c* Asperi cognomine, quod durius in eos, qui regnum occupauerant, consuluisse videbatur.

§. 4. Siciliæ reges ex Nordmannis, in Rogerio II. exstincti.

Siciliam enim, quam Græcis Saraceni eripuerant, *d* Rogerius Nordmannus vindicauit, filioque reliquit Simoni, sine tamen regio nomine, cui frater *e* ROGERIVS cum successisset, Calabria & Apulia auctus, rex Siciliæ creatur, regnique sedem Panormi primus constituit. Ab huius filio & nepote *f* GVILELMIS ad *g* TANCREDVM, Rogerii nothum filium, Siciliæ regnum translatum fuit, cuius filium

a Nicetas c. l. cap. 8.

b Thom. Fazellus de Reb. Sic. dec. post lib. 8. cap. 1.

c Idem Fazellus c. l.

d Idem Fazellus lib. 7. cap. 1.

e ibidem cap. 3.

f filius *Malus*, nepos *Bonus* cognominatus. *Fazell.* cap. 4. & 5.

g ibidem cap. 6.

lium ROGERIVM II. sub auspicium regni imperator HENRICVS *a* dolo oppressit, atque ita Siciliam cum magna parte Italiæ circa *b* Neapolim & Apuliam dotis titulo, vxori debitæ, Tancredi familiæ & Nordmannorum genti extorsit anno humanæ salutis MCXCV.

§. 5. Galliæ reges Ludouicus VI, & VII, Philippus II; & Angliæ, Guilielmi, Henricus I, Stephanus, Henricus II, & Richardus, Cyprum Græcis eripiens.

Gallia longæuos reges his temporibus vidit. Philippo enim *c* XLIX. annorum regi, & LVDOV. VI. annorum XXVIII. succesſit *d* LVDOV. VII, filius sexti, & huic post XLII. annos filius *e* PHILIPPVS II. vterque sacra militia nobilitatus, ille Conradi III. temporibus, hic *f* vna cum Richardo rege Anglorum. Nam etiam

a quasi partiturus cum eo regnum esset: imprudenter consentientem cepit & in exsilium misit. *Idem lib. 7. cap. 7.*

b inde nomen natum est regni Neapolitani, quod cum Siciliensi coniunctum fuit.

c Mortuus Philippus I. ann. CIↃ C VIII.

d Robertus de Monte ad annum CIↃ C XXXVII.

e Idem Robertus ad ann CIↃ C L XXXI.

f Sanutus lib. 3. parte 10. c. 4.

etiam Anglia nunc reges suos ostentat, ex Galliæ Nordmannis ortos, pactis, & victoriis potitos regno, *a* GVILIELMOS patrem & filium, sed hos sub finem sæculi prioris, HENRICVM fratrem minoris Guilielmi, & *b* STEPHANVM sorore eius genitum, quem HENRICVS itidem dux Nordmanniæ, & tandem vergente sæculo filius Henrici RICHARDVS, excepit, qui in Hierosolymitano itinere Cyprum *d* Græcis ereptam Guidone *e* concessit, Palæstinæ regno ab Saracenis nuper expulso.

§. 6. Res Hispaniarum & Portugalliæ,

Hispania nouos Alfonsos, Sanctios, Ferdin. nume-

a Guilielmus, dux Nordmanniæ, ex pacto, quod cum Heraldo fecerat, successurus erat Eaduvardo Angliæ regi; cum vero Heraldus pactis non staret, acie victus cecidit, & Guilielmus regnum sibi ac posteris adquisiuit, coniunctamque tenuit Nordmanniam. *Matth. VVestmonast. ab anno* cIↃ L IX. *pag.* 218. *seqq.*

b Rob. de Monte ad ann. cIↃcXXXV.

c VVestmonast. ad ann. cIↃ CLIIII.

d Præfectus insulæ erat Isaacius Comnenus, iniquus sacræ militiæ, a Richardo captus. *Nicetas lib. 2. extrem de Isaac Angelo.*

e ἐδωρήσατο εἰς σφετέραν χώραν τὴν Κύπρον τῷ Ἱεροσολύμων ἐγκεχειρισμένῳ *Nicetas c. 4.*

numerauit. ALFONSVS VI. *a* Toletum Saracenis inclinato sæculo superiori eripuerat; & ALFONSVS VII. *b* Aragoniæ primum, deinde etiam Castellæ & Legionis rex matrimonii iure, Cæsaraugustam, Tudelam, Bilbilim recuperauit, prohibere autem non potuit, quo minus ingens vis barbarorum ex Africa in *c* Bæticam se denuo infunderet, Granatensis regni fundamentum altero sæculo positura. Filium SANCTIVM Castellæ, FERDINANDVM Legionis heredem fecit, *d* diuidens regna, non prius, quam in Ferdinando III coniungenda. Portugallia etiam nunc reges habere cœpit, ALFONSO, Alfonsi VI, Castellæ & Legionis regis progenero, a militibus, cum contra Saracenos pugnaret, rege salutato, cum antea dux, pater vero Hen-

a Roderic. Sanctius part. 3. cap. 29. & Francisc. Tarapha ad ann. CIↃ LXXIX.

b Idem Tarapha ad ann. CIↃ C VI, & in Alfonso IX.

c Rodericus Sanctius part. 3. c. 31.

d Vasæus prolegom. c. 19.

Henricus Lotharingius, gener Alfonsi VI, comes Portugalliæ adpellaretur.

§. 7. Res Ecclesiæ (Anselmus & Bernhardus) & litterarum.

Ecclesia piissimos patres admirata est, *a* Anselmum Cantuariensem archiepiscopum, & *b* Bernhardum, abbatem Clarevallensem, quibus accedunt Petrus Cluniacensis abbas, Hugo & Richardus, vterque de Sancto victore cognominatus. Hi editis in lucem libris plus christianæ rei bonisque moribus contulerunt, Bernhardus præsertim & Anselmus; quam qui æquales ferme eisdem fuerunt Petrus Lombardus & Gratianus, sententiarum aut canonum collectores. Historiis scribendis operam dederunt Sigebertus, Gemblacensis monachus; Otto episcopus Frisingensis, Godofredus Viterbiensis, & belli sacri scriptorum præcipui Albertus *c* Aquensis ac Guilel-

a Anselmus mortuus anno CIↃ C IX, *Sigebert.* vnde in superiore sæculo ab aliis scribitur, quo maxime floruit.

b Bernhardus fit monachus CIↃ C XIIII, moritur CIↃ C LIIII. *Rob. de Monte.*

c Ab Aquisgrano hoc nomen deduci, Barthius

Guilelmus *a* Tyrensis archiepiscopus. In Græcis clari erant Ioannes Zonaras ab orbe condito ad sua tempora historiam persecutus; & Theodorus Balsamo, illustrator canonum synodicorum, quam viam etiam ingressus est ipse Zonaras. Iudæorum diu sepulta studia hoc tempore excitabantur a Salomone Isacide Trecensi, quem *b* Iarchi vulgo cognominant, R. Abrahamo Ben Esra; tribus Kimchiis, patre Iosepho, filiis Mose & Dauide; R. Mose Maimonide, & Mose Gerundensi, quibus celebrem peregrinatorem adiungo R. *c* Beniamin Tudelensem: & auctores

thius auctor est MS. commentario. Germanum certe fuisse, ex stilo non obscura indicia sunt.

a Dicitur VVilhelmus Tyrius & VVilliermus Tyrensis, aliis Germanus est natione, Gallus aliis, Vossio Syrus videtur, quem vide de Hist. Lat.

b De hoc falso cognomine *jarchi* in Rabbinismo nostro disputamus.

c Finiuit orbis terrarum iter R. Beniamin anno CIↃ C LXXIII: eodem etiam mortuus est. *Iuchasin pag. 134. & Zemach. Dauid p. 55.*

res *a* Aruch, Cosri, & Seder Olam. Sub idem tempus *b* Dauid el Dauid, falsus Messias, multos in Persia decepit, fabulam tandem capitali supplicio finiens.

SAECVLVM XIII. CHRISTIANORVM.

§. 1. Orientis imperium sublato per Murzuflum Alexio V, ab illo *ad Latinos translatum*, recuperat tandem Michael Palæologus, cui succedit Andronicus filius. Imperium Trapezuntinum.

FRanci & Veneti auxilia in Palæstinam deducentes obuium habebant in itinere *c* Alexium puerum Isaacii Angeli filium, de iniuriis Alexio patrui, qui fratre suppresso imperium inuaserat,

a De his, vt & ceteris idem R. Gans & Zemach. Dauid p. 54.

b De hoc in Schefet Iehuda cap. 21. copiose, vnde excerpta in Rabinismo dedimus. In Zemach Dauid pag. 54. euentus Dauidis el Dauid, qui עשה את עצמו משיח *seipsum Messiam fecerat*, ita describitur, לסוף נכרת ראשו. והיהודים נענשו מאה ככרי זהב *tandem præfectum est caput eius & Iudæi multati sunt centum talentis auri*. Ponit hoc R. Gans in anno התת"צה, qui Christianorum est ciↄ cxxxv.

c Nicetas lib 3 de Alexio Comneno cap. 9, Sabellicus Hist. Venet. Decad. 1, lib. 8.

rat, grauiter conquerentem. Moti in dignitate rei principes Constantinopolim expugnant, & ALEXIO V. paternum solium restituunt. Post hæc puero imperatore per *a* ALEXIVM MYRTZUFLVM sublato, Franciscum Venetis denuo *b* expugnant Constantinopolim, & BALDVINO Flandriæ comite in solium euecto, Græcum Imperium ad Latinos sub initium sæculi transferunt. Contra hunc Niceæ in Asia imperator salutatus est *c* THEODORVS LASCARIS, Alexii fugitiui gener: DAVID vero & ALEXIVS, Andronici tyranni nepotes, *d* Ponticam Asiam occuparunt, ille quidem Hera-

a Idem Nicetas in Vita huius pueri sub finem. *Murtzufli* cognomen ibidem cap. 4. ita explicatur, ὁ Δούκας Ἀλέξιος, ὃς ἐκ τοῦ συνεσπᾶσθαι τὰς ὀφρῦς, καὶ οἷον τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπικρέμασθαι πρὸς συναφὴν Μούρτζουφλος.

b Nicetas in Mortzuflo cap. 2. & Sabellicus c. l.

c Nicephorus Gregoras lib. 1. & Nicetas in Balduino cap. 10.

d Nicetas Choniates c. l.

Heracleam & Paphlagoniam: Hic Trapezuntem, Sinopen & Colchidem, quæ initia sunt imperii Trapezuntini, post CCL. circiter annos a Turcis destruendi. Lascari Niceæ sedem figenti Bithynia, Lydia, Smyrna & Ephesus parebant, & his interiecta oppida, & plures Aegæi maris insulæ, qui vero *a* Manueli Maurozomæ, socero Iconiensis Sultani, Chonas & Phrygiæ Laodiceam cum aliis ad Mæandrum sitis oppidis concessit, vt Sultanum amicum & socium haberet contra Latinos. Sic diuisum erat Orientis imperium, vt tamen primæ partes & regia Constantini vrbs penes Latinos ad quartum successorem manerent. Balduino enim a *b* Bulgaris capto & crudelissime necato suffectus est frater

G *a* HEN-

a Nicetas Choniates in Balduino cap. 10. hæc prodidit & præcedentia.

b Nicetas c. 1. ἐν τῷ Σκυθικῷ πολέμῳ, *Scythico bello*: Gregoras l. 1. c. 5. ait ab Asane, *Bulgarorum* principe, victum captumque fuisse: addit vero, eum μισθοφορικὸν οὐκ ὀλίγον ἐκ τῶν παρὰ τὰ βόρεια μέρη τοῦ Ἴστρου Σκυθῶν habuisse.

a HENRICVS, & huic exstincto b PETRVS, Altisiodorensis comes, & huic quoque, a Lascarinis intercepto, c ROBERTVS, Petri filius; sorore Balduini & Henrici Iolenta genitus, & tandem frater illius d BALDVINVS II, qui a Palaeologo pulsus in Galliam e fugit, nec vel f Caroli Siciliae regis adfinitate recuperare potuit, quem locum & dignitatem amiserat, Niceae post Theodorum

a Nicetas & Gregoras c. I.

b Gregoras lib. 4. cap. de ἁλώσει vrbis, non censet Petrum in numero Latinorum imperatorum, forsan, quod interceptus a Lascarinis fuit, antequam in vrbem veniret: Romae autem a papa Honorio coronatum fuisse, in vitis pontificum refertur. Plura de illo in Chron. Hirsaug. T.1. p. 528.

c Niceph. Gregoras lib. 1. & 4.

d Mich. Ritius lib. de Regib. Hierosol. extremo, interponit Ioannem Brennum, Hierosolymitanum quondam regem, cui ex pacto Balduinus imperium ad tempus cesserit.

e Pachymeres lib. 2. c. 27.

f Pulsus, vbique terrarum auxilia quaesiuit ad recuperandum perdita, apud pontificem, Venetos, Gallos, Siculos; verum nec data

dorum *a* IOANNES gener, & hoc defuncto *b* THEODORVS II, nepos primi ex filia, imperauerat, cum MICHAEL PALAEOLOGVS, *c* filio Theodori oppresso, Constantinopolim nocturnis insidiis recuperavit. Annos *d* XXI. in vrbe recepta regnaverat Palaeologus succedente in patris defuncti locum ANDRONICO fi-

data nec negata auxilia. *Sabellic. de Venet. dec. 1. lib. 10. p.* 168. Solus Carolus, Siciliae rex, pronior erat ad opem ferendam, cui id vero haud permisit pontifex Romanus. *Georg. Pachymeres, lib. 2. c. 32. & lib. 4. cap. 29. lib 5. cap. 8. & 26.*

a Lascaris cum XVIII. annos imperasset, diem suum obiit, imperium relinquens Ioanni Ducae, genero suo, *Gregoras lib. 2. pr.*

b Hic etiam *Lascaris* ex matre cognominatur, imperio admotus anno CIƆ CC LV, mortuus CIƆ CC LIX. *Possinus ad Pachymerem.*

c Ioanni nomen puero erat, quem Palaeologus excaecauit. *Pachymeres lib. 2. c. 9. & lib. 8. c. 16.*

d Recepta Constantinopolis ann. CIƆ CC LXI. mortuus Palaeologus CIƆ CC LXXII, *Possinus in chronol. Pachymeris.*

lio, de quo ſequenti etiam ſeculo dicturi ſumus.

§. 2. Hieroſolymitani imperii reges vltimi, & *interitus*.

His temporibus deſperatæ res Chriſtianorum in Palæſtina erant, & vix nomen regni reliquum, quod GVIDO fratri *a* ALMARICO, hic genero *b* IOANNI Brenno reliquerat, quo cedente *c* FRIDERICVS II. Romanus Imperator & rex Siciliæ vſurpauit, Hieroſolymam barbaris denuo extorquens, quæ vero breui poſt tempore cum Tripoli, Sidone, Beryto, & ceteris oppidis *d* amiſſa rurſus fuit: quemadmodum paullo ante *e* Ludouicus IX, rex Galliæ, Damiatam quam ceperat, ipſe mox *f* captus cum ingenti pecu-

a Sanutus Torſellus lib. 3. part. 10. c. 8. extr.

b Idem part. 11. cap. 3. & 4.

c Fazellus de Sicul. lib. 8. in Friderico, & Ritius de Reg. Hieroſ.

d Vide Sanutum Torſellum lib. 3. part. 12.

e Idem c. 1. cap. 2. & Siffridus ad ann. CIↃCCXLIX.

f Solos fratres regis captos Aemilius Veronenſis lib. 7. ſcribit: Siffridus autem c. 1. & Sanutus c. 3. ipſum quoque regem; & Ritius lib. 2. & regem & fratrem; non fratres.

pecunia, vt cum fratribus liberaretur, reddere coactus fuit. Sic cunctis deperditis sola Ptolemais restabat, arx belli & Tyrus, cum paucis castris Christianorum: *a* Ptolemaide autem a Saracenis expugnata, *b* Tyrus quoque & castella cetera metu deseruntur. Christianis, qui supererant, in Armeniam, Ciliciam & Cyprum diffugientibus: & exspirauit Christianorum in Oriente imperium anno post Bullionæi victoriam cxcvi; sæculi vero, quod scribimus, xci. Certarunt tamen aliquamdiu de inani nomine amissi regni reges Cypri & Siciliæ, vel genus ducentes ex *c* Isabella regina, vel *d* Mariæ heredis caussati donationem.

§ 3. Vesperæ Siculæ, regesque Siciliæ, quæ ad Aragonios tandem delata.

Siciliæ clades, quæ *Vesperis Siculis* nomen dedit, nouennio antecesserat supremam Christianorum in Palæstina calamitatem.

G 3

a Sanutus Torsellus lib. 3. part. 12, cap. 21.

b ibidem cap 22.

c Mich. Ritius lib extr. de Reg. Hierosolym. Fuit soror Balduini IV, matertera quint.

d Sanutus Torsellus part. 12. cap. 15. 16. Carolum Siciliæ regem intelligens.

tem. Diximus Henricum VI, Romanum imperatorem, Siciliam Nordmannis eripuisse, a quo filius *a* FRIDERICVS II. acceptam suo filio *b* CONRADO reliquit, quem frater MANFREDVS, Apuliae princeps, veneno, ut creditur, subuertit, ipse vero parum proceribus carus, *c* CAROLVM, fratrem Ludouici regis, ex Gallia euocantibus, qui non modo Manfredum proelio vicit, quo is etiam occubuit; sed CONRADINVM quoque, Conradi filium, qui paternum regnum recuperatum ibat, securi in Neapolitana ciuitate percussit. Cum vero *d* superbius Galli Siceliotis imperarent, frustraque illi apud regem, in Italia agentem, conquesti fuissent; tanta coniuratio, Archyta duce, facta in cunctis ciuitatibus

a Facellus lib. 8. cap. 2.

b Ibidem cap. 3. ubi etiam de Manfredo, qui nothus filius Friderici erat, & Conradino agitur.

c Ibidem cap. 3 & 4.

d Lege Fazellum in Carolo pag. 450, iniurias Gallorum egregie scribentem.

tibus est, vt *III.* paschatis feria anni MCCLXXXII. signo campana aenea dato, per totam insulam *a* omnes Galli trucidarentur, PETRO, Aragoniae rege, qui aduocatus fuerat, in regnum succedente, nec recuperare illud *b* Carolus, omnia quamuis ausus, unquam potuit. Sic cum Aragonia tandem Sicilia quoque ad Castilianos delata fuit, quae hodieque possident.

§. 4. Aragoniae & Nauarrae regna seiuncta; Castellae & Legionis coniuncta sub Ferdinando III.

Nunc enim Aragoniae & Nauarrae regna seiuncta erant, & IACOBVS *c* annis LXII. sine exemplo regnans, *d* Baleares insulas & Murciae ac Valentiae regna

 gna

a Idem Fazellus lib 8. cap. 4. p. 452. *duarum horarum spatio octo Francorum millia occisa fuisse, constat.*

b Fazellus in Petro lib. 9. cap. 1.

c Vasaeus proleg. cap. 18.

d Vasaeus ibidem, & Lucius Marineus lib. 10. p. 382. Baleares autem insulas filio Iacobo reliquit, quem Petrus frater eiecit, & propterea a Philippo, Ludouici IX. filio, ad quem Iacobus confugerat, oppugnatus, fratri moriturus restituit, qui inde *rex Balearium* vocatus fuit. *Fazell. l. 4. extr.* & *Aemilius Veron. l. 7. p. 159.*

gna a Mauris recepit heredem relinquens PETRVM filium, *a* Manfredi generum, vt vel vxoris titulo, etiamsi non vocatus esset, ius in regnum Siciliæ habuerit. Mortuum excepit in Aragonia *b* ALFONSVS, filiorum natu maximus; in Sicilia IACOBVS, secundo genitus; qui post sexennium fratri in Aragonia succedens, Siciliæ regnum minori fratri FRIDERICO II. cessit. Ex Nauarræ regibus TIBALDVS II. clarissimus fuit, socerum Ludouicum IX. Francorum regem *c* novennio in Palæstinam antegressus, & in eiusdem Tunetensi expeditione pestilenti *d* morbo exstinctus Drepani, cum ex Africa domum rediret. Separata Castellæ & Legionis regna *a* FER-

a Idem Luc. Marineus ineunte lib. II. & Fazellus sub initium lib. 9.

b Fazellus lib. 9. c. 1. extremo: aliter quodammodo L. Marineus lib. II.

c Sanutus Torsellus lib. 3. part. II. cap. 15. Scribitur etiam *Theobaldus.*

d P. Æmilius Veron. lib. 7. in extremo Ludouici IX. vita.

a FERDINANDVS III. coniunxit, nunquam rurſus ſeiungenda: Cordubam quoque & Hiſpalim, diuturna Maurorum domicilia, recuperauit, auctumque regnum ſucceſſoribus reliquit b ALFONSO X, in imperium Romanum deſtinato, SANCTIO III, & tandem ſub finem ſæculi FERDINANDO IV.

§. 5. Angliæ & Galliæ reges. Fundamentum coniungendæ cum Gallia Nauarræ iecit Philippus Pulcher.

In Angliæ regno Richardum ſecutus eſt frater c IOANNES, ignauia regnum pæne amittens: hunc filius d HENRIC. III. victor Francorum, & poſt LVI. annos e EADVVARDVS ex Palæſtina reuertens cum pater moreretur. In Gallia Philippo

a Fr. Tarapha ad ann. CIↃ C C XVII, E. Vaſæus cap. 16.

b Alfonſus mathematicis diſciplinis inſigniter eruditus, auctor fuit, vt Tabulæ conſtruerentur, quæ Alfonſinæ dicuntur. Regnauit annos XXXII, mortuus CIↃ CC LXXXIII.

c Matth. VVeſtmonaſt. p. 263. ſeq.

d Idem VVeſtmonaſt. pag. 277. ad annum CIↃ CC XVII. Mortuus Henricus anno CIↃ CC LXXII.

e Idem p. 402. & 407.

Augusto, quem supra memorauimus, successit LVDOVICVS VIII, filius Augusti, & tertio post anno huius filius *a* LVDOVICVS IX, puer XII. annorum, qui adultior factus res præclaras gessit, diu in Palæstina & Aegypto versatus, in Africa tandem, cum Tunetum oppugnaret, mortalitati ereptus: post funera etiam adeo beatus, ut in *b* Sanctorum numero a pontifice Bonifacio poneretur. PHILIPPVM filium, XV. annis regno potitum, Hispaniæ fatum interemit, cum *c* Tarraconense regnum Petro Aragoni, pontificis iussu, ereptum iret. Qui patri successit PHILIPPVS Pulcher, Nauarræ regis filia in uxorem ducta, fundamentum iecit, quo *d* Nauarræ regnum cum Francico coniungeretur, quamquam ad Hispanos postea reductum fuit. §. 6. Ger-

a Paul. Æmilius in vita S. Ludouici.

b Tilius in chronico ad ann. CIↃ CC XCVIII.

c Petro propter Siciliensem caussam excommunicato, pontifex Tarraconense regnum Carolo Valesio, Francici regis ex Petri sorore filio adiudicauit, quod dum occupaturus est Francus, in expeditione tam Petrus, quam Philippus rex Franciæ moriuntur *P. Æmil. lib* 7. *p*. 159.

d Vasæus prolegom. c. 17.

§. 6. Germaniæ tristior facies, ob fulmina pontificum, & Scytharum inuasiones. Imperatores Philippus & Otto IV, Fridericus II. Interregnum. Rudolfus Habsburgensis, Adolfus Nassouius, Albertus Austriacus.

Germaniæ tristior facies erat pontificum fulmine non semel, sed saepius in imperatores coniecto, quibus dissidiis effectum est, vt non modo Italia diuisa esset in *a* Guelphos & Gibellinos, illis pontifici, his imperio atque cæsari studentibus; sed orbis etiam concuteretur, & *b* Scythæ spem conciperent Europam opprimendi. Etenim Moscouiam, Poloniam, Hungariam & Silesiam irruentes omnia ferro flammaque vastant, nec nisi incredibili strage edita in patriam regressi sunt, Henrico VI. sub exitum sæculi gener Isaaci Angeli PHILIPPVS frater suffectus erat, quem *c* OTTO IV. Saxo, in vita æmulus, post mortem successor secutus

a De his factionibus Sigonius lib. 11. de Regn. Ital. & Kranzius in Sax. lib. 8. cap. 8.

b Auentinus lib. 7. annal. Boior. p. 545. has excursiones Scytharum notabiliter scripsit.

c Vide annales Vrspergens. & Trithemens. Interfectus autem Philippus sicarii manu Bambergæ. *Siffrid. ad ann.* cIↃ cc VIII,

cutus est, *a* Ottonem FRIDERICVS II, Henrici VI. filius, rex Siciliæ, qui in Palæstinam profectus, *b* Ioannis Brenni filia ducta, titulum Hierosolymitani regni cum Siciliensi coniunxit. *c* Trium pontificum anathemata expertus est, Honorii III. Gregorii IX. & Innocentii IV. qui modo Apuliam regi suo erepturi erant, modo Lombardos ad rebellionem sollicitabant, quibus vero haudquaquam cessit, sed forti animo imperii iura ad extremum halitum defendit, quæ exstincto Friderico non lente, sed præcipite lapsu concidebant. Quantas turbas enim Germania passa a morte illius? sex candidati de imperio certabant, qui vel mutuo se subuerterunt, vel alio casu exstincti sunt, vel sponte cesserunt dignioribus.

a Obiit Otto dysenteria anno CIↃ CCXXII. *Siffrid.*

b Th. Fazellus lib. 8. Sicil. c. 2. Ritius de Reg. Hierosol. Io. Brennus autem gener Isabellæ fuit.

c Facellus c. I. & Trithemius Sponh. chron. ad an. CIↃ CC XXVII. & Vitæ PP.

ribus. *a* CONRADVM filium ipse Fridericus viuus designauerat, quem frater *b* Manfredus vt Sicilia potiretur, veneno peremit: *c* HENRICVM, Hassorum Thuringorumque Landgrauium, obsidionale telum ad Vlmam vel, quod verius, dysenteria Isenaci confecit: *d* GVILIELMVM, Hollandiæ comitem, a Conrado victum Frisiones oppresserunt: *e* RICHARDVS Cornubiensis, effusis in Germania thesau-

G 7

a Trithemius chron. Hirsaug. ad an. ciↄ cc XLVI.

b Dixi supra in Siciliæ regibus.

c Idem Trithemius c. l. qui quidem S. Elisabethæ filium vocat, sed verius dixisset ad finem. Nam Hermanni primogenitus Ludouicus duxit Elisabetham, Andreæ, Vngariæ regis, filiam, obiitque Brundusii cum Friderico II. in Palæstinam iturus; secundo genitus, Henricus, Raspo cognomine, frater Ludouici, a quibusdam principibus imperator electus fuit. *Siffrid. lib. 2.* De morbo & morte Henrici quæ traduntur, discussit V. CL. Casp. Sagittarius singulari dissertatione c. 3.

d Idem Siffridus ad annum ciↄ cc LVIII. Adde Meursii Athen. Batav. 1. c. 24.

e Matth. VVestmonast. ad annum ciↄ cc LVII. Erat autem frater Henrici III. regis Anglorum, Ioannis regis filius.

ſauris, vacuus reuertit in Angliam: *a* ALFONSVS denique, Caſtellæ rex & Legionis, ſponte Rudolfo ceſſit, quod electores & papa contulerant. Nec turbæ deſierunt, deſinente ſtudio competentium, ſed fatale interregnum proſtrauit rempublicam, quæ erigi non potuit, priusquam Habsburgenſis *b* RVDOLFVS fauſtis auſpiciis regendam illam capeſſeret, qui pacatis quæ turbulenta erant, filio *c* Auſtriam Stiriamque adquiſiuit, fundator celſiſſimæ & regnatricis domus Auſtriacæ. Defuncto patri cum filius Albertus, nouus dux Auſtriæ ſufficiendus eſſet, præfertur *d* ADOLFVS Naſſo-

a Alfonſus a Carthagena cap. 88. Trithemius chr. Hirſaug. ad ann. CIↃ CC LVII.

b Siffridus ad ann. CIↃ CC LXXIII.

c Vltimus ſtirpis Auſtriacæ vel ſine liberis deceſſerat, vel vendiderat Bohœmo Auſtriam, Carinthiam & adiacentes regiones. Has inuaſit rex Bohœmiæ Odocarus: Rudolfus, vt feudum imperii, repetiit armis & filio Alberto dedit. *Aen. Siluius Hiſt. Boh. c. 27. Tritbem. Hirſaug.* CIↃ CC LXXV.

d Siffridus ad annum CIↃ CC XCII. ſcribit electum Adolfum fuiſſe, *epiſcopo Moguntino*

Naſſouius, & male re geſta *a* abdicatur, prœlioque, dum repugnat, interficitur. Sic ſeptimo a patris morte anno imperium ALBERTO confertur, qui ſæculo ſequenti potius, quam *b* hoc præcipitato res ſuas geſſit.

§. 7. Res eccleſiæ adflictæ. Schiſma inter Græcos & latinos auctum, Lugdunenſi concilio non ſublatum.

Eccleſiæ ſtatus ex diſſidiis pontificum & imperatorum non ignotus poteſt eſſe. Schiſma quoque inter Græcos Latinosque in dies creſcebat, cuius præcipua cauſſa fuit *c* primatus, quem Roma-

no alios principes ad eiusmodi electionis conſenſum attrahente.

a Idem Siffridus ad ann. CIↃ CC XCVI. & CIↃ CC XCVIII.

b Erat enim annus prope CIↃ CC XCVIII. cum eligeretur Albertus. *Trithem. Hirſaug.*

c Præcipuam cauſam ſchiſmatis fuiſſe primatum, patet ex mutuis epiſtolis papæ Gregorii & Germani patriarchæ, quas etiam Mornæus *Hiſtor. Pap. p.* 845. omnium oculis proponit. De Symboli additamento leuius tum temporis contendebatur, mirante & obſeruante Nicephoro Gregora lib. 5. cap. 1. περὶ τῆς προσθήκης ἣν ἐκεῖνοι περὶ τὸ ἱερὸν καινοτομοῦσι σύμβολον, ἀναγκαστική τις ἔρις οὐ συνηνέχθη.

Romani præſules præ ſe ferebant cum imperio in uniuerſam Chriſti eccleſiam. Acceſſit, quod Latini patres inconſultis Græcis œcumenico ſymbolo adiecerant FILIOQVE; res quidem *a* dudum animadverſa, nondum autem atrociter, ut *b* nunc fieri cœpit, diſceptata. Nihil profecit *c* Lugdunenſe concilium, nihil mutuæ inter imperatorem & papam *d* legationes: in fumum

a Vide ſupra p. 91.

b Nunc, id eſt circa hæc tempora, quamuis, ut ex Gregora modo percepimus, Palæologus callide illam controuerſiam prætermiſerit.

c Concilium habitum eſt anno cIↃ cc LXXIV. Vide Acta, & VVeſtmonaſterienſem, qui copioſus eſt in eius deſcriptione.

d Tria legati pontificis poſtularunt τὸν πάπαν εἰς τὰ δίπτυχα μνημονεύεσθαι, *papa in liturgiis Græcorum mentionem fieri*: deinde ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ καθάπερ εἰς μεῖζον καὶ ἐντελέστερον ἀνατρέχειν δικαστήριον τὸ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, *ut liceat ex Græcia adpellare*: καὶ τρίτον τοῦ πρωτεύειν ἐν ἅπασι, *primatum in omnibus*. Sed clerus Byzantinus auerſatus eſt has pacis & unionis conditiones. *Gregoras lib. 5. c. 1.*

mum abiit omnis conciliatio, quod nimis rigide primatum Romani pontifices vrgerent.

§. 8. Res litteraria.

Litterarum rem iuuerunt Constantinopolitanae historiae scriptores, *a* Nicetas Choniates, Georgius Acropolita, Georgius Pachymeres, & sub finem saeculi Nicephorus Gregoras: nec fere plures in Occidente nec clariores sunt Conradus abbas Vrspergensis, Matthaeus Parisiensis, Robertus de Monte, Martianus Polonus, & Alanus Insulensis. Omne enim nunc studium litterarum scholastica theologia ad se corripiebat ducibus Thoma Aquinate, Alberto magno, Bonauentura, & Aegidio Romano, vt nullus locus relinqueretur humanioribus litteris; exiguus diuinis & sacris studiis, quae sophistarum tenebris in dies magis magisque obscurabantur.

a Nicetas de Comnenis imperatoribus scripsit: Acropolita de Lascarinis, Pachymeres de primis Palaeologis: de Gregora sequenti saeculo plura p. 191.

SAECVLVM XIV. CHRISTIANORVM.

§. I. Equites Rhodii f. Maltenses.

EUersum funditus erat Hierosolymitanum Christianorum regnum, *a* Hospitalarii ergo, S. Ioannis milites, Templariorum aucti opibus, amissa Ptolemaide nouam sedem circumspiciunt, parataque non inualida classe, Rhodum insulam, IX. sæculi huius anno, Turcis eripiunt, in eaque res suas sacra-

a Hierosolymæ, belli sacri temporibus, tres ordines sacrorum equitum instituti sunt, Hospitalariorum siue Ioannitarum; Templariorum, & Teutonum, qui amissa Hierosolyma, sedem suam habuerunt Ptolemaide. Inde quoque expulsi, nec tota Palæstina tuti, Ioannitæ Hospitalarii Rhodum occuparunt, ex eo tempore Equites Rhodii adpellati, antequam, amissa Rhodo, a Malta, quam nunc colunt, Maltenses dicerentur: Teutonici, qui etiam Crucigeri dicuntur, in Germaniam redierunt, ubi adhuc suum Magistrum habent: Templarii pridem ab ipsis Christianis exstincti sunt, cum desertæ religionis suspecti fuissent. *Theodor. Adamaus ad Fontani bellum Rhod.* & *Grutler. de Templ.*

cfatamque militiam aduersus barbaros stabiliunt.

§. 2. Orientis imperatores, Andronicus auus & nepos, Cantacuzenus: cuius tempore OTMAN, *domus regnatricis Turcorum fundator*, auget suorum potentiam, duobus interiectis successorem nactus Amuradem, Ioannis Palæologi socium. Andronicus III. & Emanuel adiuti a Baiazete, Sigismundi ad Nicopolim victore. Constantinopolis per decennium obsessa. Tamerlanes Turcorum terror.

Interea Constantinopoli ANDRONICVS, Michaelis Palæologi filius, imperabat, cui in senectute graues controuersiæ cum *a* nepote ANDRONICO fuere, de imperio atrociter litigante, a quo etiam adactus fuit, ut monachus moreretur. Nepotem, cum aliquandiu solus imperasset, excepit CANTACVZENVS, tutor *b* Ioannis Palæologi, in illud tempus

a Andronici senioris filius Michael II. exstinctus est ante patrem relicto filio Andronico II, qui auo imperium auferre maluit, quam ex illius morte exspectare. De discordiis aui & nepotis Gregoras lib. 8. & 9. legatur.

b Ioannes hic filius erat Andronici iunioris, qui adultior factus Cantacuzenum, ex tutore iam imperatorem, bello petiuit, quo varie tracto, pertæsus tandem rerum Cantacuzenus, monachi habitu induto, totum se scribendis historiis dedit, quæ tribus voluminibus supersunt.

pus incidens, quo mira incrementa ca-piebat Turcorum potentia. *a* OTMAN enim domus regnatricis *b* fundator Prusiam ceperat, ut regia esset Turcorum: filius ORCHANES *c* Niceam expugnauerat: nepos SOLEIMAN *d* subegerat Callipolin Chersonesi, ut tanquam ex arce & specula toti Thraciæ insidiari posset. Sed hic eadem cum patre tempestate exstinctus reliquit regnum fratri AMVRADI, qui ab IOANNE Palæologo, Andronici iunioris filio, in *e* societatem admissus perpulchram inuenit opprimendæ Europæ occasionem, nec Bulgaros solum & Seruos adflixit grauiter, sed regni quo-que

a Otman & Osman pro diuersa litteræ Arabicæ pronunciatione, Bursam siue Prusiam cepit CIƆ CC XXV. *Scalig.*

b Chalcocondyles lib. 1. fol. 9. ed. Paris. & Annales Turc. a Io. Bapt. Podesta latine versi cap. 2.

c Regnante Andronico iuniore. *Gregoras lib. 9. cap. penult.*

d Podesta Annal. Turc. cap. 3. extremo. Capta autem anno CIƆ CCC LVI *Scalig.*

e Occasione rebellium vtriusque regis filiorum, in Europa aduersus parentes se munientium. *Chalcocondyl. lib. 1. f. 19.*

que sedem, quæ Prusiæ adhuc fuerat, *a* Hadrianopoli fixam constituit. Sero pœnituit imperatorem societatis, & in Italiam Galliamque profectus, pro auxilio, quod petierat, *b* captiuitatem inuenit, æris alieni caussa apud Venetos retentus: nec filius ANDRONICVS III. de liberando patre cogitavit, a quo luminum vsu, sed leuius, ob *c* rebellionem multatus fuerat. Auxit Turcorum res Græcorum discordia, quam *d* aluit BAIAZETES, vt omnes sub iugum redigeret. Etenim Andronicum adiuuit, vt patri, *e* Emanuelis filii ope liberato, imperium auferret, & cum fratre in custodiam daret. EMANVEL autem e custodia elapsus fratrem, *f* eiusdem Turci ope de solio rur-

a Annales Turc. cap. 4.
b Laonic. Chalcocondyles sub fin. lib. 1.
c De qua modo diximus cum Amuradis filio conspirasse.
d De artibus Baiazetis Chalcocondyles lib. 2. f. 32. seq.
e Idem lib. 1. sub finem.
f Baiazetis. Omnem historiam fusius persequitur Chalcocondyles lib. 2.

rursus deiecit, vere precarius imperator, qui a nutu Turcorum pendebat, ingens illis tributum & bellorum societatem pollicitus. Cum vero grave iugum non ferret Emanuel, Graeciam Baiazetes subiugabat, longius progressurus, nisi nuntius adlatus fuisset, Sigismundum Vngariae regem cum magnis copiis in Moesiam aduentare. Adcurrit ergo tyrannus, [a] vincit Sigismundum ad Nicopolim, Moesiae propter Danubium urbem, & elatior victoria factus, Constantinopolim [b] decennii obsidione clausit, & citra dubium cepisset tandem, nisi singulari fato Scytharum Persarumque rex [c] TIMVRI (vulgo Tamer-

[a] Laonicus Chalcocondyles lib. 2. f. 39. & Bonfinius Rer. Vng. dec. 3. lib. 2. ad ann. CIↃ CCC XCVI. & P. Lang. chron. Cizens. p. 845.

[b] Haec ex fide Laonici fol. 43. qui *μακρὰν πολιορκίαν ἐπὶ ἔτη δέκα* vocat.

[c] Qui *Tamerlanes* vulgo, Arabibus est *Timuri*, Laonico *ὁ Τεμήρης*, Ducae, Michaelis nepoti *ὁ Τεμύρ*. Sedem regiam habuit Samarcandae in Vsbek siue veteri Sogdiana,

Tamerlanes eſt) in *a* Armeniam & Cappadociam irruptionem feciſſet, cui obviam factus Baiazetes tanta clade proſternitur ad *b* Ancyram Galatiæ oppidum, vt ipſe non ſolum captus & *c* clathris ferreis incluſus, ſed de Turcorum etiam rebus deſperatum ſit penitus. Victor Tamerlanes Aſiam ad mare

a Ægæ-

a Euocatus erat Tamerlanes ab Aſiæ ducibus, quibus ſua Baiazetes eripuerat. *Chalcocondyl. l. 2.*

b Οὔγκυραν τῆς Φρυγίας vocat Laonicus lib. 3. f. 8. Annales Turc. *Ankuriam:* clariſſime Ducas Michaelis Hiſt. Byzant. cap. 16. Baiazetes *προσήγγισε τοῖς μέρεσι Γαλατίας, ἔμαθεν ὅτι Τεμὺρ ἐν Ἀγκύρᾳ τῇ πόλει πλησιάζων ἦν.*

c Satis liberaliter primum habitus fuit a Tamerlane Baiazetes. Nam dicitur illum *ψυχαγωγήσας καὶ παρηγορήσας, miti ſermone conſolatus eſſe,* quod Duca Michaelis refert cap. 16. Poſtea læſus ab illo verbis inſolentibus, iiſdem clathris eum cinxit, quibus ipſe Tamerlanem, ſi cepiſſet, ſe incluſurum fuiſſe dixerat. Sic ſeuerius cuſtoditus, altero anno vitam mœrore finiuit. *Baeler. diſſert. de Timuri.*

a Aegæum vsque, deinde Syriam & circumiacentes regiones subegit. Tandem orbis terror vel *b* intemperantia, vel *c* hiemali expeditione, sub sæculi, quod proxime sequetur, initium exspiravit.

§. 3. Regni Vngarici ab origine repetita, & continuata ad Sigismundum imperatorem historia.

Mentione facta Vngariæ regni, quod in obscuris adhuc relictum fuerat; eius originem breuiter indicamus. Vngros, Scyticam gentem, circa Danubium consedisse, aliquoties a nobis prædictum fuit. His duces erant, vsque ad *d* STEPHANVM, primum regem & christianum, cuius propterea nomen sacrosanctum genti Vngarorum est. Successores habuit *e* Petrum, Belas, Salomonem, Geizas, Stephanos, Ladislaos, Andreas, plerosque Ger-

a Non enim Prusiam solum, sed etiam Smyrnam expugnauit. *Ducas cap. 17. Laonic. lib 3.*

b Ita Laon. Chalcocondyles lib. 3. extremo.

c Lege Bœcleri laudatam dissertationem.

d Tvvroczius chron. vng. part. 2. cap. 27. Mortuus est Stephanus anno CIↃ XXXVIII, cum regnasset annos XXXVII.

e Idem a cap. 34.

Germanici imperii clientes, sed a Tartaris haud semel grauissime vexatos *a* ANDREAM II. cum peregrinatio Hierosolymitana belli sacri temporibus; tum filia S. Elisabetha, Ludouico Thuringo locata, ceteris nobiliorem fecit, cuius successores ad WENCESLAVM Bohœmum fuerunt Bela IV. Stephanus V, Ladislaus IV; Andreas III, *b* Wenceslao autem propter dissidia in Bohœmiam recedente, alii *c* Ottonem Bauarum; alii Carolum, Neapolitani nepotem, sibi regem crearunt. Ottone a Transiluanis oppresso, *d* CAROLVS firmauit auxitque regnum, filioque *e* LVDOVICO reliquit, qui *f* Poloniæ regno simul præfuit, a Casimiro auunculo, vltimo Piastorum, adoptatus. Ludouici filia Hedwigis Iagelloni Lithuano regnum

H

a Idem cap. 72. 73.

b Idem Thvvroczius part. 2. cap. 85.

c Idem cap. 87.

d Idem cap. 90. seqq.

e Idem parte 3. cap. 1 sqq.

f Guagninus in Sarmatia pagin. 18. Anno CIↃ CCC LXX, factus est rex Poloniæ, cum Vngariæ iam XXVIII. annos præfuisset: mortuus anno CIↃ CCC LXXXII.

gnumPoloniæ: *a* Maria, oppresso, qui contra illam electus fuerat, CAROLO Paruo, Neapolitano rege, SIGISMVNDO Vngariam nuptiarum iure attulit.

§. 4. Occidentis imperatores Henricus VII. Luzzenburgicus, Ludouicus Bauarus, victor Friderici Austriaci æmuli sui, Carolus IV. auctor AVREÆ BVLLÆ, VVenceslaus, (Fridericus Brunsuicensis) Rupertus Palatinus.

In Germania Alberto HENRICVS Luzzenburgicus successit, postea monachi *b* veneno inter augustissima sacra sublatus: huic LVDOVICVS Bavarus, victor *c* FRIDERICI Austriaci, Alberto imperatore geniti, quem alii elegerant; sed ipse per XXXIII. annos (totidem imperauit) a tribus *d* pontificibus vexatus, quamquam nec

a Thwroczius parte II. cap. I. seqq.

b Bernhardus Politianus, Prædicatorii ordinis monachus, venenata sacramenti hostia fortissimum imperatorem, in Italia apud Senas necasse dicitur. *Auentin. lib. 7. f. 598. Trithem. chr. Hirsaug. ad ann.* CIↃ CCCXIII. *&* *Kranz. Sax. 9. 7. & Albert. Argentor. ad A. eundem.*

c Trithemius chr. Hirsaug. ad annum huius sæculi XIV, XV, XVI. XVIII. Auentinus lib. 7. pag. 600.

d Idem ad annum CIↃ CCCXIV. & seqq. Auentinus lib. 7. p. 608. seqq.

nec his quidquam cessit, sed ad extremam vitam imperii iura *a* fortiter defendit. Dispar antecessori CAROLVS IV. Ioannis Bohœmiæ regis filius, non sine multorum *b* dissensu electus, auctor quidem *c* Bullæ Aureæ, sed redituum iuriumque imperii non diligens conseruator. Vt enim filium *d* VVENCESLAVM successorem relinqueret, vix magnis largitionibus in pontifices & electores perfecit, vrbes, vectigalia, reditus offerendo, si pecunia promissa non sufficeret. Potitus filius imperio cum detrimento reipublicæ etiam sine aliquo gloriæ fructu, quia cum illud indigne vsurpasset, pro-

H 2 cerum

a Conuentibus habitis, virisque diuini humanique iuris peritissimis consultis, qui etiam pro cæsare contra pontificem scripserunt.

b Tres Carolo eligendo opponebantur, *Edvardus* rex Angliæ; *Fridericus* marchio Misniæ, & *Guntherus* comes Schvvartzburgicus, *Aventin. 7. p. 634. & Hist. Landgr. Thur. apud Pistor. T. 1. p. 941.*

c quæ leges fundamentales, maxime de imperatore eligendo, continet.

d Auentinus 7. p. 639.

cerum consensu *a* abrogatus *b* FRIDERICVM Brunsuicensem, aut hoc statim in publica via occiso, *c* RVPERTVM Palatinum in fastigio vidit, vnde ipse per ignauiam exciderat.

§. 5. Hispanorum & Portugallorum studium proferendi regnorum limites.

Hispaniæ reges pergebant Saracenos vincere, qui quo angustius in Bætica continebantur, eo firmius communierant, quod solum supererat, regnum Granatense, vnde ut penitus eiicerentur, huius ætatis fata non concesserunt, Christianis inter se, Aragonios puta & Castellanos, *d* bellum ciuile gerentibus. *e* Sardiniam tamen, quæ ad Pisanos defecerat, ad Aragonios reduxit ALFONSVS, Iacobi II, cui postea successit, secundo genitus filius: & Portugalli, vt regni sui limites proferrent, in

a Diploma exauctorationis est apud Goldastum T. I. p. 379. & summa eius apud Trithem. chron. Sponhem. ad annum CIↃ CCCC.

b Kranzius Saxon. lib. 10. 19. & Metrop. lin. 11, c. 2. Serarius Hist. Mogunt. lib. 5. p. 868.

c Kranzius c. l. Trithem. chr. Sponhem. c. l.

d Ioann. Mariana lib. 17.

e Lucius Marineus lib. 11. p. 395.

in Africa *a* res gerere cœperunt Ioanne notho regnante; & in Athlantico mari, *b* nouas insulas inuestigare, sicut inclinato sæculo nobilis Venetus, *c* Antonius Zeni, Americam septentrionalem in litoribus; & sub finem sæculi præcedentis Marcus Paullus Venetus Orientis & Austri regiones incognitas antea, lustrasse perhibentur.

§. 6. Galliæ & Nauarræ regna coniuncta; seiuncta cum Philippus Valesius rex fieret. Bonifacius VIII. papa a Gallo captus. Papæ sedes Auenione. Delphinatus Gallis concessus. Leo rex Armeniæ a Turcis pulsus.

Franciæ occidentali per XXX. huius sæculi annos coniuncta *d* Nauarra fuit possidentibus vtrumque regnum Philippi

H 3 Pulchri

a Ioannes Petri nothus filius Septam Africæ ciuitatem, Mauris ademtam, Lusitanis dedit, *Vasaus cap. 19.*

b Franciscus Tarapha ad annum CIↃ CCC LXXVII, qui *Maderam* inter alias nunc inuentam commendat.

c Operosus in hoc declarando est Vitalis Terra Rossa, Parmensis, in *Reflessioni Geografiche*, ante biennium Paduæ impressis, parte I.

d Quæ de Nauarrena successione traduntur, ex Francisci Taraphæ narratione sunt, quam in Sanctio II. profert ad annum CIↃ L XXIII. p. 696.

Pulchri tribus filiis, LVDOVICO Hutino, & post eum PHILIPPO Longo, & tandem CAROLO Pulchro, quibus fine virili prole defunctis Ioanna Ludouici Hutini filia ad PHILIPPUM, Aureliæ comitem, Nauarrenum regnum transtulit, a quo vterque CAROLUS, filius & nepos, acceperunt: quod nepotis filia Blanca rursus sequenti sæculo ad Aragonios portauit Ioanni nupta, patri regis Ferdinandi Catholici. Ceteri in Francia reges, PHILIPPUS Valesius, Philippi Pulchri fratre Carolo, Valesio comite, genitus: IOANNES filius Philippi: Carolus V. siue Sapiens, & CAROLVS VI. annos XX. in hoc, totidem aut plures in altero sæculo regnans. Inprimis Philipporum, Pulchri & Valesii, historia memorabilis est. Pulcher enim papam Bonifacium VIII, qui Ludouicum IX. consecrauerat, Anagniæ *a* capi & abduci iussit, anathematis fulmen armis & vinculis retundens; & *b* Clementi V. persuasit, vt apostolicam se-

a Dominicus Tempesta in vita Bonifacii Paul. Langius chr. Ciz. ad ann. CIↃ CCC III.

b Gallus natione ex Vasconibus fuit, & Philippi regis auxilio pontificatum ad-

ſedem Roma Auenionem transferret, vbi vltra Annos LXX. ſub quinque ſucceſſoribus permanſit: Valeſius autem *a* Delphinatum, partem Arelatenſis regni, ea lege ab Humberto comite accepit, vt primogenito regis Franciæ filio ſemper cederet Delphinatus, isque inde DELPHINVS adpellaretur. Sub Carolo VI. *b* Leo rex Armeniæ, a Turcis expulſus, in Galliam venit auxilium

eptus anno CIↃ CCCV, quo etiam ſedem in fauorem regis, & ut tutior a Gibellinis eſſet, tranſtulit. *Domin. Tempeſta, & Chron. Hirſaug.*

a Æmilius Veronenſis lib. IX. *Humbertus, Delphinatium princeps, dolore amiſſi vnici filii ſtatuebat cœnobio Prædicatorum ſe ſacrare, dominatumque ſuum, cuius caput eſt Vienna Allobrogum, eccleſiæ ac pontificibus non magno pretio addicere: gentis autem nobilitas regum, quam pontificum ſigna ſequi maluit. Placuit, filii regum, vt quique in proximam ſpem regni ſuſcepti eſſent,* DELPHINI *vocarentur, iuraque Delphinatibus redderent.*

b Io. Tilius chron. regum Franc. ad annum CIↃ CCC LXXXV. & Froſſard. lib. 2. extremo.

petiturus, quod vt validius esset, in Angliam nauigauit, vt, pace inter reges conciliata, vtriusque copiis coniunctis reduceretur. Sed spe frustratus rediit in Galliam, noua bellorum causa auxilium impediente.

§. 7. Angliæ reges regni Francici insignia vsurpant, cum ad Valesios perueniret imperium. Heluetiorum libertas.

EADWARDVS III. enim, qui secundo & primo huius nominis successerat, genitus Isabella, filia Philippi Pulchri, regis Galliarum, Carolo Pulchro sine filiis decedente, *a* nomen & insignia regni Francorum vsurpauerat, quod nec successor RICHARDVS II, neglexit, quæ origo tituli est ad nostram memoriam permanentis. Etiam huic ætati originem debet *b* Heluetiorum libertas, in quam se Austriacorum iugo pressi adseruerunt, societatem XIII. pagorum, non vno quidem tempore, religione sacramenti ineuntes. Ec-

Christianorum autem in Armenia regnum etiam a Sanuto Torsello memoratur lib. 3. part. 12. c. 4. & part. 13. c. 6. quo etiam pars Christianorum, cum Palæstina eiicerentur, confugit, vt supra diximus.

a Boxhornius Hist. vniversal. p 847.
b vide Chronol. Heluet. Suizeri.

§. 8. Res ecclesiæ: Schisma pontificum. VValdenses.

Ecclesiam pontificum *a* schisma & vibrata in reges ac imperatores excommunicationis tela lacerarunt. Gregorio enim XI. Auenione Romam, in veterem sedem regresso, Galli renuentes papæ Italo parere, alium pontificem Auenione statuerunt, qui æque ac Romanus successores ad Constantiense vsque concilium habuit. Non potuit non scindi ecclesia, *b* aliis Romanum, *c* aliis Auenionensem: *d* multis etiam neutrum papam sequentibus. In tantis tenebris lux clara emersit, maiori, auorum memoria oritura, haud vano augurio proludens. *e* VValdenses enim cœlestem veritatem dudum in Gallia profes-

 si,

a Schisma hoc accurate scribit Theodorus a Niem, libro de Schismate.

b Italis, Germanis, Polonis.

c Gallis, Hispanis, Britannis.

d vt rex Aragoniæ, aliique duces & comites, quibus se Carolus VI. rex Franciæ aliquando adiunxit. *Horn Hist. eccles.*

e VValdensium origo ad sæculum XII. pertinet, quo *Petrus VValdo*, ciuis Lugdunensis, in veritatis professione sectatores habere

si, in Angliam & Bohœmiam diuinum lumen diffuderunt. Horum enim discipulus a VViclefus fuit, in Oxoniensi schola publice papam Antichristum adpellans, eaque de caussa ab Richardo II. eiectus, plures in Bohœmia, quo discessit, sectatores inuenit.

§. 9. Res litteraria. Nouæ academiæ. Scotistarum secta. Lyranus & Taulerus Theologi; Bartolus & Baldus JCti. Surgentium litterarum quædam initia, inprimis poeseos.

Academiæ nunc multæ condebantur, Aureliani, Ferraræ, Pisæ, Andegaui, Heidelbergæ, Vindebonæ, Pragæ, SenæCracouiæ, Erfurti, quæ documento sunt, cupidum litterarum hoc æuum fuisse, etsi perpauci essent, qui vere illas & scite perdocerent. Theologiam noua secta scholasticorum, ab Ioanne b Scoto nomen trahentium, fatigabat: nec Durandus,

bere cœpit; a quo *VValdenses* & *Pauperes de Lugduno* adpellati sunt; etiam ab oppido Albi in Tolosano agro, *Albigenses*. Sed tum scintilla erat: nunc lux clarior effulget & radios longius diffundit. *Philipp. Mornay Hist. Pap. & Boxhorn Hist. Vniuers.*

a De VViclefo lege Knygthoni Hist. Angl. lib. 5. & Mornay Hist. Pap. p. 1077.

b Ioannes Duns, natione Scotus, pater Scotistarum, circa initium XIIII. sæculi.

dus, Occam & horum æquales plus lucis adferebant, *a* Nicolao Lyrano & *b* Ioanni Taulero, illi scripturarum interpreti, huic pietatis commendatori, publicæ vtilitatis gloria cedentes. Bartolus & Baldus, vt ferebant tempora, ius confuse docebant: poesis prima fuit ex humanitatis studiis, quæ inter barbariei caliginem eluceret, auctore *c* Dante Aligherio, aut potius Francisco Petrarcha, cuius ingenium pro, præsertim his temporibus, mirandum erat, cum priora sæcula vix vnum & alterum mediocris notæ poetam, *d* Guntherum for-

a Nicolaus de Lyra, ex Iudæo Christianus monachus, præter alia glossas scripsit in vniuersam S. Scripturam.

b Io. Taulerus piissimus concionator ecclesiæ Argentoratensis.

c De Dante Aligherio, Florentino poeta, & de Petrarcha Io. Picus Mirandulanus epist. 3. consulatur. Patrio autem sermone magis, quam Latino, clarus fuit Aligherius, quæ caussa est, cur Petrarchæ prima gloria ab aliis deferatur.

d Guntherus Friderico I. æqualis, cuius res scripsit carmine, cui nomen *Ligurinó* est.

ſan aliquem, aut *a* Guilielmum Britonem protuliſſent. Acceſſit Manuel *b* Chryſoloras, Græcæ linguæ in Occidente phoſphorus, quam Imperatoris legatione defunctus, in Italia Romæ, Venetiis, Florentiæ, & Ticini multo cum ſucceſſu docuit. Rarum ingenium vel in ipſa Græcia, quæ hoc æuo non plures habuit, quos poſteritati oſtenderet, quam Nicephorus duo, *a* Gre-

a Guil. Brito Aremoricus Philippi Auguſti Adeodati res geſtas ſcripſit XII. libris *Philippidos*, quos Barthius illuſtrauit.

b Manuel Chryſoloras ab Ioanne Palæologo, Andronici iunioris filio ad Europæ principes auxilii contra Turcos implorandi cauſſa miſſus, abſoluta peregrinatione in Italia ſubſtitit, cum ſæculum hoc ad finem declinaret. Ex ſchola eius clariſſimi viri prodierunt Leonardus Aretinus, Franciſcus Barbarus, Franciſcus Philelphus, Baptiſta Guarinus & Poggius. *Lambec. Tom. VI. Biblioth. Vindob. p.* 276. qui iconem eius adfert cum epigraphe:

EMANVEL CHRYSOLORAS
GRAMM. GRAECVS.

Patria Roma noua eſt; Vetus altera patria Roma:
In Latium per me Græcia docta venit.

a Gregoram ciuilium rerum; & *b* Callistum, ecclesiasticarum scriptorem; & *c* Ioannem Cantacuzenum, ex imperatore historicum: saltem plurium monumenta ad nostram ætatem non transmisit. Nec in Occidente erant, qui historias consignarent, præter paucos, in quibus *d* Siffridus est, Misnensis presbyter, cuius sæpe numero vsi fide sumus.

§. 10. Pyxidis nauticæ, & pulueris pyrii inuentio. Ordo Templariorum deletus.

Paucitatem scribentium aliarum rerum inuentores pensant, vt *e* pyxidis nauticæ in Italia; *f* pulueris pyrii

a Nicephorus Gregoras a Theodoro Lascari seniore vsque ad Andronici Palæologi iunioris obitum res persequitur.

b Nicephorus Callistus Historias ecclesiasticas Eusebii, Socratis, Philostorgii aliorumque compilauit, fabulis quoque sæpenumero admixtis.

c Grauissimus rerum scriptor, quibus ipse maiorem partem præfuerat, vt tutor Andronici, dein ut collega & imperator.

d Perduxit annales ab anno CCCCLVIII. ad annum cIↃCCCLVII.

e Guido Pancirollus de Repertis tit. 11. Ciuis Melphitanus fuit inuentor.

f Ibidem tit. 18. Monachus fuisse fertur, qui reperit. *Camerar. Hor. Succis. 28.*

pyrii & bombardarum in nostra Germania; vt de repertis *a* vltra Oceanum terris nihil repetamus: periit contra *b* Templariorum ordo, durius in eos censente *c* Viennensi concilio, cuius decreto bona illorum confiscata, ipsique atrociter ad unum omnes interfecti sunt.

SAECVLVM XV.
CHRISTIANORVM.

§. 1. Saeculi infelicitas. Ecclesiae res adflictae. Concilium Pisanum, Constantiense (quo Hussus combustus) Basileense (quo nouum schisma pontificum ortum) Florentinum (quo frustra tentata inter Graecos & Latinos concordia.) Bessarion.

Filiorum Tamerlanis *d* discordia accidit, vt subiugati populi sensim deficerent, inprimis Turci potentiam pristinam & nominis famam recuperarent. Ecclesiae res

a Vide supra pag. 173.

b De hoc diximus in annotatis ad pag 162. adde Acta Concil. Vienn.

c Sub Clemente v, primo Auenionensi papa, habitum concilium ccc episcoporum, quo de bello sacro, de reformatione ecclesiae, & de excidio Templariorum actum fuit. Deleti sunt anno CIↃ CCC XI.

d Chalcocondyles lib. 3. exeuntes

res erant adflictissimae, & in peius semper ruebant, quo plura ab Romanis praesulibus concilia congregabantur. Pisano tolli pontificum schisma non potuit, *a* duobus quamlibet exauctoratis: *b* Constantiensi sublatum quidem schisma *c* tribus deiectis, qui vitio creati censebantur; laesa tamen imperatoris fides, & Ioannes Hussus, purioris doctrinae instaurator, contra *d* fidem datam damnatus & combustus est, quo supplicii genere eodem in

a Gregorio XII, Romano; & Benedicto XIII. Auenionensi deiectis, vnus Alexander V. ad tollendum schisma creatus est, qui toti ecclesiae praeesset. Cum vero exauctorati nollent credere, auctum est schisma, & triceps facta ecclesia. *Acta Concil.* & *Niem.* Pisis autem concilium coactum fuit anno CIↃ CCCC IX.

b Cogi coepit anno CIↃ CCCC XIII.

c Gregorio, vetere Romano, Benedicto Auenionensi, & Ioanne XXIII. qui mortuo Alexandro V. successerat. Suffectus est, redintegrato schismate, Martinus V.

d Fide publica Husso ab imperatore Sigismundo cautum fuisse notissimum est: sed tum pessima nata est opinio, *haereticis fidem seruandam non esse.*

in loco etiam *a* Hieronymus Pragensis, Hussi amicus & collega altero anno periit: Basileensi *b* nouum schisma factum, & Felix v Eugenio IIII. oppositus: Florentino, cui IOHANNES II. Palaeologus cum *c* patriarcha interfuit, tentata quidem fuit *d* concordia inter Graecos & Latinos, imperatore auxilii spe, contra Turcas impetrandi, largiter *e* concedente:

a De eruditione, constantia & supplicio Hieronymi lectu dignissima est epistola Poggii Florentini, qui concilio interfuit, ad Leonardum Aretinum.

b Acta concilii & Vitae horum pontificum. Ibi disputari coepit, *concilium supra papam esse.*

c Patriarcha mortuus *in* concilio. *Ducas Mich. cap. 31.*

d Idem c. l. & Chalcocondyles lib. 6. p. 155. Difficultatem conciliationi in limine attulit papae superbia, pedum exosculationem rigide a Graecis postulantis. Vide Acta concilii Graeca, quae Mornaeus ex bibliotheca regia suae Historiae Pap. p. 1221. inseruit.

e Etiam de symboli additamenta καὶ υἱοῦ conventum est, solo Marco Ephesino reclamante, *Ducas Michaelis cap. 31.*

dente: sed in irritum reciderunt omnia, Marco, Ephesino episcopo, fortissime tam in concilio, (sed tum solus erat) quam cum plurimis cum domum rediissent, renitente, etiam illos, qui in synodo subscripserant, subeunte *a* pœnitentia *b* Bessarion, tumultu præuiso, in Italia mansit cardinalis dignitatem adeptus.

§. 2. Græcorum res desperatæ; Turcorum stabilitæ in primis per Amuradem II, Vladislai victorem. Remorata est illum Scanderbegi virtus.

Desperatæ tum res Græcorum erant, quibus *c* Baiazetes, Manuele expulso, IO-

a Quærentibus ciuibus Constantinopolitanis, quid concilio pro Græcis effectum fuerit; responderunt, *πεπράκαμεν τὴν πίστιν ἡμῶν, fidem nostram pretio vendidimus.* Mich.c.l.

b Bessarion, Nicenus archiepiscopus, patria Trapezuntinus, ab Eugenio IIII Florentiæ cardinalis creatus, ex præcipuis instauratoribus litterarum in Occidente fuit, doctorum undique ad ipsum confluentium patronus. *Lambec. Tom.* VI. *Biblioth. Vindeb. p.* 274. ubi icon exhibetur, cui subscriptum est:

Græcia me genuit: fouet Italis ora, galero
Roma colit, vita sum Numa, & arte Plato.

c Turbata heic est Græcorum historia. Secuti sumus Ducam Michaelis cap. 14. seq. Phran-

IOANNEM, filium Andronici III, præfecerat, Manuele interea in Italiam & Galliam, auxilii petendi caussa, excurrente, & cum nihil impetrasset, redeunte ad priuatam vitam. Turcorum res post Baiazetis cladem restituebat filius MOHAMMEDI, & post hunc nepos MVRAD siue AMVRADES II, græcis ea caussa offensus quod a partibus *a* Mustapharum, patrui & fratris, qui regnum ambiebant, non occulte stetissent. Hic *b* Senderouiam, Seruiæ caput, vi & armis expugnauit: Taurunum vero, ferme iam captum, desere-

Phranzes contra lib. I. cap. 20. Ioannem a patruo suo Manuele in Italiam discedente rebus Constantinopoleos administrandis præfectum fuisse refert, non autem a Baiazete Sultano in solium imperatorium collocatum. Laonicus omnia confuse lib. 2. describit. *Ismael Bullialdus Notis ad Ducæ c. 14. p. 229.*

a Mustapha patruus, fictus & mentitus erat, vero huius nominis Baiazetis filio acie pridem interfecto: frater autem erat genuinus: *Chalcocond. l. 5. ineunte*, & *p. 124.* & *Leunclav. Pandect. c. 64.*

b Post multam oppugnationem deditione capta fuit. *Chalcocond. lib. 5. f. 131.*

ſerere coactus eſt, *a* Hunniadis etiam virtute non ſemel prœlio victus. Igitur pace cum Vladislao facta, in Aſiam contra *b* Caramanum, Turcicas prouincias infeſtantem, profectus, perfidia Hungariæ regis, qui bellum *c* contra fœdus renouabat, reuocatus eſt, & ad *d* Varnam acerrime pugnando ita attriuit Chriſtianorum copias, vt triſti documento omnibus fuerint, nunquam fidem impune frangi. Victor in Græciam regreſſus omnia ſibi ſubiiciebat, nec quicquam reliquum feciſſet, niſi *e* SCANDERBEGI virtus moræ & impedimento fuiſſet. Is filius erat Epirotæ

a Idem lib. 5. & 6.

b Ciliciæ deſpotam.

c Legatus Pontificius (Iulianus cardinalis) Pannonios ad bellum contra Turcos cohortabatur; & ὅρκον, ὅς μέγιστος ἦν αὐτοῖς ἐν ταῖς σπονδαῖς, ἐλύσατο ἐπιτροπῇ τοῦ ἀρχιερέως, *iusiurandum, quod maximum erat in fœdere, ex Pontificis mandato ſolvebat* Chalcocondyl. lib. 6. extr.

d Varnenſe prœlium ſcripſit idem Chalcocondyles lib. 7. ineunte.

e Georgius Caſtriotus a Turcis propter felicitatem bellicum *Scanderbeg*, hoc eſt, Alexan-

tæ principis, obses Turcis datus, & inuitis parentibus Mohammedana religione imbutus. Post hæc exercitui præfectus potentiam Turcorum incredibili felicitate augebat. Tandem memor christianæ originis & auitæ libertatis, in bello aduersus Hunniadem fugam simulans, paternum munimentum Croiam arte & dolo recuperauit. Vnde per XXIV. annos Macedoniam, Epirum, & Illyrici partem feliciter rexit, & contra Turcorum incursiones fortissime defendit. Sed cum vita Scanderbegi ipsum quoque regnum eius exstinctum fuit.

§. 3. CONSTANTINOPOLIS EXPVGNATA a Mohammede II. tempore Constantini XI, nec non regnum Trapezuntinum, & plures insulæ, Venetorum potentia.

Inter hæc Amuradi filius MOHAMMED II. successit, natus in excidium christiani Græcorum imperii. Etenim a Constan-

stan-

lexander Magnus adpellatus est. Eius res gestas attingit Chalcocondyles lib. 7. fusius narrat Martinus Barletius libris XIII, a quo Boxhornius mutuatus est.

a Expugnationem anno CIↃ CCCCLIII. factam describunt Laonicus lib. 8. & Ducas cap. 39.

ſtantinopoli expugnata CONSTANTINVM Palæologum, vltimum imperatorem, obtruncavit, & orientale imperium, ab Romano auulſum, Turcorum ſubiecit poteſtati. Supererat Trapezuntinum regnum, cui præfuit id temporis DAVID COMNENVS, ſubnixus adfinitate Vſumcaſani, Armeniæ & Cappadociæ domini, cui *a* conſobrinam in matrimonium dederat. Verum Sinope capta munitiſſima huius regionis vrbe, & Vſumcaſano ad *b* pacis fœdera compulſo, ipſam Trapezuntem potius *c* minis & fraudibus quam vi & armis ad deditionem coegit, & regem Dauidem cum liberis Byzantium miſit, qui poſtea *d* Hadrianopoli

a Idem Laonicus lib. 9.

b Ita Laonicus idem f. 262, matre Vſumcaſani pacem impetrante: at annales Turcici acie victum Vſumcaſanum referunt cap. 11.

c Ita Ducæ hiſtoria Byzantina cap. 45. at ſuburbia incenſa ab hoſte fuiſſe, tradit Chalcocondyles lib. 9. f. 262, in ceteris Ducæ conſentiens: ſed Boxhornius p. 1003. annales Perſicos citat, qui terra marique infeſtiſſime oppugnatam Trapezuntem dicunt.

d Chalcocondyles lib. 9. p. 264.

poli supplicio est adfectus. Turcus eodem victoriæ cursu Ciliciam subegit, ac Lesbo, Lemno & Euboea insulis potitus, ipsam Italiam, *a* Hydrunte expugnata, terrore oppleuit, & pluribus *b* castellis Hungariæ euersis, *c* Moldauiam quoque, fuso Waiwodæ exercitu, vastauit, maiora mala Christianis illaturus, nisi repentina morte ad Nicomediam præuentus esset. Sic mirum in modum creuit Turcorum potentia, maius in sequenti sæculo incrementum acceptura. Ne tamen illa immodica fieret, Deo bene iuuante, Venetorum res publi-

a Tangunt obsidionem annales Turcici tam Io. Baptistæ Podesta cap. 11. extr. quam Leunclauii num. 152. copiosius illam describit Bonfinius Hist. Vng. dec. 4. lib. 6. p. 616. Capta autem fuit an. CIↃ CCCC LXXX, sequenti anno recuperata ab Alphonso Calabriæ duce auspiciis Ferdinandi, Neapolitani regis, auxilio Matthiæ regis Vngariæ, qui socero Ferdinando M M validissimorum equitum submisit. *Bonfin. c. l. p.* 617.

b Annales Turc. a Podesta versi c. l.

c Ibidem.

publica non mediocriter obstitit, de cuius origine supra diximus, nunc pauca de crescente potentia & gestis rebus addemus. *a* Hunnici belli temporibus orta; ita proximo & sequente creuit sæculo, ut posthac cum *b* Pipino, Francorum rege, bello decertare, & suam libertatem contra quoscunque tueri potuerit, *c* Saracenos quoque Mauros, qui Italiæ partem tenebant, haud verita adgredi & Italia exterminare. Hanc libertatem imperatores Carolus & Nicephorus *d* confirmarunt, rempublicam Venetam eximentes, cum de imperii diuisione transigerent. Imprimis auctæ sunt Venetorum res sacro, quod dicitur, bello, quo non solum mercatura orientalis stabilita fuit, sed plurimæ etiam Aegæi maris *e* insulæ cum Creta & Corcyra iisdem sunt occupatæ,

a vide supra pag. 45.
b Sabellicus Hist. Ven. decad. I. lib. 2.
c Idem Sabellicus lib. 3. p. 38. quamuis tum sunt a Mauris victi navali prælio.
d Idem Sabellicus decad. lib. 2. p. 22.
e Idem dec. I. lib. 8. p. 134.

tæ, tanquam præmium *a* bis captæ Constantinopoleos & imperii Græcorum ad Latinos translati. *b* Peloponnesi etiam partem tenebant, & Cyprum *c* hereditate nacti, non minus in Occidente valuerunt, Dalmatiæ plurimum, etiam Italiæ transpadanæ in ditionem suam redigentes, & *d* Genuensis belli non infelices tandem victores. Sic viribus aucta Venetorum resspublica moræ sæpe

a Primum pro Alexio puero restituendo: deinde pro vlciscendo eodem, interfecto Murtzufli fraude. Vide initium sæculi XIII.

b Cum Turci subegissent Constantinopolitanum imperium, Veneti Peloponnesi vrbes & portus sibi vindicarunt. *Idem Sabell. dec. 3. lib. 8.*

c Vltimus rex Cypri Iacobus duxerat Cornarii Veneti filiam, quam senatus vt reipublicæ filiam adoptauerat. Defuncto ergo sine liberis rege, Venetam reginam vt suam tutabantur & illius iure sibi insulam subiiciebant, qua etiam LXXX. annos vsi sunt. *Sabellic. decad. 3. lib. 9.*

d Genuenses de maris dominio diu cum Venetis certauerunt. Ortum bellum ex Ptolemaide in sacra expeditione, & ancipiti fortuna longissime tractum fuit. *Sabellic. dec. 1. lib. 10. & decad. 2.*

pe & impedimento fuit classe instructissima, ne nimium excresceret Turcorum potentia, nec tantum in *a* mari eosdem sæpenumero, verum etiam *b* terrestribus prœliis aliquoties vicit, quamuis non paruis interdum cladibus adfecta, & secuturo sæculo multis insulis & portubus spolianda.

§. 4. Vngariæ reges, e quibus Vladislaus ad Varnam, Ludouicus II. ad Mohazium cæsus.

His temporibus Vngariæ quoque reges Turcorum vires non modicum cohibuerunt. *c* ALBERTO enim, Sigismundi genero, qui successerat *d* VLADISLAVS Polonus, inter medias regni

I tur-

a Qualis fuit illa celebris in Ionio mari victoria Petro Zeno duce, de qua Boxhornius Histor. vniu. p. 859. circa ann. CIↃ CCC XLVI: & alterum prœlium ad Callipolim commissum, scriptore Duca Michaelis Hist. Byz. cap. 2. p. 61.

b Quale geminum prœlium fuit ad Neapolim Peloponnesi, quod scripsit Sabellicus dec. 3. lib. 8.

c Albertus Austriacus breue tempus regnauit, relinquens uxorem prægnantem. *Thwroczius part. 4. cap. 25. seq.*

d Regis Casimiri frater, postea successor. *ibidem cap. 31.*

turbas, Ioannis *a* Hunniadis virtute obtinuit, vt Amurades *b* pacem vltro peteret, qua etiam rex frui diutius potuisset, nisi papæ consiliis rupti fœderis pœnam sua suorumque clade apud *c* Varnam luisset. Nec infelicior fuit Hunniades, cum *d* pro Alberti filio LADISLAO regnum administraret, biennio exstinctus ante regem LA-

a Ibidem cap. 36. seq. Integre adpellatur *Ioannes Coruinus de Hunniad.* Aiunt enim ex antiquis Romanorum *Coruinis* genus suum duxisse. Pater pagum VValachiæ *Coruinum* possederat, quod nomen ex colonia Romanorum superest. *Bonfin. decad.* 3. *lib.* 9. *p.* 514.

b Idem c. l. cap. 41.

c Diximus supra pag. 187.

d Albertus imperator & rex Vngariæ ac Bohœmiæ postumum reliquit Ladislaum, quem in infantia coronatum mater cum corona ad Fridericum III. in Austriam subduxit, Vladislao Polono interea Pannoniis imperitante: quo ad Varnam cæso Ioannes Coruinus, cognomine Hunniades, fit gubernator regni. *Thworocz. part.* 4. *c.* 29. & 44.

LADISLAVM, cui *a* MATTIAS Coruinus successit, non minor bellis *b* Turcicis, quam pater fuerat Ioannes: *c* Austriaca etiam victoria longe clarissimus. Cum hoc videtur felicitas Vngariæ exspirasse. Successor enim VLADISLAVS II, rex Bohœmiæ, nihil contra Turcos gessit: filii *d* LVDOVICI II. clades Mohazinensis multas calamitates regno intulit, quæ vero, ut alio sæculo acciderunt; ad illius expositionem reseruantur.

§. 5. Poloniæ regnum ab Vngarico modo disiunctum, modo cum illo coniunctum.

Poloniæ regnum cum Vngarico

I 2 con-

a filius Ioannis Coruini Hunniadis. *Bonfin. dec 3. lib. 9.*

b Rasciam, & Bosniam, & huius caput Iayczam, quæ Stephano rege fraude oppresso, Turci occupauerant, recepit Matthias multorum præliorum contra Turcos victor. *Bonfin. extrema decade 3.*

c Totam pœne Austriam Friderico III. eripuit Coruinus, captis vrbibus potioribus, Vienna, Neapoli, & aliis, quas Maximilianus recuperauit. *Bonfin. dec. 4. lib. 6, 8. & 10.*

d Obiit Matthias anno CIↃ CCCC XC. Intestinum bellum, ex successione ortum, resedit electo Vladislao Bohœmo. *Bonfin. dec. 4. lib. 8. & 9.*

coniunctum in Ludouico fuisse *a* supra memorauimus. *b* IAGELLO, Ludouici gener, Lithuaniam adiecit, Vngaria autem caruit: rursus Iagellonis filius *c* VLADISLAVS Vngaricum regnum Polonico coniunxit, M CCCC XXXIV, patri defuncto succedens; post triennium Alberto (qui & imperator fuit & Bohœmiæ rex) in regno Vngarico. Hoc ad Varnam cæso, post *d* interregnum breve & cum Boleslao contentiones, CASIMIRVS, Iagellonis alter filius, regno Poloniæ potitus est, quem tres filii, alter post alterum, in proximum vsque æuum secuti sunt *e* IO-

a vide pag. 169.

b ibidem p. 170. Hic Iagello Lithuanus dux, cum sacro baptismate ablueretur, adpellatus est Vladislaus. *Guagninus in Sarmatica pag.* 18.

c Idem Guagninus pag. 19. Præfuit autem Poloniæ regno decem, Vngariæ quatuor annis.

d Triennium caruit Polonia rege, & anno CIƆ CCCC XLVII. Casimirus successit Vladislao, qui CIƆ CCCC XLIIII. ad Varnam cæsus fuerat. Mortuus Casimirus anno CIƆ CCCC XC. *Guagnin.*

e Guagninus c. l.

IOANNES ALBERTVS ab anno M CCCC XCII. vsque in annum MDI. & *a* ALEXANDER: cui SIGISMVNDVS suffectus est, pater SIGISMVNDI AVGVSTI, in quo familia Iagellonidarum *b* defecit, in locum peregrinis succedentibus. Sed missis, quæ aliorum temporum sunt, ad nostrum sæculum, cui destinata enarratio est, recurrimus.

§. 6. Occidentis imperatores Sigismundus, a cuius excessu fixa imperii sedes in domo Austriaca constituta. Successerunt enim Albertus II. Austriacus, Fridericus III, Maximilianus I, maritus Mariæ Burgundicæ.

In Germania RVPERTO, sub finem sæculi superioris creato, successit post decennium SIGISMVNDVS, Caroli IV. filius, Vngariæ rex & Bohœmiæ, in tollendo pontificum schismate *c* laboriosus, cuius tamen gloriam Hussi supplicium fracta fide, quæ publice data fuerat, & antehac, cum Vngariæ rex esset,

I 3 *a* cla-

a Quatuor annos, octo menses Guagninus Alexandro tribuit pag. 21. Alii aliter annos numerant. Frater Sigismundus, Alexandri successor obiit CIↃ IↃ xL VIII.

b Mortuus Sigismundus Augustus anno CIↃ IↃ L XXII. *Guagn.*

c concilio præsertim Constantiensi.

a clades ad Nicopolim non leuiter macu-lauit. Ab huius excessu, (in annum M CCCC XXXVII. inciderat) fixam imperii sedem in domo Austriaca propitium fatum constituit, & ad nostra tempora sine interruptione perduxit. Nam ALBERTVS Austriacus, Sigismundi gener, Germaniæ, Bohœmiæ, & Vngariæ rex, a biennio fratrem suum FRIDERICVM III. successorem per LIII. annos raro exemplo habuit, Vngarorum bellis *b* infestatum, quorum pupillum regem Ladislaum educauerat. Patri M CCCC XCIII. successit *c* MAXIMILIANVS filius, in incrementum domus Austriacæ natus, qui Burgundiam & Belgicas prouincias nuptiis *d* Mariæ, vnicæ heredis, adquisiuit,

a Vide supra pag. 166.

b a Coruinis, Matthia præsertim, qui fere omnem Austriam expugnauit. Caussa belli, quod regina puerum Ladislaum cum corona regni Viennam ad Fridericum abduxerat. *Thbkrocz. part. 4 cap. 219.*

c Cuspinianus in cæs. p. 485.

d Maria filia Caroli Burgundi, qui prælio ad

finit, filioque per nuptias filiæ Ferdinandi Catholici ad amplissimam hereditatem iter, a posteris (nam fata Philippum eripiebant) magno cum fructu possidendam parauit.

§. 7. Hispaniarum regna IV, coniuncta tandem & aucta sub Ferdinando Catholico.

Nam Hispania omnis Christianorum in IV. regna diuisa erat, Nauarrenum, Aragonium, Castellanum & Portugallicum. Navarræ & Aragonum reges *a* supra vsque ad IOANNEM, Ferdinandi Catholici patrem, deduximus, qui anno MCCCCLXXIX. decessit. FERDINANDVS autem, patre superstite, duxit *b* Isabellam, HENRICI IV. regis Castellani sororem, quem an. MCCCCLXXVII. exstinctum in Castellæ & Legionis regno secutus est vxorio iure, & post paul.

ad Nancium, contra Heluetios commisso, ceciderat. Ex Maria genuit Philippum, Ferdinandi Catholici generum, patrem Caroli V. *Cuspinian. c. l.*

a Vide pag. 174. & infra Tabulam regum Navarr. & Aragon.

b Adi Vasæum &Irapham.

paullo a Ioanne patre relicta Aragoniæ & Siciliæ regna accepit, non autem Navarræ, quod etiam pater ex *a* Blancæ matrimonio possederat. Id enim per filiam Leonoram *b* GASTONO, comiti Foxano, cessit, qui vero *c* vix gustatum nepoti PHOEBO reliquit, a quo soror Catharina acceptum *d* IOANNI Albretio dotali iure attulit, cui *e* papa Iulius II. vt socio Ludouici Galli, ademit, & Ferdinando, iam tum IV. aut V. regnorum possessori, post initium sequentis sæculi adiudicauit. Nam etiam *f* Granatense regnum Saracenis eripuerat,

a Diximus ibidem pag. 174.

b Hæc FranciscusTarapha in Henrico IV. p.738. copiosius enarrat.

c XV. tantum diebus regno vsus. *Vasæus cap.*17. Quapropter in serie regum Nauarræ non ponitur ab omnibus Gastonus. *Tarapha c. l.*

d Idem Tarapha c. l.

e Arnoldus Ferronus in Ludouico XII. Sed hoc in alio sæculo factum, nam Iulius anno CIↃ IↃ III. pontifex maximus renunciatus est.

f Lucius Marineus lib. 20. extremo, & Carolus Verardus libro singulari de Expugnatione Granatæ. Capta est Granata anno CIↃ CCCC XCII.

erat, quod vltimum fuerat barbarorum in Hispania, *a Catholici* cognomen inde sibi & posteris adeptus, eiectis Mauris & Iudæis, qui nollent Christum confiteri. Sic auctus regnis Hispaniarum se regem vocari iussit; veteresque tituli Castellæ, Legionis & Aragoniæ sensim euanuerunt.

§. 8. Portugallorum reges & felices nauigationes, quibus via in Indiam orientalem aperta.

Sola Portugallia intra veteris Hispaniæ fines Ferdinando non parebat, per hoc sæculum ab IOANNE, de quo *b* prædiximus, & EDVARDO recta, cui ALFONSVS V. successit, *c* Africani cognomine, perinde ac Scipiones, ex victoriis dignus. Hunc excepit IOANNES II, & sub finem sæculi EMANVEL, nepos Eduardi, Saracenorum exterminator, vterque nauigationibus felix, quibus fines regni

 lon-

a Duardus Nonius censura 65. *Summi pontificis & patrum decreto ob Granatam debellatam adpellatus est Catholicus*

b pag. 173. Regnauit Ioannes annos quinquaginta: mortuus CIↃ CCCC XXXIII.

c Vasæus cap. 19. *Africani titulum meruit, multis magnisque in Africa victoriis potitus.* Regnauit ab anno XXXVIII huius sæculi ad LXXXI.

longisſime ſunt propagati. Ioannis enim auſpiciis ditisſimum regnum *a* Congi inuentum fuit & Chriſtianis ſacris initiatum: ſub Emanuele Luſitani extremum Africæ *b* promontorium, cui a Bona ſpe nomen dederunt, præteruecti, feliciter viam ſibi in Indiam orientalem aperuerunt, qua Venetorum diuitiæ non mediocriter acciſæ ſunt, qui ſoli adhuc merces Indicas ex Perſia in Europam exportauerant.

§. 9. America reperta, Hiſpania viris exhauſta.

Felicor Ferdinandus erat & Iſabella, quorum ſumtu & auſpiciis

a Reſendius Antiquit. Luſit. lib. 2.

b Iam tum ſub Ioanne II. Aethiopiæ litora claſſis perluſtrans, in promontorium illud inciderat, cuius flexu explorato rex lætisſimus, ex ſpe Indiæ adeundæ *Bonæ ſpei* promontorium vocari iuſſit. Sed fato præventus Indicam & Perſicam nauigationem ſucceſſori reliquit, qui anno CIↃ CCCC XCV. inauguratus eſt: & Indicum Mare primus claſſe tentauit CIↃ CCCC XCVII. Baſiliæ quoque litora manifeſtata ſub eodem. *Duard Nonius Genealog. Reg. Portug.* in Ioanne II. & Emanuele.

ſpiciis Chriſtophorus *a* Columbus, Genuenſis ciuis, vltra Atlanticum mare inſulas Hiſpaniolam, Cubam, & proximas iteratis curſibus detexit, quod alios, præſertim Veſpucium Americum, inſtigauit, vt vlteriora ſcrutarentur, & vaſtiſſimum illum orbem Americanum inuenirent, quamquam non tam ingenium ſuum Columbus aut helicen & cynoſuram cæli ſecutus videatur, quam Martini Behaimi, ex Bohœmia Crumlavienſis, antiquiorem præcurſionem. Is enim ab Iſabella, Ioannis I. Luſitaniæ regis filia, quæ poſt mortem mariti (Philippus III. Burgundus erat) Belgicis prouinciis imperitabat, *b* nauem impetrauit, qua ducem genium ſuum ſecutus, ignota maria & intentata vada ſcrutaretur. Nec modo

I 6 *a* Fa-

a Proſtant narrationes Oroſii, Petri Ciezæ & aliorum, quos excerpſit Boxhornius.

b Hæc tam ex membranis, quam ex Riccioli & Benzoni verbis grauiter & ornate, ut omnia ſolet, Io. Chr. VVagenſeil enarrat oratione parentali Georg. Frider. Behaimo ꝯIↃ IↃ CLXXXII. dicata.

a Fagalem insulam, quam primus invenit, aut alias circumiectas quas Asores, ab accipitrum multitudine Lusitani, nostri Flandricas a Behaimi comitibus nominant, perlustrandas sibi censuit, verum etiam in austrum magis & magis progressus usque ad b vltimum fretum, quod Ferdinandus Magellanus, huius ductum secutus, pertransiit, & de suo id nomine adpellauit. Sic c maiora alia, alia clariora sunt, nec Martini huius nomen tantopere celebratur, quanto Columbi, Americi, aut Magellani, quamuis merito suo his tribus sit præferendum. Sed satis de Hispania, quæ viris pæne exhauriri cœpit, ingenti vi Iudæorum vna cum Mauris proscripta, qui Africam petierunt,

a Id est fago arbore abundantem.

b Hieronymus Benzonus (Tom. IV. Americæ Theodori de Bry) *Magellanus*, inquit, *fretum illic esse norat, quia, ut fertur, in charta marina adnotatum viderat descripta ab insigni quodam nauclero, cui nomen Martinus Bohœmus, quam Lusitaniæ rex in suo museo adseruabat.*

c Plinii verba lib. 3. epist. 16.

runt, pars Græciam & Orientem, sub alio etiam cælo *a* Hispanici sermonis non obliuiosi custodes.

§. 10. Gallorum & Anglorum reges, eorumque bellum de successione. Puella Lotharingia. Anna Britanniæ minoris heres, nupta Carolo VIII, directæ Valesiorum stirpis vltimo.

Galliæ status turbatior erat, nec minus Angliæ. *b* Diximus litem inter has gentes de successione ortam, quæ & superiori sæculo in ingens bellum erupit, quo *c* captus rex IOANNES, Philippi Valesii filius: & proximo æuo non minori contentione exercitata fuit. HENRICVS enim VI. rex Angliæ cum duce Burgundo ita adflixit CAROLVM VII. Caroli VI. in Galliis successorem, vt omnem pæne regionem eripuerit, etiam Lutetiæ Parisiorum *d* rex Galliæ solenniter crearetur. Illo

I 7 bello

a Richardus Simon ad R Leonis Mutinensis librum de Ritibus & moribus Iudæorum.

b Supra p. 176.

c Paullus Aemilius Veronensis in Ioanne: & Tilius in chron. reg. Franc. Quinquennium autem in custodia seruatus fuit, cum captus esset prope Pictonum urbem.

d Henricus VI. rex Anglus, coronatur Lutetiæ Parisiorum, & rex Franciæ proclamatur anno CIↃ CCCC XXXII. *Tilius chron.*

bello Lotharingia *a* puella, sub patre oues pascere solita, Aurelianum obsidione liberans, initium salutis fuisse perhibetur. Eodem anno regnare cœperant Henricus VI. in Anglia, & in Gallia Carolus VII. eodem etiam vterque anno, videlicet MCCCCLXI. in viuis esse desiit. Successorem habuit Henricus in Anglia EDWARDVM IV. qui sororis marito Carolo Audaci, Burgundiæ duci, contra LVDOVICVM XI. exercitum misit, & *a* eodem anno MCCCCLXXXIII. quo Ludouicus ille, mortalitatem expleuit. Successit in Anglia EDWARDVS V. & post duos menses RICHARDVS III. & post biennium HENRICVS VII. in Gallia Ludouico XI. filius CAROLVS VIII. qui *b* Annam Britanniæ Minoris heredem Maximiliano sponso eripuit, etiam Neapolitanum regnum armis adquisiuit, sed breui post tempore *c* amisit, vltimus directæ Valesiorum stirpis, exstinctus MCCCCXCVIII. quem

a Vid. Boxhorn. Hist. vniv. p. 1015.
b Tilius chron. ad annum CIϽ CCCC LXXXIX.
c Vt mox in Neapolitana historia dicemus.

quem Ludouicus XII. excepit, Italico bello & propter illud pontificis anathemate non ignotus.

§. II. Ingens Italiæ motus, ob schisma pontificum, nec non Neapolitanam & Mediolanensem successionem.

Ingenti motu Italiam tum pontificum schisma, tum Neapolitani successio & Mediolanensis concusserunt. De schismate antehac dictum est; Neapolitanum regnum abruptum erat à Siculo & per Ioannam, *a* ROBERTI regis neptem, *b* ANDREÆ, Vngariæ regis fratri, collatum, quem *c* vxor scelesta peremit, vt LVDOVICO Tarentino nuberet. Ludouicus autem Vnga-

a Robertus superiori sæculo circa annum CIↃ CCC XLVI. exstinctus est, cum Ludouicus, Petri filius, regnaret in Sicilia. *Fazell. dec. 2. lib. 9. cap 5.*

b Andreas filius Caroli regis Vngariæ, frater vterinus Ludouici Vngariæ & Poloniæ regis, a Thvvroczio part. 3. cap. 8. vocatur *rex Hierosolymæ & Siciliæ*: erat autem tantummodo *Neapolitanus*, Ludouico, Petri filio, Siciliæ imperante, quo cum paciscebatur Ioanna de separandis Siculo & Neapolitano regnis, adprobante pactum pontifice *Fazell. c. l.*

c Mich. Ritius lib. 3. Regn. Neap. *Virum Andream apud Atellam, quæ nunc Auersa dicitur, suspendio tollendum curauit.*

Vngariæ rex fratris necem vlturus *a* CAROLVM, ducem Dyrrachinum, contra Ioannam, regem confirmat, qui in Vngariæ postea regno ipsi Ludouico *b* successit: Caroli filius LADISLAVS, rex Neapolitanus, heredem sororem reliquit Ioannam II. sed nuptiis eius non erat, quod *c* IACOBVS Bourbonius gauderet, mox a Sfortia pellendus ita, vt religionem & monachi habitum cum regno commutaret. Ioanna vt rebus se turbatissimis eripiat, *d* ALFONSVM, Aragoniæ & Siciliæ regem, heredem scribit, mox, mutata sententia, *e* LVDOVICVM Andegauensem, qui regni ius RENATO fratri relinquit, quem Alfonsus obsessum ad *f* deditionem compulit

miti

a Instigante Vrbano VI, pontifice Romano. Carolus rex creatus anno CIↃ CCC L XXXI. *Ritius c l.*

b Mariæ reginæ virgini, quæ Sigismundo postea nupsit, a proceribus oppositus.

c Iacobus Marchiæ comes, ex familia Bourbonum *Ritius.*

d Ritius c. l. & Fazellus lib. 9. cap. 9.

e ibidem.

f Ritius lib. 3. extremo.

miti victoria in ipsum & sectatores vsus. Sic cum Sicilia Neapolitanum regnum rursus coniunctum fuit anno christianæ salutis M CCCC XLII, sed post mortem Alfonsi denuo seiungendum. Huic enim in Aragoniæ & Siciliæ regnis IOANNES frater successit, pater Ferdinandi Catholici: at in Neapolitano filius nothus a FERDINANDVS, antea dux Calabriæ, qui anno M CCCC XCII. decedens ex vita, ALFONSO filio reliquit regnum, quem cum CAROLVS VIII. rex Francorum, pepulisset, filium Alfonsi FERDINANDVM Ferdinandus Catholicus restituit, quo sine liberis defuncto, FRIDERICVS prioris Ferdinandi filius, patruus nostri, regno Neapolitano succedit, quem Ferdinandus Catholicus & Ludouicus XII. eiiciunt, vt regnum inter se diuidant. Intuta omnis societas regnorum, & controuersia de finibus orta, Ferdinandus Ludovicum superauit, & expulsis Gal-

a Hæc & quæ sequuntur in Neapolitana historia, ex Ritii lib. 4, sunt, & Fazelli lib. 9. cap. 11. p. 550.

Gallis toto regno Neapolitano potitus eſt, a quo tempore cum Sicilia & Sardinia coniunctum manſit. Mediolanenſis turba ſub finem quidem XV. ſaeculi commota fuit, fortius autem in XVI. agitata. Nam cum Galeatius, vice comes Mediolanenſis, filium Philippum Mariam, & filiam Valentinam, quae Ludovico *a* Aurelianenſi nupſit, reliquiſſet, Philippus autem ſine prole legitima decederet; *b* lis orta eſt inter Ludouicum Galliae regem XII. heredem Aurelianenſis Ludouici; & Franciſcum Sfortiam, qui notham Philippi Mariae filiam in matrimonio habebat. Pellebant Galli Sfortiam, Pontifex & Veneti Gallos, longiusque protracto bello Hiſpani quoque implicabantur, a quorum copiis Franciſcus rex apud Pauiam captus finem fecit controuerſiarum. Sfortia enim reſtitutus, morte ſua MDXXXV. vacuam poſſeſſionem fecit, quam Carolus V. vt feudum imperii Phi-

a Fratri regis Henrici VI.

b Ferronus, Guicciardinus, & alii Gallici ſcriptores in Ludouico & Franciſco has turbas deſcripſerunt.

Philippo filio dedit, quæ origo est Hispanici iuris in ducatum Mediolanensem.

§. 12. De regnis Scotiæ, Daniæ (quæ reges accepit ex gente Oldenborgica) Sueciæ.

Nunc de aliarum quoque gentium regnis, quæ clariora hoc sæculo facta sunt, dicendum perbreuiter est. Scotia suos IACOBOS laudat, I, II, III. in hoc; IV. & V. in proximo sæculo. Iacobi V, filia *a* MARIA Francisco II. Galliæ regi nupsit, & ab huius morte HENRICO STVARTO, ex quo coniugio natus est Iacobus V. in quo Angliæ & Scotiæ regna sub Magnæ Britanniæ titulo coniuncta fuerunt. Sed hæc alio tempore gesta sunt: nunc solum attingimus, quod XV. sæculo memorabile est. Dania *b* medio fere æuo, ex Oldenburgica gente reges eligere cœpit CHRISTIANVM I, & IOANNEM filium eius, quod per secutura etiam tempora nunquam mutatum fuit. Sueciæ autem regnum antiquo æuo cum Danico coniunctum erat: hoc autem XV. sæculo suos sibi vel duces vel reges legit,

a vide Scriptores rerum Britannicarum.

b anno CIↃ CCCC XLVII.

legit, CAROLVM, STENONES, SVANTVM, quos Daniæ regibus, sine suffragio suo electis, opponeret, quamquam rursus in CHRIST. II. coniungebantur.

§. 13. Bohemici regni origo, & continuata historia vsque ad Ludouicum ad Mohazium cæsum, a cuius morte Bohemia & Vngaria ad Austriac. peruenerunt.

Tandem etiam de Bohœmiæ regno perpauca dicemus. Sæculum prope XII. erat, cum a Germaniæ regibus Bohœmorum duces in regium decus euecti sunt, vti ab *a* Henrico IV. VRATISLAVS; a *b* Philippo PREMISLAVS, cuius familia in WENCESLAO, Rudolphi Habsburgensis ex filia nepote, exspirauit anno Christianorum M CCC VII. A cuius morte certauit de regno RVDOLPHVS, Alberti Austriaci filius, cum HENRICO duce Carinthiæ, quem motum partim mors Rudolphi, partim Henricus VII. imperator diremit, qui, eiecto Carinthio regnum filio suo *c* IOANNI dedit: cui filius CAROLVS IV, imperator, & huic dege-

a Aeneas Siluius Hist. Bohœm. cap. 22.

b Idem cap. 26. & Siffrid. ad ann. CIϽ CC IV.

c Henricus VII. filio Ioanni sororem VVenceslai iunxit, & sic matrimonii iure regnum inuasit. *Aen. Siluius cap. 31.*

degener WENCESLAVS, & ab eius obitu SIGISMVNDVS frater, Vngariæ & Bohœmiæ rex *a* Husſitico bello vexatiſſimus, ſucceſſerunt, Vtrumque regnum etiam coniunctum tenuerunt, qui proxime in Bohœmico ſequuntur *b* ALBERTVS gener Sigismundi, & *c* LADISLAVS, Alberti poſtumus, MCCCCLIV, cum ex Gallia ſponſam exſpectaret, *d* ſubito exſtinctus. GEORGIVS Pogiebrachius ſoli Bohœmiæ præfuit: ſucceſſor VLADISLAVS, Ca-

a Eccleſiam Bohœmicam a VValdenſibus aliquid lucis diuinæ accepiſſe, ſupra diximus. Huſſo autem & Hieronymo Pragenſi in Conſtantienſi concilio combuſtis, libertatem conſcientiarum Bohœmi tutati ſunt duce Ioanne Ziska, multisque prœliis Sigismundum fatigarunt. Hoc *bellum Huſſiticum* eſt, de quo etiam Aeneas Siluius cap. 38. poteſt conſuli, quamquam is pro ſecta ſua acerbius in Bohœmos inuectus eſt.

b Albertus Rom. Imperator & Vngariæ rex. *Siluius cap.* 55.

c ibidem cap. 58. Interuenit in Vngariæ regno Vladislaus Polonus, antequam Ladislaus patri Alberto ſuccederet.

d non ſine ſuſpicione Veneni Pragæ exſtinctus eſt. Suſpectus hoc nomine fuit Georgius Pogiebrachius (alii Podiebradium &

Casimiri Poloni filius, etiam Vngariæ, cuius filius *a* LVDOVICVS ad Mohazium cæsus utrumque Austriacis occupandum reliquit ex matrimonii iure, quod soror Ludouici cum Ferdinando I, contraxerat.

§. 14. Res litterarum, quæ in oriente cadunt, in occidente surgunt, adiuuante non mediocriter arte Typographica. Nouæ Academiæ. Gerson & Kempisius.

Hoc sæculo cadebant litteræ in Oriente, surgebant ex diuturna barbarie in Occidente, doctissimo quoque Græcorum, ut Turcos euaderet, in Italiam confugiente. Præter Bessarionem, quem supra laudauimus, huius ordinis fuerunt *b* Theodorus Gaza, Georgius Trapezun-

& Poggiobrachium vocant) qui postea successit *Bonfin. Hist. Vng decad 3. lib. 8. extr.* Hussitis hoc veneficii crimen *Trithemius* imputat, *chron. Sponh. ad annum* CIↃ CCC LVII.

a Vide, quæ supra in Vngaricis rebus scripta sunt.

b Effigiem singulorum repræsentat Lambecius lib. 6. Biblioth. Vindeb. pag. 274, desumtas ex Paulli Iouii, Nucerini episcopi, museo. Gaza autem, ut subscriptum est Iconibus, fuit rhetor & grammaticus:

zuntius, Ioannes Argyropolus, Michael Marullus, Demetrius Chalcocondyles, Marcus Musurus, & Ioannes Lascaris. Qui mansere in Græcia, calamitates eius scripserunt, *a* Laonicus Chalcocondyles, *b* Ducas Michaelis Ducæ nepos, & Georgius Phranza. Non segnis erat Italia, quæ horum industriam æmularetur, & Latinas simul litteras ex tenebris, quibus immersæ fuerant, ad pristinum nitorem revocaret Laurentii Vallæ, Pomponii Læti, Ioannis *c* Pici Mirandulæ

Trapezuntius rhetor & philosophus: Argyropulus philosophus, cuius imagini hi versus adiecti sunt.

Magnus Aristoteles loqnitur quod in orbe latine,
Post Gazam meritum debet id omne mihi:

Marullus poeta, Chalcocondyles grammaticus, Musurus & Lascaris philologi.

a Laonicus historiam deduxit ad an. CIƆCCCLXII.

b Ducæ & Phranzæ vitas scripsit Martinus Hanckius de Script. Byzant.

c De huius consummatissimi viri laudibus Epi-

randulæ, Angeli Politiani, & Hermolai Barbari, & Marsilii Ficini, Philippique Beroaldi, & Baptistæ Mantuani, M. Antonii Coccii Sabellici, & aliorum æterna nomina, horumque omnium communis patronus a Laurentius Medices, Florentinus princeps, illustri documento sunt, quam cupida illa ætas fuerit optimarum litterarum, quantaque felicitate instaurauerit. Nondum Alpes elegantior Musa transuolauerat, cum in Germania nostra læto omine & auspicio ars illa inueniretur, qua librorum codices facili labore & breui tempore in millenos aut plures multiplicari ad iuuandam rem litterariam possunt. Non secus autem, quam de Homeri patria,

Epistolæ eiusdem, a nobis editæ, testantur. Addi potest Paulus Langius in Chronic. Cizensi pag. 885, vbi *diuini virum ingenii* & *pentaglotton* vocat, eiusque comites studiorum, plerosque ex epistolis notos, summis laudibus effert.

a Hermolaus Barbarus ad Ioannem Picum Mirandulanum epistola (Mirandulanis subiecimus p. 143.) *Debent*, inquit, *Florentinis litteræ, & inter Florentinos Medicibus & inter Medices Laurentio.*

patria, de artis huius inuentione *a* ciuitates disceptant, Argentina, Moguntina, & Harlemensis, quia plures semper expetunt quod singularem laudem promeretur. Siue Mentelius est, siue Gutenbergius, siue alius inuentor; plus commodi ingenio suo ad communem vtilitatem tulit, quam vel Columbus aut Americus noui Orbis peruestigatione. Certatim tum scholæ &

K aca-

a Iacobus Mentelius de vera origine typographiæ ex annalibus reip. Argentoratensis, gentili suo Ioanni Mentelio, ciui Argentoratensi, primam inuentionem vindicat, cuius famulus, cui nomen *Gensfleisch* erat, arcanum Ioanni Gutenbergio, eiusdem ciuitatis aurifabro, reuelauerit, & cum illo aufugerit Moguntiam, vt ibidem perficerent, quod alius ingenio excogitatum fuerat. Primis autem impressis libris non horum, qui pauperes erant, sed vel Io. Fausti, vel Scheferi, qui sumtus suppeditabant, nomen refert præfixum. fuisse. Contra Petrus Scriuerius, & Marc Zvver. Boxhornius pro Harlemensi inuento re pugnant. Vide Hist. Vniv. Boxh. p 946. seq. & Scriuerii singularem librum. Inuenta ars fuit circa medium fere sæculi xv.

academiae initiabantur, accedentibus numero earum Herbipolensi, Lipsiensi, Cadomensi, Andreana Scotiae, Louaniensi, Friburgensi, Gripswaldensi, Basileensi, Conimbricensi, Tubingensi, Hafniensi, Ingolstadiensi, Moguntina & Vpsaliensi. Sic viam praeparari oportuit diuinae & caelesti doctrinae, quae proximo seculo Europam, dispulsis tenebris, illustratura erat, cui Ioannes Gerson & Thomas Kempisius, pietatis clarissimae theologi, his temporibus, quorum historiam finimus, auspicatissime tum voce tum scriptis libris proluserunt.

FINIS HISTORIAE

MEDII AEVI

HISTO-

HISTORIA
MEDII AEVI
IN
TABVLIS
SYNOPTICIS,

Quædam Tabulæ deductæ sunt vltra terminum ætatis mediæ ad nostram vsque ætatem, quod connexio ita postulabat, ne pauci reges aut imperatores, sæculi XVI. aut XVII, a serie præcedentium abrumperentur.

IMPERATORES ROMANI

SAECVLO IV.

Transalp.	*Ital.*	*Orient.*
CONSTANTINVS	MAXENTIVS	GALERIVS

Victo Maxentio & mortuo Galerio

Occident.		*Orientis.*
CONSTANTINVS	*idem.*	LICINIVS.

Debellato Licinio idem

CONSTANTINVS

meritis in ecclesiam

MAGNVS ann. XXXI.

Transalp.	*Ital. & Afr.*	*Orient.*
CONSTANTINVS F.	CONSTANS	CONSTANTIVS

& interfecto Constantino

Occident.	*Orient.*
CONSTANS & hoc caeso MAGNENTIVS.	CONSTANTIVS

dein CONSTANTIVS solus

IVLIANVS apostata,
IOVIANVS *Persis cedens*
VII mens.

Occident.	*Orientis.*
VALENTINIANVS ann. XII.	VALENS ann. XVI.
* GRATIANVS & VALENTINIANVS II.	THEODOSIVS a morte Valentis
MAXIMVS. *Gratiani;* EVGENIVS *Valentiniani* percussores	

idem THEODOSIVS solus
cognomine MAGNVS
mortuus ann. CCCXCV.

HONORIVS ARCADIVS

* Gratianus imperauit cum patre Valentiniano annos VIII, dies LXXXV; cum patruo & fratre III; cum eodem fratre & Theodosio IV. *Epitome Victoris.*

IMPERATORES
SAECVLO V.

Occident.
Honorius moritur
anno CCCC XXII.

VALENTINIANVS III.
annos XXX.

MAXIMVS
AVITVS
MAIORIANVS
SEVERVS
ANTHEMIVS
OLYBRIVS
GLYCERIVS
IVL. NEPOS
ROMVLVS AVGVSTVLVS
Oreſtis fil.
Succedunt barbari
ODOACER
& poſt hunc
GOTHI

Orient.
Arcadius moritur
anno CCCC VIII.

THEODOSIVS II
annos XLII.
Synodus Epheſin.

MARCIANVS
annos XII.
Synodus Chalced.

LEO magnus
ann. XVII. m. VI.

ZENO Iſauricus
annos XVII.

ANASTASIVS
Dicours, *Eutychianus.* anno
CCCCXCI.

IMPERATORES ORIENTIS

SAECVLO VI

Anastasius moritur ann. ꟾↄXVIII.

IVSTINVS Thrax annos IX.

IVSTINIANVS Magnus, *legislator, & Gothorum per Belisarium victor*, annos XXXVIII.

IVSTINVS II *Italiam a Iustiniano vindicatam rursus amittit, inuadentibus Langobardis*. annos XIII.

TIBERIVS II annos IIII.

MAVRICIVS *suis suorumque suppliciis infelix*, cæsus a Phoca anno DCII. cum imperasset solus a soceri morte XVI.

IMPERATORES ORIENTIS

SAECVLO VII.

PHOCAS *Papa fauet.* imperauit annos VIII.

HERACLIVS *bellum gerit aduersus Cosroem* II. *Persarum regem.* annos XXXII.

CONSTANTINVS filius Heraclii menses IV, & nouerca MARTINA menses VI.

CONSTANS Constantini filius, nepos Heraclii, *victus a Persis*: annos XXVII.

CONSTANTINVS Pogonatus, *auctor Concilii* VI, *victor Saracenorum* ann. XVII.

IVSTINIANVS II. *ῥινότμητος, auctor Synodi Quinisextæ.*

LEONTIVS subuertit Iustinianum;

APSIMARVS Leontium.

IMPERATORES ORIENTIS

SAECVLO VIII.

Iustinianus ῥινότμητος anno 13 et III. reducitur, regnatque rursus annos VIII.

PHILIPPICVS Bardanes, expulsor Iustiniani, quem tertio anno pepulit ARTEMIVS, dictus Anastasius, hunc THEODOSIVS post XV. menses: hunc rursus a biennio

LEO Conon, Isaurus ann. XXIII.	
CONSTANTINVS Copronymus, XXXIV. an.	*iconomachi.*
LEO IV, Chazarus, ann. V.	

IRENE, Leonis vidua cum filio CONSTANTINO VII, εἰκονολατρεύουσα ann. XVII cum filio; V sola.

Synodus Nicena II pro imaginibus.

SAECVLO IX.

Occident.

CAROLVS Magnus, an. XIII. ab anno DCCC. Rex ab IↃC LXVII.

LVDOVICVS Pius fil. an. XXVII ab anno IↃCCCXIV.

LOTHARIVS Pii F. ann. XV.

LVDOVICVS II fil. ann. XX.

CAROL. Caluus

LVDOVICVS Balbus

CAROL. Crassus

ARNVLFVS fil. Carolomanni.

LVDOVICVS fil. Arnulfi extremo sæculo.

Orient.

NICEPHORVS ann. IX.

MICHAEL Rangabe, ann. II.

LEO Armenius, ann. VII.

MICHAEL Balbus.

THEOPHILVS f.

THEODORA cum fil. MICHAELE

BASILIVS Macedo, ann. XX.

LEO Philosophus ann. XXV. ab an. DCCCLXXXVI.

SAECVLO X.

Occident.	*Orient.*
Ludouicus IV, in hoc fæculo XII. pæne annos fuos expleuit.	
CONRADVS Francus ann. VIII	ALEXANDER frat. ann. I.
	CONSTANTINVS Porphyrogennetus, fil. Leonis cum
HENRICVS Auceps *Vandalor. victor*. ann. XVII.	ROMANO Lacapeno: eoque reiecto rurfus folus.
OTTO Magnus *victor Hunnorum*. ann. XXXVII.	ROMANVS II fil. Conftantini ann. III.
	NICEPHORVS Phocas.
OTTO II. ann. XI. *repreffor Gallorum*.	IOANNES Tzimifca *victor*.
OTTO III. Puer, das Kind, ad finem fæculi annos XVII. imperans.	BASILIVS & CONSTANTINVS fratres, filii Romani II. nepotes Conftantini.

SAECVLO XI.

Occidentis.

HENRICVS Sanctus, an. XXIII.

CONRADVS Saliquus, ann. XV.

HENRICVS III. Niger, ann. XVII.

HENRICVS IV. *tertii fil. infelix* annos XLIX. menſ. X.

RVDOLFVS Suevus, *Henrici æmulus.*

Orient.

CONSTANTINVS ſine fratre.

ROMANVS Argyropulus.

MICHAEL Paphlago.

MICHAEL Calaphates.

CONSTANTINVS Monomachus.

THEODORA Auguſta.

MICHAEL Stratioticus.

ISAACIVS Comnenus.

CONSTANTINVS Ducas.

ROMANVS Diogenes *a Turcis captus.*

MICHAEL Duce fil.

NICEPHORVS Botoniates.

ALEXIVS Comnenus an. XXXVII.

SAECVLO XII.

Occident.

HENRICVS V ann. XIX. mort. MCXXV.

LOTHARIVS Saxo, *vel potius* LVTHERVS ann. XIV.

CONRADVS III *miles sacer*, ann. XIV.

FRIDERICVS Barbarossa ann. XXVIII. *perit in sacra expeditione* an. MCLXXXIX.

HENRICVS VI *fil. Friderici*, A-sper. ann. IX.

PHILIPPVS & OTTO IV. *simul.*

Orient.

Alexius Comnenus XVII. annos in hoc

IOANNES Comnenus frater ANNAE, quæ patris Alexii res scripsit annos regn. XXIV. Dicitur & CALO IOANNES.

MANVEL Comnenus, fil. ann. XXXVII.

ANDRONICVS *necato pupillo Alexio.*

ISAACIVS Angelus ann. IX.

ALEXIVS Ducas *a Venetis eiectus.*

SAECVLO XIII.

Occident.	*Orient.*
OTTO solus exstincto Philippo	ALEXIVS puer, *Venetorum ope.*
FRIDERICVS II *frater Philippi*	MVRZVFLVS
	* BALDVINVS
	HENRICVS fr.
V Candidati	PETRVS Altisiodorensis
	ROBERTVS
Interregnum	BALDVINVS II. *vltimus Latinor.*
RVDOLFVS Habspurgensis ab MCCLXXII, per ann. XVIII.	MICHAEL Palæologus
	ANDRONICVS Palæologus ann. XLV.
ADOLFVS Nassouius ann. VI	* Quinque Latinis a Balduino I. ad Balduinum II. opponuntur *Nicæa* Lascarini, *Theodorus, Ioannes, Theodorus II,* quem *Michael Palæologus* excepit.
ALBERTVS Austriacus MCCXCVII.	

SAECVLO XIV.

Occident.

HENRICVS Lutzelburg.

LVDOVICVS Bauarus ann. XXXIII. *Superat æmulum* FRIDERICVM, Alberti filium.

CAROLVS IV. ann. XXXII. mor. MCCCLXXVII.

WENCESLAVS ann. XXII. *abdicatur sub finem sæculi*, surrogatur

RVPERTVS

Orient.

Andronicus etiam XXVII annos in hoc sæculo imperauit.

ANDRONICVS *II.* Palæologus, *nepos primi.*

CANTACVZENVS tutor Ioannis, post collega.

IOANNES Palæologus *tutore remoto.*

Venetiis captiuus.

ANDRONICVS *III. impius in patrem.*

MANVEL frater, *Turcorum tributarius.*

SAECVLO XV.

Occident.

RVPERTVS moritur A. CIↃ CCCC IX.

IODOCVS menſ. VI.

SIGISMVNDVS ann. XXVI.

Concilium Conſtantienſe.

ALBERTVS Auſtriacus, *gener.*

FRIDERICVS III. imperat annos LIII, moritur MCCCCXCII.

MAXIMILIANVS filius Friderici.

Orient.

MANVEL a nutu Turcorum pendens, ex ſæculo ſuperiore

IOANNES II *Intereſt Concilio Florentino.*

CONSTANTINVS Palæologus *Ioannis F.*

Conſtantinopolis capta MCCCCLIII.

CONTINVATIO IMPERATORVM

SAECVLI XVI.

MAXIMILIANVS ex superiore sæculo usque ad annum MDXVIII

CAROLVS V, rex Hispaniarum, Maximiliani ex filio Philippo nepos, ann. XXXVIII

FERDINANDVS I, *Rex* primum *Romanorum*, postea, fratre Carolo ad vitam religiosam abeunte, *imperator* annis VI

MAXIMILIANVS II, Ferdinandi Filius, ann. XII

RVDOLPHVS, Maximiliani filius ann. XXXV. Moritur anno MDCXII

CONTINVATIO IMPERATORVM SAECVLI XVII.

MATTHIAS frater Rudolphi moritur MDCXIX.

FERDINANDVS II, Caroli Austriaci filius, Ferdinandi I, nepos, incidens in bellum Germanicum, mortuus MDCXXXVII.

FERDINANDVS III, filius Ferdinandi II, pacem Germaniæ restituit.

FERDINANDVS IV. Romanorum rex, superstite patre exstinguitur MDCLIV; obiit pater MDCLVII.

LEOPOLDVS, filius Ferdinandi III, natus MDCXL, imperator creatus MDCLVIII, Turcorum victor felicissimus.

IOSEPHVS, filius Leopoldi ann. VI. moritur MDCCXI.

CAROLVS VI. Frater Josephi, natus MDCLXXXV. quem Deus seruet.

DYNASTIA PERSARVM MEDIO AEVO.

* Triplex Persarum Dynastia, antiqua a Cyro condita, & ab Alexandro destructa: media, Parthorum imperio succedens, & a Saracenis sublata: noua, siue Sophorum regnum, quod nostrorum temporum est. Nunc mediam exponemus.

ARDSCHIR, in Tarich, vulgo *Artaxerxes*, aut secundum Agathiam Ἀρταξάρης, *Artaxares*: vnde διώνυμος Zonaræ in Diocletiano dictus est, Parthis imperium eripuit, cum Alexander, Mammææ filius, Romanorum rebus præesset. *Hordian. 6. 2.* Regnauit annos XIV. menses X. *Agathias lib. 4. f. 134.*

SAPORES, Σαπώρης Cedreno & Zonaræ, Σαβώρης Agathiæ, Tharich *Schabur* siue *Sabor.* Imperatorem Valerianum capit & excoriat. *Cedren. p.* 212. Regnauit annos XXXI. *Agathias.*

HOR-

HORMISDAS, Ὀρμισδάτης Græcis, Tarich *Hormoz*, filius Saporis vnum annum imperauit. *Agath.*

VARANES, Ὀυαρράνης, *Babram* in Tarich. III. annos regnauit.

VARANES filius annos XVII.

VARANES cognomine Σεγανσαὰ, menſes IV. *Agath.*

NARSES, ſiue Narſeus, Ναρσῆς Diocletiani tempore, *Eutrop.* 9. 15. regnauit annos VII. menſes V. *Agath* ἕβδομος ἀπὸ Ἀρταξέρξου. *Zonar. in Diocl.*

HORMISDAS II. (Ἀδανάρσης Zonaræ Tom. 3. f. 11.) filius Narſei, annis totidem, quod pater. *Agath.*

SAPORES II. Σαβώρ Agathiæ, rex antequam naſceretur, corona ventri matris impoſita: moritur ſeptuagenarius. *Idem Agathias.* Bellum gerit

rit cum Conſtantio & Iuliano: iniquam pacem Iouiano extorquet. *Ammian.*

ARTAXERXES, Ἀρταξὴρ, frater Saporis, annos IV. *Agath.*

SAPORES *III.* filius Artaxerxis, annos V. *Agath.*

VARANES IV, filius Saporis, cognominatus Κερμασαὰ, quod Schickardus in Tarich. p. 114. putat *Kirman Scha* ſcribendum eſſe. Nam Κέρμα ἔθνους ἢ χώρας ὑπῆρχεν ἐπωνυμία, vt cognomen ex deuicta gente vel regione ſit. Regnauit annos XI. *Agathias p. 136.*

ISDIGERDES, etiam filius Saporis, Ισδιγέρδης ὁ Σαβόρου. *Iazdigard* in Tarich, Arcadii amicus adeo, vt etiam Theodoſio filio κηδεμὼν, *curator* feratur a moriente patre conſtitutus eſſe. Annos regnauit XXI. *Agathias c. l.* & *Procopius 1. Perſ. cap. 2.*

VA-

VARANES V, filius Isdigerdis, persecutor Christianorum, *Socrates 7. 18.* annos XX *Agath.*

ISDIGERDES II, Varanæ filius regnans XVII. annos. *Agath.*

PEROZES, Πεϱόζης, *Firutz* Arabice, ab Hunnis cum exercitu cæsus. *Agath.*

OBALAS, Οβάλας, frater Perozis, in Tarich dictus *Ialas*, sed cum Schickardo forsan *Balas* legendum est, quia plerique scriptores, quamlibet mire variantes, tamen β in eius nomine expresserunt. annos habet IIII.

CABADES, Καβάδης Agathiæ, Κωάδης Zonaræ in Iustino Thrace, cuius temporibus regnauit, *Kobad* in Tarich, frater Obalæ, pulsus a suis, & ab Hunnis restitutus; mortuus anno Iustiniani imperatoris quinto. *Agathias & Procop. 1. Pers.*

*Za-

*ZAMASPEM, filium & ipſum Perozis, Scaliger inter Cabadem in carcere & fuga latitantem, & inter eundem reſtitutum ponit, eique dat annos IIII. Adde Agathiam, ex quo Scaliger hauſit.

COSROES Magnus, Cabadæ filius, bellum cum Iuſtiniano Magno gerit. Regnauit annos XLVIII. *Agath. lib. 4. extr.* & *Procopius in Perſicis.* Tarich hunc regem vocat proprio nomine *Nuſchin Ravan*, ſiue vt pronunciatur *Nuſchirravvan*, quod Coſroes forſan nomen commune & dignitatis eſt. Vide Hiſt. Antiq. p. 211.

HORMISDAS III. filius Coſrois, luminibus orbatus & in carcerem detruſus a ſuis. *Zonaras in Mauricio,* & *Theophyl. Simocatta lib. 3. c. 16.* & *lib. 4. c. 6.*

COSROES II, filius Hormiſdæ captiui, annos regnans XXXIX, *Zonar.* c. l. & *Simocatta 4, 7.*

SIROES, Coſrois filius, patricida, tempore Heraclii, annum I. regnans. *Cedren. p. 345. Chron. Alex. p. 910.*

*ADE-

* ADESER, filius Sirois, BARAZAS, & BARAM Cosrois filia, paucorum mensium reges. *Cedren. c. l.*

HORMISDA IEZDEGERD, cum III. annos regnasset, a Saracenis regno exuitur, *Cedren.* quod factum est circiter annum Christianorum DCXL. Tarich vocat *Iezdegerdem*, Cedrenus *Hormisdam*, Scaliger *Ormizda, Iezdegird.*

SVCCEDVNT SARACENI.

* Hic ordo Persicorum regnum, medii ævi, quem recensuimus, Agathiæ est lib. 4. & Zonaræ in Diocletiano, ac Cedreni locis cit. & Scaligeri in Isagoge p. 135. Discedit in quibusdam Tarich, Schickardi, quem librum, si placet, consulas.

DYNASTIA CHALIPHARVM.

MOHAMMED pseudopropheta, anno Christi DCXXII, qui primus Hegiræ. *Scalig. Isag. p. 137.*

ABVBECHER, anno Hegiræ XI, moritur XIII. *Cedren. in Heraclio.*

OMAR, victor Iezdigerdis Persarum regis. *Cedren. c. l.* Interfectus a seruo, anno Hegiræ XLIII.

MABIAS (Scaligero OTMEN) Cyprum, Rhodum, Africam inuadit. Constantinopolim oppugnat. *Cedren. & Zonar.*

ALI sectarius, interficitur anno XXXIX.

HASEN filius Ali, regnauit in Cupha, frater eius MAWIA in Scham siue Syria Damasci. Hasen fratri Mawiæ imperio tradito, Medinam secessit.

IEZID filius Mawiæ, ann. I.

MARWAN ann. I.

ABDELMELICH filius Marwan, victor Rhinotmeti, *Cedren.*

WALID, ſub quo Saraceni Hiſpaniam ex Africa tentant. *Paul. Diac. 6.* 46. anno Chriſtiano DCCXIIII.

SOLEIMAN, frater Walidi, Byzantium obſidet, *Cedren.* In Hiſpania Gothi pelluntur.

OMAR II. perſecutor Chriſtianorum: Byzantium claſſe terret. *Cedren.*

IEZID II. filius Abdelmelich. *Cedren. in Leone Iſauro.*

EVELID Niceam fruſtra obſidet. *Cedren.* Nunc Saraceni in Galliis a Carolo Martello funduntur. *P. Diac. 6.* 54.

ISAM
WALID II.
IEZID III. } βραχύχρονοι, *Cedren.*

MARWAN ad Cyprum vincitur a Copronymo. *Cedren.*

ABVLABA, qui & MOHAMMED dictus fuit.

EL MANZVR, siue ABVGEPHAR EL MANZVR, aliis ABEDALA, conditor Bagdadi *Abulpharag. pag.* 219.

MAHDI, filius Manzuri, ab Irene victus in Cilicia *Cedren.*

AHARVN cognomine ERRESCHID Cappadociam & Phrygiam vastat, *Cedren.* amicus Carolo M. *Eginhard.*

IMIN filius Aharonis Reschidis.

MAMON frater, sub quo Græci multi libri Arabice verti cœperunt. *Scalig.* Obiit mortem ann. DCCCXXII.

☞ Circa hæc tempora fit diuisio Saracenorum: memorantur tamen in eodem ordine sequentes.

MVTEZVM mor. DCCCXLI.

AHARVN EL WATAK, regnat annos IIII.

METVCHAL mortuus DCCCLVI.

MVTNAZAR m. DCCCLXII.

ELMVSTEIN, sub quo plena diuisio Caliphatus facta: occisus hic Calipha DCCCLXVI.

Sara-

*
* *

SAraceni inter se diuisi in duas familias principes *Ommiadarum* siue *Omaytarum*, & *Habbasidarum*, a Chalifa *Abu Habbasi* (Abulaba aliis) adpellatorum, & hæc alteram tandem oppressit anno Hegiræ CXXXI. Ita post Marwani mortem, vltimi ex Omaytis, imperante Copronymo, alium sibi principem Syri, alium Arabes, alium Persæ, alium Ægyptii, alium denique Hispani elegerunt, vno tamen supremo Chalifa. Quinque postea Chalifæ revera adparuerunt, diuersi & familiis & sectis, quorum vnus ex Habbasidis, post Damascum destructam, sedem habuit *Bagdadi*, alter in vrbe *Cairo* Ægypti, tertius *Feeze* in Africa ad occasum: quartus *Carauani* sub Syrte minori: quintus denique in *Hispania*, vt tamen principes sedes ac sibi inuicem aduersæ essent *Bagdad* & *Cairo*: illa *Chalifarum* nomen retinuit, hæc *Sultanorum* adsumsit. *Frid. Spanhem. Introd. Hist. Sec.* VIII. *p.* 759.

Syri *In Bagdad*	Ægyptii *in Cairo*	Africani *In Carueno*	Hispani *in Toleto, Cordaba, Cæsaraugustæ*
post alios *Imprael*; & *Mohammed* Filius exutus regno a Turcis *Zonar. T 3 p.* 203.	e quibus *Saladinus* in bello sacro. Succeduut *Mamlucci* a Turcis eiecti.	* bui Siciliam & Calabriam occupant, a Normannis depellendi :	& tandem *Granata*, sensim a Christianis attriti & tandem eiecti.

* Originem, situm, & imperium *Carueni* describunt Fazellus Sicul Hist. Decad. 2. lib. 6. c. 1, & Io. Bapt. Gramaye lib. 8. Afric. cap. 8.

Diuiſio Sultanorum Turcicorum deuictis Saracenis.

NICENVS	ICONIENSIS	DAMASCENVS	ALEPPINVS	MVSVLANVS
Primus & vltimus Soliman deuictus bello ſacro a Bullionæis.	Hic inſidiis vicit Conradum III & Ludouicum VII in bello ſacro.*	*Dolitequin*, *Nobaradin*. Succedit *Saladinus* Ægyptius. *Sanut. l. 3 p. 9. c. 1. & 3.*	victor Babylonii. *Matth. Paris ad A. 1250.*	ſiue Nineuitanus &c.

* Iconienſis vltimus *Azatines* a Scytis pulſus ad Michaelem Palæologum profugit, nec frater *Melecus* recuperare potuit regnum. *Nicepo. Gregoras l. 4. & 5.* Diuidunt id inter ſe principes, e quibus eſt *Otman*, fundator Portæ Ottomanicæ. *Idem l. 7. ineunte, & Ducas Hiſt. Byz. c. &* *Chalcocond. l. 1. p. 7.*

DYNASTIA OTMANIDARVM.

OTMAN, satrapa Sultani Iconiensis deuicti, Prusiam capit, obiit MCCCXXV.

ORCHANES, filius Otmanis, Niceam expugnat: per filium SOLEIMANVM capit Callipolin Thraciæ, mor. MCCCLVII.

MVRAD, siue AMVRADES, Orchanis alter filius, a Ioanne Palæologo in auxilium contra Bulgaros vocatus, Hadrianopoli sedem regni figit.

BAIAZETES, Turc. *Wilderim Chan Baiazet*, Philippicis artibus Græcos debilitat: Sigismundum ad Nicopolin vincit, a Tamerlane vincitur.

* Prostratis Turcorum rebus præsunt EMIR SOLEIMAN, & MVSE, ille VII. annis, hic III.

MOHAMMED I. Baiazetis filius, fraternis discordiis agitatus,

MV-

MVRAD II. (Amurades) Mohammedis filius, recuperat in Asia, quæ Temur Chan siue Tamerlanes Wilderimo Chani abstulerat, & Sanderouiam Seruiæ capit: ad Varnam profligat Vladislaum MCCCCXLIIII, cetera impeditus a Scanderbego.

MOHAMMED II. filius Muradis, Constantinopolim capit anno MCCCCLIII. & postea Trapezuntem, & multa in Walachia.

BAIAZETES II. filius, succedit MCCCCLXXXIII. capit Methonem anno MDI.

SELIMVS, Baiacetis II. filius, Alepum, Syriam Damascenam & Ægyptum subigit MDXVIII.

SOLEIMAN expugnat Albam Græcam MDXXI. sequenti anno Rhodum: vincit Ludouicum apud Mohazium MDXXVI. Viennam Austriæ & Maltam oppugnat; Budam dolo

inuadit, & in Sigethi obsidione moritur, quam tamen exercitus capit. Hic etiam Bagdad ditionis suæ fecerat,

SELIMVS II. Soleimani filius Cyprum Venetis MDLXXI. adimit; vincitur autem ad Echinades insulas a classe Hispanorum & pontificis.

MVRAD III. (Amurades) Tartaros Chersonesi Taurici tributarios facit.

MOHAMMED III. filius Muradis continuat a patre cœptum bellum in Vngaria, quo Canisia Christianis eripitur MDC.

ACHMED, filius, renunciat iuri in occidentale Rom. imperium MDCVI.

MVSTAPHA frater, detruditur a filio Achmedis Otmane.

OTMAN a Polonis vincitur MDCXXII. quo strangulato, reducitur Mustapha, qui se imperio abdicat.

MVRAD III. frater Otmani.

IBRAHIM, alter frater, MDCXL. succedit; strangulatur a Ianizaris MDCXLVIII.

MECHMED siue Mohammed IV, natus MDCXL. Waradinum capit MDCLX. Neuhuselium MDCLXIII, Caminikum Podoliae MDCLXXII. a Viennae obsidione repulsus MDCLXXXIII, amittit Vngariam, Sclauoniam, Peloponnesum, cum numerosis exercitibus & castris omni opulentia abundantibus. Propter quas clades deiicitur a suis MDCLXXXVII. &

SOLEIMAN frater sufficitur: mortuus MDCXCIV.

MVSTAPHA Mohammedis IV, filius, cui deiecto sufficitur.

ACHMED MDCCIII.

DYNASTIA VANDALORVM IN AFRICA.

* Cum Hunni Valentis principatu in Scythiam Europæam erupissent, *Alanos*que aut subegissent aut adiunxissent sibi pacto societatis; multi ex ea gente, relictis sedibus suis, in finibus Pannoniæ consedere, vnde exciti ab Stilicone in Gallias se effuderunt. Præerant Alanis Goar & Respendial reges, e quibus Goar ad Romanos cum suis transiit, ac in Gallia remansit, vbi Iouinum Moguntiaci imperatorem consalutandum curauit: reliqui adiunctis Vandalis & Sueuis, ductu Respendialis Hispaniam ingressi sunt Honorio VIII. & Theodosio III. coss. & Lusitaniam ac prouinciam Carthaginiensem obtinuere: vbi a Vallia rege Gothorum trienni bello pressi, multos suorum & regem Atacem, Respendialis successorem, amiserunt ita, vt, qui Vandalis antea & Sueuis potentia præstabant, fracti prœliis & ad paucos redacti, abolito regni nomine, se Gunderico Regi Vandalorum partisque Gallæciæ in clientelam dicarent, & quinto post obitum Honorii anno Geisericum, fratrem Gunderici ac successorem, in Africam sequerentur. *Hadr. Vales. Gest. Franc. Tom. I. p. 172.*

RE-

REGES VANDALORVM ET ALANORVM IN AFRICA.

GEISERICVS siue Gizerichus sub Valentiniano III. in Africam ex Hispania traiicit, sedemque regni Carthagine figit. Romam capit, quam Maximus tyrannus tenebat. annos regnat XXXVII. *Procop. l. Vand.*

HVNERICVS, filius Geiserici, Eudociam Valentiniani filiam, Romæ captam, vxorem ducit, catholicorum persecutor, ipse Arianus. ann. VIII.

GVNDAMVNDVS, Geiserici ex filio Gentone nepos, iniquus in orthodoxos. ann. XII. *Procop.*

TRASAMVNDVS, frater Gundamundi, gener Theoderici, regis Italiæ, Anastasio amicus, ann. XXVII. *Procop. l. Vandal. cap. 8.*

HILDERICVS, Hunerici filius, Valentiniani ex Eudocia nepos, amicus Iustiniano oppressus ann. VIII. a Gelimere Gentonis nepote.

GELIMER ab Iustiniano ductu Belisarii victus, in quo definit post annos XCV. Vandalorum in Africa dominatus. *Procop. l. 2. Vand.* DY-

DYNASTIA VESI-GOTHORVM.

* Vesigothi ex patria pulsi in Mœsiam venerunt Romanis militaturi: sed male habiti ab agrorum diuisoribus, bellum Valenti intulerunt, quo ipse occubuit. Ab Theodorico repressi sub filio Honorio in Italiam & Occidentis prouincias irruperunt. *Vasæus.*

ATHANARICVS primus ex hac gente rex Valentis temporibus. *Isidor.* Æra CCCCVII. seq.

ALARICVS Romam capit sub Honorio, Attalum imperatorem creat, & deiicit. *Zosim. lib. 5. 38. & 6. c. 7.* Regnat annos XXVIII.

ATHAVLFVS, ex Italia in Galliam Narbonensem migrat, vbi Placidiam, Theodosii filiam captiuam vxorem ducit. Inde Hispaniam ingressus, aliquot factis prœliis, a Vernulfo, milite suo, apud Barcinonem interficitur. Regn. ann. VI. *Iornand. Get. c. 31.*

* REGE-

* REGERICVS successor statim suorum fraude peremtus est. *Iornand.* c. l. Orosius, c. vlt. *Segericum nominat.*

VALLIA reliquias Vandalorum exturbat Bætica, Romanis amicus, quibus Placidiam reddit, ipse vicissim accipit Aquitaniam. Regni sedem constituit Tolosæ, vbi per annos LXXXVIII. mansit. *Isidor. Æra* CCCCLIIII.

THEODORICVS maior in campis Catalaunicis prœlio cadit, cæsus ab Attila. *Isidor. Era* CCCCLVII. Varie nominatur Theudo, Theodorides & ali e. *Sirmond. ad Sidon.* p. 250.

THORISMODVS filius, ann. I.

THEODORICVS minor, maioris filius, Thorismodi frater, ann. XIII.

EVRICVS frater & percussor. ann. XVII. Arelatum & Massiliam subigit & alia Galliæ maritima vsque ad Alpes, etiam Auenionem. *Isidor.* & *Vales. lib.* 5.

ALARICVS gener Theoderici regis Italiæ, ann. XXIII. a Chlodoueo cæsus. *supra p. 59.* Tunc Tolosa Gothis erepta.

GESA-

RECCAREDVS Gothorum & Suenorum Rex, isque primus catholicus, ann. XV. temporibus Mauricii: mortuus ann. DCI. *Vide p. 69. notata.*

post quinque obscuros reges

CINTILA siue SVINTILA, Heraclii temporibus, primus Hispaniæ monarcha Romanis omnibus expulsis, ab anno DCXXI. Hinc

post IX. successores, quos Vasæus c. I. & Grotius in prolegom. Hist. Gosh. nominant.

RODERICVS ab anno DCCXIII. cum Vitiza regnat duos annos, vnum solus, in quo Gothorum in Hispania regnum a Mauris Saracenis exstinctum est. *Vasæus c. 15. Grot. p. 50.*

OSTRO-

OSTROGOTHORVM
IN ITALIA REGES.

THEODERICVS, a Zenone in Italiam submissus, victor *Odoacris*, qui *Augustulum* euerterat. Præfuit rebus XXXVII. annos *Procop. 1. Goth. c. l.*

AMALASVNTA siue AMALASVENTHA, filia *Theoderici* ex *Chlodouci* sorore *Audefleda*, tutelam gerens *Athalarici* filii, tempore Iustiniani, *Procop. 1. c. 2.*

a ATHALARICVS regis nomen habuit, non autem sine matre regnauit, quippe anno ætatis XVIII. matre superstite decessit. Orba mater THEODOHADVM regni (non autem tori, in quem Traquilam siue Triguilam adsumsit) consortem fecit, a quo interfecta fuit. *Valesf. T. 1. Gest. Franc. p. 399. seq.*

THEODOHATVS siue THEVDATVS, cui propter Amalasuenthæ necem bellum infert Iustinianus, & Neapolim Belisario duce capit. *Procop. 1. c. 10. Valesf. c. l.*

WITIGIS, gener Amalasuntæ, Romam obsidet: a Belisario vincitur, capitur. *Procop. lib. 2. Valesf. p. 426.*

ILDI-

ILDIBADVS (HELDEBADVS Valesio) a suis post biennium interfectus. *Procop. lib 3. incunte: Vales. p. 423.*

ERARICVS Rugus genere, a popularibus Ostrogothorum sociis, electus, & post quinque menses interfectus *Procop. 3. c. 2. Vales. c. l.*

TOTILAS, Ildibadi fratre genitus, Romam bis capit & vastat; vincitur a Narse anno regni x. *Procop. 4. 32. Mar. Victorius in Hieronym. epist. 12. Vales. p. 431.*

TEIAS in* locum Totilæ cooptatus: victus a Narse, & sic desiit bellum Gothicum anno XVIII. *Vales. p. 449.* & vniuersum Gothorum in Italia regnum post annum LXX. *Sigon. Regn. Ital. p. 7.* qui Iustiniani erat XXVI, Christi circiter DLII. *Vales. c. l* adde *Procop 4. etr.*

* Sedes regni Gothici plerumque *Rauenna* fuit, *Sigon. c l* Theodericus Ticini etiam regiam struxit, *ibid p 8.*

LAN-

LANGOBARDORVM IN ITALIA REGES.

ALBOIN a Narse euocatus ex Pannonia sub Iustino II. *Aimoin. 3. 17. Paul. Diac. 2. c. 7.* circa annum Christi DLXX. regnauit a Mediolanensi victoria annos III. & dimidium. *Sigon.*

CLEPHO menses XVIII. *Paulus 2. 31. Sigon. in hoc rege.*

XXX. Duces per annos X. interueniunt. *Sigon.*

AVTHARIS filius Clephonis, Mauritio coæuus *Paul. Diac. 3. 16.* fit christianus, sed Arianus, *Sigon. p. 18.* Theudelinda vero coniux catholica. *Supra p. 70.*

AGILVLFVS a vidua Theudelinda electus, regnat annos XXV. *Paul. Diac. 3. 36.*

ADALVALDVS, siue ADOLOBALDVS, post patris Agilulfi excessum cum matre Theudelinda regnat Phocæ temporibus annos VIII. *Paulus Longob. 4. 31. & Sigon.*

ARI-

ARIOALDVS Heraclii ævo, annos XIII. moritur IↃCXXXXVII. *Idem 4. c. 43.*

ROTHARVS, poliorceta, annorum XVI. *Idem 4. 44. & 47.*

BODOALDVS, annor. V. *Idem 4. 49.*

ARIBERTVS annor. XIX. *Idem 4. 53.*

BERTARIDVS filius Ariberti, *ibid.*

GRIMOALDVS victor Francorum. *lib. 5. c. 1. seq.*

* Bertaridus redit ab exsilio, *idem 5. 33.* moritur anno IↃCXC.

CVNIBERTVS, Bertaridi filius, tempore Iustiniani II. *Diac. 5. 37.* moritur IↃCCIII. *Sigon.*

LVITPERTVS filius Cuniberti *lib. 6. c. 17.* menſ. VIII. *Sigon.*

RAGVMBERTVS moritur eodem anno *Sigon. & Paul. 6. 18.*

ARIBERTVS II. ann. VII. *Idem 6. 19. & 28.*

ANSPRANDVS menses III. Anastasii II. temporibus. *Idem 6. 35.*

LVIT-

LVITBRANDVS, filius Ansprandi, ann. XXX. Leonis III. ætate. *Idem* 6. 38.

HILDEBRANDVS septem mensium. *Sigon.*

RATCHIS siue Rachis, regno se abdicat IↃCCL. religionis caussa. *Sigon.*

AISTVLFVS Exarchatum tollit: sed vincitur a Pipino. *Sigon.*

DESIDERIVS cum ADALGISO filio victus & regno exutus a Carolo Pipini filio, Magni cognomen postea adepto. Atque hic finis fuit Langobardorum regni, anno, postquam in Italiam venerant, CCVI. christiano IↃCCLXXIIII. Sedes regum Papiæ siue Ticini fuit primaria: altera Veronæ, *Sigon. extremo lib. 3.*

FRANCORVM REGES
IN GALLIA.

VARAMVNDVS, filius Marcomeris, Honorii & Valentiniani III. temporibus. *Valeſ. T. 1. p. 120, 125.*

CHLODIO (Sidon. CLOIO) anno V. Valentiniani. *ibidem p. 124.*

MEROVEVS, Merouei cuiusdam filius, adfinis Chlodioni, non filius, *Aimoin. lib. 1.* fit rex CCCCXLVIII. Poſtumiano & Zenone coſſ. a cuius ſtirpe reges ſubſequentes *Merouingi* dicuntur. *Valeſ. p. 144. 146.*

CHILDERICVS Merouei filius, regnauit annos XXIIII. rex creatus anno CCCCLVIII. *Valeſ. p. 189.*

CHLODOVEVS, Childerici vnicus filius, victor SYAGRII æmuli, (fil. Ægidii magiſtri militum) cuius regiam, Auguſtam Sueſſionum, ipſe poſt victoriam vſurpauit. *Valeſ. 240. ſeq. & 263.* primus Francorum regum chriſtianus, & barbarorum catholicus, mortuus Lutetiæ anno XXX, regni. *Idem p. 251, & 263.*

THE-

THEODERICVS Chlodouei filius, cum tribus fratribus CHLODOMERE, CHLOTARIO & CHILDEBERTO. Vide supra p. 60.

THEODEBERTVS Theoderici filius, regnauit annos XIIII. a bubalo in venatione interfectus. *Valef. p. 294. & 334.*

THEODEBALDVS, filius Theodeberti, cuius post VII. annos mortui, CHLOTARIVS, patruus magnus, bona rapit, & Childeberto etiam fratri succedit. *Valef. p. 465. 477.*

CHLOTARIVS, Chlodouei filius, solus, oppressis agnatis, circa annum IↃLX.

CHARIBERTVS, filius Chlotarii Lutetiæ sedem habens, cum fratribus GVNTRAMNO Aurelianensi: CHILPERICO Suessionensi: SIGEBERTO Metensi. Metensis posteri Childebertus filius, & Theodebertus ac Theodericus nepotes, cito pereunt. *Aimoin. lib. 3.* Hinc

CHIL-

CHILDERICVS, frater Chariberti, plerisque succedit, anno IↃLXXIIII.

CHLOTARIVS II. Childerici filius, annos XLIIII. regnat, fratribus vel exstinctis vel oppressis.

DAGOBERTVS, filius Chlotarii, rex Austrasiæ viuo patre: exstincto eo, maioris partis Galliæ, fratri Ariberto Aquitania relicta. *Aimoin. 4. cap. 11. & 23.*

CHLODOVEVS siue LVDOVICVS patri in Neustria & Burgundia succedit. *Aimoin.* 4. 27. ann. IↃ CXLVI.

SIGEBERTVS frater in Austrasia *Aimon.* 4. 27.

ILDEBERTVS, filio Sigeberti in monasterium detruso, eiectus a Chlodoueo, *Tilius.*

CHLOTARIVS III. fil. ann. I.

CHILDERICVS II. frater, antea rex Austrasiæ. ann. XII.

CHILDERICVS, fil. Chlodouei secundus. *Tilius.*

THEODERICVS frater ann. XIIII.

Sub hoc potens fit PIPINVS, maior domus. Sequentes titulo magis quam cura & potestate reges.

PIPINVS administrator.

CHLODOVEVS III. ann. IIII.

CHILDEBERTVS II. frater, ann. XVIII. ab anno IↃ CXCVIII.

DAGOBERTVS II. filius, annos II.

CHILPERICVS II.

CAROLVS MARTELLVS Francorum princeps circa annum IↃ CCXV.

THEODERICVS Cala, annos XV.

CHILDERICVS tupidus annos IX. vltimus Merouingorum, cogitur monachus fieri anno IↃ CCL. *Tilius.*

PIPINVS rex, Caroli filius, unde noua familia *Carolingorum*: victor Aistulfi Langobardi. annos XVIII.

CAROLVS Magnus annos XLVII. ab IↃ CCLXIX.

LVDOVICVS Pius filius, ab IↃ CCCXV. per per annos XXVI.

CAROLVS Caluus, fil.

LVDOVICVS Balbus, Calui filius, ab IↃ CCCCLXXIX. biennium regnans.

* Germani succedunt LVDOVICVS & CAROLOMANNVS per quinquennium, filii regis Germaniæ Ludouici.

CAROLVS Crassus frater illorum.

ODO

ODO annos IX.

CAROLVS Simplex, Ludouici Balbi fil. ab anno IↃ CCCC.

RVDOLPHVS Burgundio.

LVDOVICVS Transmarinus, Simplicis filius, annos XXVII.

LOTHARIVS filius Ludouici, annos XXXI. ab IↃ CCCCLVI.

LVDOVICVS V. filius Lotharii vnum annum regnat veneno exſtinctus, in quo deſiit ſtirps *Carolingorum* anno IↃ CCCCLXXXVII.

HVGO CAPETVS fundator familiæ ad noſtra vsque tempora regnantis, obiit IↃ CCCCXCVI.

ROBERTVS annos XXXVI. moritur anno CIↃ XXX.

HENRICVS, filius Roberti annos XXX.

PHILIPPVS, filius Henrici, annos XLIX. moritur CIↃ CIX.

LVDOVICVS VI. ſiue Craſſus, filius Philippi, annos XXVIIII.

LVDOVICVS Iunior, ſiue VII. filius Craſſi, annos XLIII. Bello ſacro interfuit: moritur CIↃ CLXXX.

PHILIPPVS II. *Adeodatus*. annos XLII. Dicitur & *Philippus Augustus*.

LVDOVICVS VIII. pater diui, ann. III.

LVDOVICVS IX. annos XLIIII. rebus præclare pro ecclesia in Ægypto, Palaestina, & Africa gestis apud pontifices meritus, vt in Sanctorum numerum reciperetur vnde *Diui* vel *Sancti* in historiis sequentium temporum cognomen. Mortuus in Africa CIↃ CCLXX.

PHILIPPVS Audax, Sancti filius annos XV. sub quo Galli in Sicilia tristes *Vesperas* patiuntur.

PHILIPPVS Pulcher, Franciæ & Nauarræ rex, annos XXVIII.

LVDOVICVS Hutinus annos II.

PHILIPPVS Longus siue V. annos V.

CAROLVS Pulcher, Philippo fratri succedit M CCCXX. regnat ann. VII.

PHILIPPVS Valesius annos XXII. Delphinatum adquirit.

IOANNES ann. XIIII. Moritur CIↃ CCCLXIII.

CAROLVS V. siue Sapiens, filius Ioannis, annos XVI. Litterarum & litteratorum amator. *Lilius*.

CA-

CAROLVS VI. annos XLII.

CAROLVS VII. fit rex M CCCCXXXIII. regnat annos XXXIII.

LVDOVICVS XI. filius Caroli VII. annos regnat XXIII.

CAROLVS VIII. filius Ludouici XI. vltimus directæ Valesiorum lineæ, ann. XIII.

LVDOVICVS XII. fit rex ann. MCCCCXCVIII. regnat XVII.

FRANCISCVS I. bellis cum Carolo V. notissimus: captus apud Pauiam moritur MDXLVII.

HENRICVS II. filius Francisci, in ludis equestribus fracta lancea vulneratus moritur MDLIX.

FRANCISCVS II. Henrici filius, altero anno fataliter exstinctus.

CAROLVS IX. frater, ciuilibus bellis & laniena Parisiensi M D LXXII. infelix: mortuus inter graues & longos dolores M DLXXIII.

HENRICVS III. antea Poloniæ rex, monachi cultro interfectus MDLXXXIX. & in hoc exstincta fuit stirps *Valesia*.

HENRICVS IV. Borbonius, rex Nauarræ, felix cetera, si exitum excipias, quem sicarius Franciscus Rauaillac maturauit anno MDCX.

LVDOVICVS XIII. Henrici IV. filius consilio Richelii cardinalis rem publicam gerit feliciter, moritur MDCXLIII.

LVDOVICVS XIIII. rebus gestis & victoriis Magnus, vxorem Philippi Hispani filiam amittit MDCLXXXIII. ex qua Delphinum susceperat MDCLXI.

* * *

Qui cum Francorum regibus heic propter Normanniam coniungi *Angliæ reges* poterant, repetantur ex pag. 139. 153. 176. 206.

NAVARRAE reges vide expositos p. 152. 173. & 200. Nomen & ius hodiernorum regum Galliæ est a patre Henrici IIII. qui vltimam heredem Nauarrenorum regum, Bearniæ finibus circumscriptorum, vxorem duxit.

RE-

REGES HISPANIAE VLTERIORIS,

id est *Legionis*, *Asturiæ*, *Castellæ*,

PELAGIVS Christianorum, qui a Saracenis pulsi, in montes Asturiæ & Legionis confugerunt, primus rex anno IↃ CCXVI.

* Successores Legionis & Asturiæ reges, a Vasæo & aliis enumerati, prætermittimus, vt obscuri plerosque nominis per tria fere sæcula.

VEREMVNDVS anno CIↃX. sub quo Castellæ comitatus ad Sanctium Navarræ regem hereditate deuoluitur, qui filium Ferdinandum constituit primum Castellæ regem, qui etiam Veremundo vxorio iure succedit.

FERDINANDVS Castellæ & Legionis rex anno CIↃXX. Diuidit regna tribus filiis, sed

SANCTIVS impatiens diuisionis, fratribus pulsis, regnauit solus VI annos; quo occiso

ALFONSVS VI. frater Sanctii, Toletum expugnat.

ALFONSVS VII, nepos ſexti ex filia, dictus imperator Hiſpaniæ, *Vaſaeus ad ann.* MCVIII. Ab huius morte diuiduntur regna.

Caſtellæ.	*Legionis.*
SANCTIVS III. ann. I.	FERDINANDVS II.
ALFONSVS VIII. fil. Sanctii ann. LIII.	ALFONSVS IX. fil. Ferdinandi ann. VIII.
HENRICVS fil. ann. II.	

FERDINANDVS III, Alfonſi, Legionis regis, filius potitur etiam Caſtellæ regno, & vtrique præeſt; recuperator Cordubæ & Hiſpalis: mortuus MCCLII. *Vaſæus.*

ALFONSVS X. a quibusdam principibus Imperator Roman. electus, annos XXXII.

SANCTIVS annos XI.

FERDINANDVS IV. annos XV. mortuus MCCCX.

ALFONSVS XI. victor Saracenorum ad flumen Salatum regnat ann. XL. *Vaſæus.*

PETRVS Crudelis ann. XIX.

HENRICVS II. ann. X.

IOANNES victus a Lusitanis; oppressus equi lapsu MCCCXC.

HENRICVS III. ann. XVI.

IOANNES II. ann. XLVII.

HENRICVS IV. ann. XX.

FERDINANDVS Catholicus & ISABELLA, expugnato regno Granatensi Saracenos Hispania protinus exturbat, Aragoniæ quoque, Siciliæ & Nauarræ dominus, moritur MDXVI. decem annis post PHILIPPVM Austriacum, generum suum.

CAROLVS, Rom. imperator, filius Philippi Austriaci, nepos Ferdinandi Catholici ex filia.

PHILIPPVS II. Caroli filius Portugalliam quoque regnis suis adiecit, mortuus MDXCVIII.

PHILIPPVS III. filius Philippi II. mortuus MDCXXIII.

PHILIPPVS IIII. amittit Portugalliam; & fœderatos Belgas iubet liberos esse: moritur MDCLXV.

CAROLVS II. Philippi filius, natus MDCLXI. mort. MDCC.

CAROLVS III. Austriacus.

REGES ARAGONIAE.

RANIMIRVS circa millesimum annum Christianorum, ex *comitatu* regnum fecit rex primus. Successores SANCTIVS & PETRVS Nauarræ reges, & ALFONSVS ac RANIMIRVS II. Petri fratres, & RANIMVNDVS, ALFONSVS II. ac Petrus II. sed IACOBVS Baleares insulas & regnum Valentiæ ac Murciæ recepit, rex ab CIↃ CCXIII. per LXII. annos. PETRVS III. primus vna rex Siciliæ, cui filii ALFONSVS, & IACOBVS, & post hos alius ALFONSVS, PETRVS, & IOANNES, successerunt, vsque ad MARTINVM, cuius filius Martinus Siciliæ regnum matrimonio adquisiuit. FERDINANDVS, frater Henrici Castellæ regis, secutus anno CIↃ CCCCX. rex etiam Siciliæ: cuius filius ALFONSVS Neapolitanum regnum Siculo rursus coniunxit. IOANNES frater Alfonsi, rex Nauarræ. mortuus CIↃ CCCCLXXIX. cuius filius FERDINANDVS Catholicus ita regnum coniunxit, vt iidem sint in Aragonia, Castella & Sicilia posthac successores.

RE-

VNGARIAE	POLONIAE
STEPHANVS circiter annum millesimum.	PIASTI quorum vltimus
Interiectis saeculis.	CASIMIRVS m. 1370.
LVDOVICVS sorore Casimiri natus mort. 1383.	
CAROLVS Neapolit.	IAGELLO, Lithuanus maritus Hedvvigis F. Ludouici
SIGISMVNDVS Caroli IV. F. Mariae Ludouici F. maritus, victus ad Nicopolin.	
ALBERTVS gener Sigismundi. 1437.	
VLADISLAVS F. Iagellonis, ad Varnam caesus.	
VLADISLAVS postumus Alberti, duce Ioanne Hunniade 1444	CASIMIR. F. Iagellon.
	IO. ALBERTVS Casimiri F. 1492
MATTHIAS Coruinus.	ALEXAND. frat. 1501
VLADISLAVS Bohoemus Casimiri poloni F. 1490.	SIGISMVND. fr. 1506
	SIGISMVNDVS AVGVSTVS 1548.
LVDOVICVS, Vlad. F. Mohazi caesus 1526	HENRICVS Valesius fugit in Galliam 1574
Ioannes Zepusiensis inuitis Austriacis.	STEPHANVS Bathor, Transiluanus. 1574
FERDINANDVS I. maritus Annae, sororis Ludouici Praecocis: ex quo regnum penes Austriacos mansit vsque ad CAROLVM VI. quod Deus seruet.	SIGISMVNDVS Ioannis Suedi F. 1586.
	VLADISL. IV. F. 1632
	IO. CASIMIR. F. 1648 abdicans se regno.
	MICHAEL 1669.
	IOANN. Sobieski 1673
	FRID. AVGVST. 1697

INDEX RERVM.

maxime illarum quæ in Notis explicantur.

Aetius seruator Occidentis 48
Alani 40. & 252
Alaricus Gothus 59
Alboinus Longob. 65
Aleppo 118
Alexius Ducas 141
Alfonsus VI. 140
VII. ib.
mathematicus 153
imperator 158
Ambrosius 37
America reperta 173. 203
AngliGalliam adfectant 176. 205
Saxones 43
Anglorum reges 153. 176. 211
Anna Comnena 230
Anthemius 50
Aphthartodocetæ 62
Aquitania diremta a Gallis 87
Aragoniæ regnum augetur 151
Arcadius stupidus 34
moritur 41
Argentaria *oppid.* 30
Arianismi origo 10
diuisio 21
exstirpatio 36. 68
Armeniæ regnum christianum 175
Athanasii fata 11. 19. 27
Attalus imperator 40
Attila Hunnus 44. seq.
Auenio sedes papæ 182
Augustulus 51
Auitus Augustus 49
Aurea Bulla 171
Austrasia. 80
Austriacorum origo 158

B.

Baiazetes 165
Balduini reges Hierosl. 127. seq.
imperatores 144. seq.
Basilius Magnus 36
Beda venerabilis 83
Behaimi *Martini* nauigatio 203
Belisarius 61
Bellum Sacrum 125
Berengarius rex 103. 110
theolog. 128
Bernardus, rex 98
monachus 141

Bessa-

INDEX.

Beſſarion 185
Bohœmorum origo 63
reges 136. 212
Bombyces in Europa 63
Bonæ ſpei prom. 202
Boſon rex 100
Brennus rex Hieroſol. 148. 156.
Britanni conuerſi 70
Bulgari 54
Bullionæi 125
Burgundionum reges C. 59. 69
Cæſar augnſta Saracenorum regia 107
Cantacuzenus 163
Carolus IV 171
Caluus 100
Craſſus 101
Magnus 89
Martellus 87
Caſſianus ſemipelagianus 57
Caſtellæ regni initia 52
incrementa ib.
Catholicus *Ferdinandus* 201
Chlodoueus rex 54. 59
eius filii 60. 68
Chlorus *Conſtantius* 1
Chlotarius maior 67
minor 82
Choſroes rex Perſ. 61
Chriſtianiſmus 6
Chriſtianiſſimi titul. 55
Chryſo oras 180
Chryſoſtomus 36
Columbus inuentor noui orbis 203
Concilium *vide* Synodus
Conradus III. 133. 135
Conſtantinopolis dedicata 9
capta a Francis 144
Palæologo 147
Turcis 188
Conſtantinus M. 3
eius fratres 14
moritur 13
filius ib.
oppreſſus 15
Conſtantinus a Perſis victus 15
Arianus 18
patricius 42
Tyrannus 41
Copronymus 84
Corduba regia Saracenorum 107

Corradinus securi percussus 150
Coruini reges 195
Crispus cæsar 8
frater Claudii 1
Croatiæ regni origo 113
Cyprium regnum 139
eius finis 192
Cyrillus 36
D.
Dagobertus 81
Dalmatius cæsar 14
Damiata capta 148
Daniæ reges 211
Dantes Aligherius 179
Dauid el Dauid 143
Daza Maximinus 2
Decentius cæsar 175
Delphinus Galliæ 175
Diocletianus mente captus 1
Donatistæ 35
E.
Elisabetha S. 157. 169
Epiphanius 36
Eudoxia Vandalor. regina 47
Eudoxia captiua 47
Eugenius tyrannus 32
Eutropius Arcadii 34
Eutychiana hæresis 52
Exarchatus 65
tollitur 89
F.
Fagalis insula 204
Faustus Reiensis 57
Ferdinandus *Catholicus* 201
Franci in Gallia sedes figunt 44. 54
Francorum reges 261
Frideric. Barbarossa 136
II. 148
III. 198
Fulco rex Hierosl. 130
G.
Galerius 2
moritur 5
Gallus cæsar 21. 22
Geisericus rex 46
flagellum Dei 47
Arianus 48
Gibellini 151
Glycerius 50
Godeschalcus 106
Godofredus Bullion 131
Gothi in Italia 53. 62. 258
Gallia 40. 69
Hispania 69
Græci exules litterarum instauratores 214

Gra-

INDEX.

Granatæ regnum 172
receptum 200
Gratianus 30. 31
Gregorius Magnus 70. 72
Guelphi 155
Guido rex Ital. 103
Hierosol. 132
Guntherus imp. 171
H.
Hannibalianus rex 14
Helena vxor Constantii 3
conditrix templorum 10
Heluetii liberi 176
Henricus Auceps 109
Sanctus 121
III. 122
IV. 123
V. 135
VI 137
Luzelburg. 170
Heraclius 74
Herculeus insidiator Constantini 4
Hieronymus 37
Pragens. 184
Hierosolyma amissa 75
133
recepta 126. 148
restaurari cœpta ab Iuliano 23
Hierosolymitani reges 126. seq.
titulares 148. seq.
Hilarius adsertor fidei 36
Hildebrandus papa 127
Honoria Attila nuptura 44
Honorius infelix 38
Hospitalarii 162
Hugo Capetus 108
de S. Victore 141
Hunericus 253
Hunniadis victoriæ 187
Hussus *Ioannes* 183
Hussiticum bellum 213
Hydruntum a Turc. captum I. 190
Iconomachi 84
Inuocationis Sanctorum origo 37
Ioannes Albretius 200
Comnenus 139
Palæologus 186
tyrannus 43
Ioanniticus ordo 162
Iouianus aug. 26
Iouianus tyrannus 41
Irene augusta 85. 91
Isaacius Angelus 134
Isaac. Comnenus 119
Isidorus Hispal. 82
Im-

Italicum regnum 103
finitur 112
Iudæorum fata 57
studia ibid. & 142
ex Hispania expulsio 201. 204.
Iulianus cæsar 22
augustus 22
apostata 23
persecutor ib.
perit 25
Iustinianus 61
orthodoxus 62
Iustinus Thrax 61

L.

Langobardi in Italia 63 260
Lascarini 144. 147
Laurentius Medices 216
Leo Magnus 52
Philosophus 95
Licinius Augustus 4
vincitur 7
puer cæsar 8
Longus murus 86
Lotharingia 100
Lotharius 99
Saxo 175
Ludouicus Pius 98
Balbus 100
Transmarin. 107
IX. siue Diuus 148 154
Lutherus imper 230

M.

Macedonius hæreticus 35
Magnentius tyrannus 15
Maiores domus 81. 87.
Maiorianus 49
Marcianus august. 52
Marcus Episc. Eph. 185
Martinianus august 8
Mathildis donatio 135
Mauricius august. 66
Maxentius 3. 5.
Maximinus Daza 2. 7
Maximianus *vide* Galerius
Maximus percussor Gratiani 31
Valentiniani III. 46. 48
Mediolanensis successio 210
Mirandula *Io. Picus* 215
Mohammed 74
Monomachus imp. 118
Monotheletæ 74
Moses Cretensis 58
Murtzuflus 144

N.

Narses dux 61. 64
Na-

Nauarræ regn. 97. 152
iunctum Galliæ 154
173
Hispaniæ 200
Neapolitani reges 207
seq.
Nepos augustulus 51
Nepotianus imperator
17
Nestorii hæresis 41
Neustria 80
Nobilissimatus 14. 42.
Nordmanni prædones
98
Galliam inuadunt
102. 114
Apuliam 119
Nordmannicum bellum 139
Noui orbis inuentio
173. 203

O.

Odoacer 51
Olybrius august. 47.50
Orestes pater Augustuli
51
Origenis errores 71
Ostrogothi 39.53.258
Otman 164
Otto Frising. 141.
Ottones Imperatores
109. seq. 155

P.

Paganismi ruina 9. 27
Palæologi 157. seq.
Pelagiana hæresis 56
Persici reges 236
Philippus imp. 155
Phocas aug. 73
papæ fauet ibid.
Photinus hæreticus 19
Photius patriarcha 105
Piasti 169
Pipinus maior 87
minor 88
Placidia soror Honorii
42
filia Valentiniani
47
Pogonatus 76
Poloniæ regni origo 63
reges 196
Poloni conuersi 115
Portugalliæ reges 201
seq.
Prædestinatiani 106
Præfecti prætorio 12
Priscianus grammaticus
72
Procopius tyrannus 29

Proe-

Prœlium ad Mohaziam 195
Nicopolim 166
Varnam 187. 194
Pseudomessiæ 58. 143
Ptolemais arx Christianorum 149. 162
Puella Aurelianensis 205 seq.
Pulueris pyrii inuentio 181
Pyxidis nauticæ inuentio. ibidem.

R.

Reccaredus 69
Rhodis Saracenorum 75
Richardus Cyprum capit 139
Ricimer dux 49
Ρινότμητ☉ 77. & 79
Rogerius rex Sicil. 137
Roma capta ab Alarico 40
a Vandalis 46
a Totila 259
Romulus augustulus 51
Rudolfus Habspurgens. 158
Rufinus Arcadii 34
Pelagianus 56
Rupertus Imp. 172
Russi conuersi 115

S.

Saladinus Sultan 132
Saracenorum dominatus 75
diuisio 97. 245
incursio in Afric. 79
in Gall. 87
Scanderbeg 187
Schisma Græcorum 159
pontificum 177
Sclauorum origo 63
Sebastianus tyrann. 41
Semipelagiani 57
Senderouia amissa 186
Septimania regio 69
Seruiæ regni initium 113
Seuerus augustulus 49.
cæsar 2
Siciliæ regnum 137
Sigismundus Burgund. 69
Sigismundus ad Nicopolin victus 166
imperator 197
Siluanus scenicus imperator 17

Sec-

INDEX.

Stephanus rex Vng. 168
Stilico 39
Studites 105
Sueuorum regnum in Hispan. 256
Suprarbia 97
Syagrius tyrannus 59
Symboli additamentum 91
Synodus Arausicana 57
Ariminensis 20
Basileens. 184
Carisiaca 106
Chalcedonens. 52
Claromontana 125
Constantiensis 183
Constantinopol. I. 35
II 70
III 77
IV. 84
Ephesina 31
Florentina 184
Francofurtana 86
Lingonensis 106
Liptionensis 90
Lugdunensis 160
Mediolanensis 20
Mileuitana 57
Nicena Bithyn. II
Nicena II 85
Thraciæ 20
in Photii caussa 106
Pisana 183
Quinisexta 77
Sardicensis 19
Seleuciensis 20
Sirmiensis, 19
Valentina 106
Viennensis 182

T.

Talmud Hierosl. 57
Babylon. 58
Tamerlanes 166
Templarii 162. 282
Teutonicus ordo 162
Theodoricus rex Ital. 53
TheodosiusMagnus 41
pius 33
II 41
Theophylactus 128
Theudelinda redin. 70
Tyberius Constantinus 66
Toletum receptum 140
Transtigritanæ prouinciæ 26
Trapezuntini imperii origo 145
finis 189

Tri-

RERVM.

Tricennalia Constantini 12
Turci occidentales 95
orientales 118
Vngri 95
Turcorum eruptio 88
incrementa 161
Typographia inuenta 216

V.

Valentinianus 28
II 30
III 42
Valens augustus 28
Arianus 29
Gothicus 29
perit 30
Valens cæsar 7
Vandali in Hispania 40 44
Africa 43
Romam capiunt 46
Vandalorum migratio 252
reges 253
Venetiæ conditæ 45
Venetorum potentia 191
Vesigothi 39. 59
in Gallia 40. 69
Vesperæ Siculæ 149
Vetranio imperat. 16
Victor fil. Maximi 31
Vngariæ reges 168
Vngri *pop.* 95
Turci 115
Vzi *pop.* 119

W.

Waldenses 117. 213
Wenceslaus deponitur 171
Wiclefius 178

Z.

Zeni *Anton.* inuentor Americæ septentrionalis 173
Zeno imperator 52

FINIS.